

**1a Jornada
de les**

Família

entitats tutelars

Col·lecció *Parlem de la família*

núm. **3**

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP:

Jornada de les Entitats Tutelars (1a : 2002 : Barcelona)

Família: 1a Jornada de les Entitats Tutelars. - (Parlem de la família ; 3)
Bibliografia

ISBN 84-393-6281-1

I. Catalunya. Departament de Benestar i Família II. Títol III. Col·lecció:
Parlem de la família ; 3

1. Tutela i curatela - Catalunya - Congressos 2. Tutela i curatela - Unió
Europea, Països de la - Congressos
347.64(467.1) (061.3)

© **Generalitat de Catalunya**

Departament de Benestar i Família

1ª edició: octubre de 2003

Tiratge: 600 exemplars

Dipòsit legal: B: 40.541-03

ISBN: 84-393-6281-1

Disseny i producció: gama, sl

PRESENTACIÓ

Com a consellera del Departament de Benestar i Família, em plau presentar aquest document, que recull les ponències que es van exposar a la Jornada d'Entitats Tutelars del dia 27 de novembre de 2002.

Aquesta Jornada va ser promoguda per la Comissió d'Assessorament i Supervisió de les Persones Jurídiques sense Ànim de Lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o incapacitats, que presideix el Departament de Benestar i Família, i dirigida a les persones que treballen en la tutela de persones incapacitades i que ho fan des d'una entitat tutelar.

L'objectiu de la Jornada era compartir amb les entitats de Catalunya les línies d'actuació i els objectius que entre tots hem anat marcant, tant pel que fa al model com també a la qualitat. Tant el rigor tècnic del contingut de les ponències presentades com la seva vessant més pràctica i humana, van captar en tot moment l'atenció dels assistents a la Jornada.

El Departament de Benestar i Família, com a organitzador d'aquesta Jornada, ha cregut oportú publicar aquest document, a fi de donar a conèixer la tasca que fan les entitats tutelars, amb el desig i la voluntat de promoure i anar avançant en la configuració a Catalunya d'uns serveis de tutela suficients i de qualitat.

Irene Rigau i Oliver
Consellera del Departament de Benestar i Família

ACTE D'INAUGURACIÓ

11

EL MODEL D'ENTITATS TUTELARS A CATALUNYA

17

EXPERIÈNCIES D'ENTITATS TUTELARS A LES QUATRE
REGIONS. MOTORS PER A EUROPA

73

PUNTS DE VISTA DE LA FISCALIA I LA MAGISTRATURA

109

ACTE DE CLOENDA

131

NORMATIVA BÀSICA

137

ANNEXOS

141

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTS D'INTERÈS

177

ACTE D'INAUGURACIÓ

Salutació als assistents

La Jornada d'avui està dedicada a aprofundir en el coneixement de les entitats tutelars i a avançar en la millora de qualitat dels seus serveis. La Comissió d'Assessorament i Supervisió de les Persones Jurídiques sense Ànim de Lucre que té atribuïda la tutela de menors o incapacitats, l'anomenem breument la Comissió de Tuteles, i ha volgut organitzar aquesta Jornada amb quatre objectius.

En primer lloc, es tracta de fer una trobada amb totes les entitats tutelars de Catalunya per compartir els treballs fets per la Comissió. En segon lloc, es tracta també de facilitar informació sobre aquesta temàtica tal com s'està desenvolupant en altres països, i al llarg de la Jornada tindrem la presentació d'especialistes, experts, d'Alemanya, de França i d'Itàlia. En tercer lloc, la taula rodona que tenim a la tarda amb un representant de la Magistratura i de la Fiscalia ens permetrà també conèixer el punt de vista des de l'entitat jurídica i conèixer, doncs, aquests aspectes. I, finalment, hem de dir que el que també volem és tenir l'oportunitat de conèixer-nos personalment.

Catalunya té una tradició associativa important i penso que hi ha hagut entitats que han estat pioneres a l'hora d'avançar a donar respostes a les demandes socials. La tradició sol ser aquesta: és la mateixa societat, que s'organitza i busca respostes i solucions a les problemàtiques. Però també és veritat que de manera pausada es va avançant cap a una estructura i una organització d'aquestes primeres accions voluntaristes, cap a un treball més professionalitzat.

No és d'estranyar que en crear-se, l'any 2000, la Secretaria de la Família en el si del Departament que llavors era de Benestar Social, ara és Benestar i Família, se li assignés la presidència d'aquesta Comissió d'Assessorament i Supervisió de les Persones Jurídiques sense Ànim de Lucre que té atribuïda la tutela de menors o incapacitats. Es tracta de fer de família per a aquelles persones que no tenen família o que la seva pròpia família no està en disposició de poder-los atendre.

Aquesta Comissió ha concretat els seus treballs en dues publicacions, que avui presentem:

1. *Qüestions bàsiques sobre la incapacitació legal i els serveis de tutela.* És el 5è. document d'una col·lecció del Departament que s'anomena «Documents de Suport». Conté, entre altres temes, un recull d'informació feta pel Sr. Eloi Mendaña, col·laborador del Departament de Justícia i Interior, que ben segur pot ajudar a avançar en el coneixement dels temes referents a la protecció de les persones incapacitades.
2. *L'avaluació externa de la qualitat dels serveis de tutela.* També pertany a una col·lecció de llibrets dedicats a l'avaluació externa de la qualitat dels serveis, en aquest cas de les entitats tutelars. La millora continuada de la qualitat dels serveis d'atenció a les persones és un dels reptes del Departament.

Tant una publicació com l'altra són fruit de la feina feta per la Comissió, en alguns casos amb entitats no directament vinculades a ella, però que amb gran professionalitat i dedicació han fet possible concretar aquests documents. A tots els qui de forma entusiasta i desinteressada hi han participat, moltes gràcies.

Volem adreçar unes paraules d'agraïment als ponents estrangers que avui ens acompanyen i que els explicaran el model i l'experiència de les entitats tutelars a les seves regions.

Agraïm també al Sr. Magistrat i la Sra. Fiscal que ens hagin volgut venir a explicar els seus punts de vista.

Per acabar, dir que el tema de la incapacitació és un tema que va a més: l'allargament de la vida, situacions familiars complicades, etc. fan preveure que estem davant d'un nou escenari social, i si bé és cert que des de fa anys algunes entitats tutelars ja hi estan treballant, també és veritat que actualment les necessitats s'estan multiplicant de manera preocupant i que no sabem l'abast que aquestes necessitats poden tenir d'aquí a uns anys.

Des del Departament de Benestar i Família farem el que estigui a les nostres mans per continuar avançant en la recerca de respostes satisfactòries que garanteixin la qualitat de vida que tota persona mereix.

Agraïm de forma molt especial l'aportació de les quatre entitats que formen part de la Comissió. El rigor i la profunditat dels seus treballs, com també la seva experiència i la col·laboració dels seus tècnics i dirigents, han estat fonamentals en la marxa i els avenços de la Comissió; a tots ells, les nostres més sinceres gràcies.

Donem per inaugurada aquesta Jornada d'Entitats Tutelars, esperant que sigui molt profitosa per a totes les persones assistents.

Anna M. Geli
Secretària de la Família

*EL MODEL D'ENTITATS
TUTELARS A CATALUNYA*

1. MARC JURÍDIC DE LES ENTITATS TUTELARS

El marc jurídic de les entitats tutelars, el trobem inicialment en la Llei 13/1983, de 24 d'octubre, de reforma del Codi civil, aconseguida mitjançant la lluita de molts anys de pares i familiars de persones incapacitades, i concretament en allò que estableix l'art. 242 del citat Codi, que permet per primera vegada que també puguin ser tutores les persones jurídiques sense ànim de lucre i entre les finalitats de les quals hi hagi la protecció dels menors o dels incapacitats. Aquesta norma dóna resposta a l'angoixa de molts pares de família nuclear, que es preguntaven: Què passarà quan jo falti?

A Catalunya, la Llei 39/1991, de 30 de desembre, en el seu article 19, recollia la mateixa possibilitat, que després ha estat consagrada en l'art. 185 del vigent Codi de família, aprovat per la Llei 9/98, de 15 de juliol.

Però evidentment, les entitats tutelars tenen sentit en relació amb la normativa de la incapacitat i la tutela, ja que sense la primera no poden exercir la segona. Per això analitzarem molt resumidament aquestes dues institucions jurídiques:

1.1. Incapacitat

A l'Estat espanyol i a Catalunya cap persona no pot ser declarada incapacitada sense que abans hi hagi un procediment judicial per fer-ho i ho sigui mitjançant la declaració d'una sentència.

I sols pot ser declarada incapaç la persona que, a causa d'una disminució o d'una malaltia psíquica o física persistent, no pugui governar-se a si mateixa o administrar els seus béns, per una manca d'intel·ligència i de voluntat lliure.

La incapacitat, l'han de promoure els parents més propers i les autoritats i funcionaris públics han de posar en coneixement del fiscal, i tota altra persona que tingui coneixement de l'existència d'una persona amb aquestes mancances ho pot posar en coneixement del M. Fiscal, que si no ho fan els parents haurà d'instar el procés d'incapacitació, àdhuc d'un menor d'edat quan tinguin causa d'incapacitació.

El procés legal d'incapacitació té suficients garanties de rigorositat i objectivitat perquè no es produeixin abusos.

En tots aquests processos ha d'intervenir-hi preceptivament el fiscal, i si és ell qui insta la demanda, el jutge ha de nomenar un defensor judicial per al presumpte incapaç, que pot comparèixer amb la seva pròpia defensa i representació.

El jutge, a més a més de la documentació que s'aporti a la demanda, escoltarà els parents més propers, examinarà el presumpte incapaç de forma personal i directa i escoltarà el dictamen d'un facultatiu, normalment el metge forense, a més a més de les proves que consideri convenients.

El jutge pot prendre les mesures necessàries preventives i urgents per a la protecció del presumpte incapaç i del seu patrimoni, i finalment dictarà sentència que declari la incapacitat i la seva extensió, els seus límits i el règim legal de tutela o guarda que sigui convenient. Davant noves circumstàncies es podrà demanar la modificació de la sentència.

L'internament d'un presumpte incapaç requereix la prèvia autorització judicial, excepte en casos urgents en els quals pot adoptar-se la mesura i posar-ho en coneixement del jutge a les 24 hores. El jutge, després d'examinar la persona i escoltar el dictamen d'un facultatiu, acordarà allò que més convingui, i cada sis mesos acordarà si continua l'internament o no, fet que suposa una garantia de la defensa de la llibertat personal.

La incapacitació s'inscriu en el Registre Civil.

1.2. La tutela

Titulars:

És evident que si una persona és declarada incapacitada, la llei ha de preveure els mecanismes amb els quals pugui exercir els seus drets i obligacions. L'art. 215 CC estableix que la guarda i protecció de la persona i els béns o sols de la persona o dels béns de menors o incapacitats es farà a través de:

1. la tutela
2. la curatela
3. el defensor judicial

El nostre Codi de Família a Catalunya hi afegeix:

4. L'administrador/a patrimonial (art. 167).

Com a institucions similars o assimilades a la tutela podem establir-ne dues:

- la pròrroga i la rehabilitació de la potestat
- la guarda de fet.

1.2.1. La tutela

Les funcions tutelars s'exerceixen sempre en interès i d'acord amb la personalitat dels tutelats i han d'assegurar la protecció de la persona, l'administració i la guarda dels seus béns i l'exercici dels seus drets.

Les funcions tutelars s'exerceixen de forma gratuïta, llevat que s'hagi establert una remuneració per part del pare i la mare o el jutge.

Els titulars de les funcions tutelars han d'informar de les seves actuacions a la persona tutelada, si té coneixement i sempre que tingui més de 12 anys i es tracti de tutela de menors.

Les funcions tutelars constitueixen un deure, tot i que és admissible l'excusa en els supòsits que estableix la norma legal (art. 169,3 del C. de família i els 216 i 217 del C. civil). El C. civil afegeix que estaran sota la salvaguarda de l'autoritat judicial.

Persones sotmeses a tutela:

- a. Menors no emancipats que no estiguin sota la potestat del pare o la mare.
- b. Els incapacitats, si la sentència ho ha establert i si el pare o la mare no tenen la potestat prorrogada.
- c. Els sotmesos a potestat prorrogada en acabar aquesta, si nó escau la curatela.
- d. Menors en situació de desemparament.

Delació de la tutela:

La tutela es defereix per:

- a. testament o codicil
- b. escriptura pública
- c. resolució judicial.

Delació feta per un mateix: tota persona, en previsió de la seva incapacitat, pot nomenar en escriptura pública les persones que vol que exercixin algun càrrec tutelar i designar-ne substituïts o excloure algunes persones. Pot també establir el funcionament, la remuneració i el contingut de la seva tutela, tant en forma conjunta com successiva. És allò que es coneix com a autotutela.

Tutela deferida dels pares: en escriptura pública, testament o codicil poden designar el nomenament (en concurrència és preferida la voluntat del darrer que ha exercit la potestat) i les substituïcions (la darrera designada i si són diverses la primera de la llista).

Tant la persona interessada com els pares del menor o incapacitat poden establir mesures de control de l'actuació tutelar i, si escau, de l'administració patrimonial, sens perjudici de les judicials.

En el document de la designació, es pot fixar pel tutor o l'administrador patrimonial la remuneració oportuna, si el patrimoni ho permet, sens perjudici del reembossament de les despeses. El jutge o el Consell de Tutela pot modificar la remuneració, ateses les circumstàncies de la tutela (art. 177 CF). L'art. 274 CC estableix una remuneració del 4% al 20% del rendiment líquid dels béns.

La tutela dativa:

Si no hi ha tutor designat per la mateixa persona o pels pares, correspon al jutge fer-ho i a l'administrador patrimonial, si ho estima convenient.

L'ordre de prelación per a ser tutor és la següent:

- a. El seu cònjuge o la persona de sexe diferent amb qui conviu com a parella estable.
- b. Descendents si són majors d'edat o ascendents, i, si són pare o mare, pròrroga o rehabilitació de la potestat.
- c. El cònjuge del pare o de la mare del menor o incapacitat o parella de fet, si conviu amb el menor o incapacitat els darrers tres anys.
- d. Els germans del menor o incapacitat.

L'autoritat judicial, amb motivació raonada, pot alterar l'ordre citat o elegir una altra persona, si és beneficiós.

Quan s'hagi de proveir la tutela de diversos germans es procurarà que recaigui en una mateixa persona a fi de facilitar la convivència.

En constituir la tutela, el jutge pot establir, en benefici del tutelat, les mesures de vigilància i control de la tutela o de l'administrador patrimonial convenient, i separar la tutela de la persona de l'administració del béns, si ho considera convenient. (Art.181 CF i 233 CC.)

Persones obligades a la tutela: les indicades abans i les persones físi-

ques o jurídiques que tinguin la guarda, que responen dels danys i perjudicis si no ho fan.

També el fiscal i el jutge i qualsevol persona que conegui la necessitat ho ha de donar a conèixer al jutge o al fiscal.

Constitució: Es constitueix per l'autoritat judicial, amb audiència prèvia al menor o incapacitat, si té coneixement i sempre si té mes de 12 anys i es tracta de tutela de menor, de les persones obligades a promoure-la i les que cregui convenient.

Abans del nomenament s'ha de demanar al Registre de Nomenaments Tutelars no Testamentaris i al Registre Central d'Última Voluntat, si hi ha alguna autotutela o alguna feta pels pares.

Un cop efectuat el nomenament, el jutge dóna possessió del càrrec a qui hagi d'exercir-lo o a l'administrador patrimonial.

Qui pot ser TUTOR?

Poden ser tutores o administradores patrimonials les *persones físiques* en ple exercici dels seus drets i que no tinguin causa en contra.

També les *persones jurídiques* sense afany de lucre i que es dediquin a la protecció de menors i d'incapacitats, i tinguin els requisits legals.

Les jurídiques han de notificar a l'òrgan d'assessorament i supervisió de l'Administració, en el termini de 15 dies, el nomenament i el cessament de tutors.

En la persona jurídica s'entén que exerceix qui en tingui la representació i si és col·legiada, el president, excepte si s'ha designat algun dels seus membres, que haurà de fer-se en escriptura pública inscrita en el Registre Civil on hi hagi la tutela.

Qui no pot ser-ho?

a. Aquells que no tinguin el ple exercici dels seus drets civils.

- b. Aquells que hagin estat, per resolució judicial, privats o suspesos de la potestat, de la tutela o la guarda.
- c. Els qui hagin estat remoguts de la tutela.
- d. Els qui estiguin complint una pena privativa de llibertat.
- e. Els qui hagin fet fallida, o no estiguin rehabilitats de concurs de creditors, excepte quan no hi hagi administració de béns.
- f. Els condemnats per delictes que faci suposar que no exerciran correctament la tutela.
- g. Els qui per llur conducta puguin perjudicar la formació del menor o la cura de l'incapaç.
- h. Qui estigui en impossibilitat de fet per exercir el càrrec.
- i. Els qui tinguin enemistat manifesta, tinguin o hagin tingut plets o conflictes d'interessos o en siguin deutors.
- j. Els qui no disposin de mitjans de vida coneguts.

No ho poden ser les persones jurídiques desqualificades o intervingudes per l'Administració.

Tampoc les persones físiques o jurídiques que mantinguin una relació laboral d'assalariat o contractat o de naturalesa anàloga amb l'incapacitat. En persones jurídiques, aquesta incompatibilitat és aplicable quan qualsevol dels seus membres que integrin l'òrgan de representació o d'administració mantingui, directament o indirectament, una relació d'aquell tipus amb l'incapacitat. (186 CF).

Excuses

Es poden al·legar: l'edat, la malaltia, la manca de relació amb el menor o incapaç, les derivades de l'ocupació professional del designat o una altra que faci feixuga o pugui afectar la tutela.

Les persones jurídiques es poden excusar si no disposen de mitjans suficients per exercir la tutela. (187 CF).

L'excusa s'ha d'al·legar en la constitució de la tutela, en els 15 dies des de la notificació del nomenament i si és sobrevinguda amb la màxima diligència possible.

La persona que s'excusa, una vegada acceptada la tutela, l'ha d'exercir fins que li sigui acceptada. Al mateix temps el jutge ha de nomenar un altre tutor o administrador patrimonial.

L'acceptació de l'excusa suposa la pèrdua d'allò que li hagin deixat per a la tutela.

Caució

El jutge pot exigir caució a la persona per exercir la tutela i a la d'administració patrimonial, abans de donar-los la possessió del càrrec. En qualsevol moment i per justa causa, la pot deixar sense efecte o modificar-la del tot o en part.

El tutor i l'administrador han de disposar o tenir en lloc segur els valors, joies, obres d'art i objectes preciosos que siguin patrimoni del menor o incapacitat, i posar-ho en coneixement del jutge.

Inventari

El tutor i l'administrador patrimonial, si n'hi ha, han de fer l'inventari del patrimoni del tutelat, dins els 60 dies de la presa de possessió del càrrec. El jutge pot prorrogar-ho 60 dies més per causa justa. Han de ser convocats el tutelat, si té prou coneixement, si té 12 anys i és menor, si hi ha consell de tutela, el seu president i el fiscal.

L'inventari ha de descriure l'actiu i el passiu del patrimoni del tutelat. Si hi ha alguna empresa ha d'incloure els béns i drets que integren l'actiu i el passiu. Si no inclouen els crèdits del tutelat que tingui contra ells han de ser remoguts del càrrec. Si l'omissió del crèdit és a favor d'aquells, s'entén que és renunciat.

L'inventari ha de formalitzar-se judicialment o notarialment, i en aquest cas lliurar-ne una còpia al jutjat de la tutela.

Si hi ha consell de tutela, el tutor ha de lliurar còpia de l'inventari a qui en tingui la presidència i a la persona tutelada si té més de 12 anys o té prou coneixement. (192 CF).

Remoció

El tutor o administrador patrimonial han de ser remoguts del càrrec, d'ofici o a instàncies del fiscal, del tutelat, del consell de tutela, del tutor o de l'administrador per causa sobrevinguda d'inhabilitació, per incompliment dels deures inherents al càrrec, per ineptitud o negligència, o si es produeixen problemes de convivència greus i continuats amb el tutelat. Abans de resoldre la remoció, el jutge escoltarà la persona afectada, les que poden instar la remoció i el tutelat, si té prou coneixement i si té 12 anys en cas de ser menor.

La resolució de la remoció ha de contenir el nomenament del nou tutor. Mentre no hi hagi la resolució s'ha de designar judicialment un curador, que cessa en fer-se el nou nomenament. El jutge pot acordar que el remogut de la tutela o administrador patrimonial perdi totalment o parcialment allò que se li hagi deixat per al nomenament.

Exercici de la tutela

L'exercici de la tutela o de l'administrador patrimonial s'exerceix de forma personalíssima. Només pot atorgar poders especials per un acte o un contracte en concret.

Nombre de titulars

Sens perjudici de l'administrador patrimonial, la tutela, l'exerceix una sola persona, llevat:

- a. que la persona interessada o el pares n'hagin designat dues,
- b. quan la tutela correspongui a una persona casada o de parella esta-

ble de sexe diferent i es cregui convenient que la parella també l'exerceixi.

Tutela compartida

Si hi ha dos tutors, s'exerceix en la forma establerta en constituir-la, si no hi ha especificació, han d'actuar conjuntament. Malgrat això cada u pot efectuar el actes normals i els urgents.

Cessament d'un tutor

Si hi ha dos tutors o un tutor i un administrador patrimonial i per qualsevol causa en cessa un, la tutela o administració, la continua l'altre, fet que ha de posar en coneixement del jutge, que nomenarà un substitut. També ho han de dir al jutge les persones obligades a demanar la tutela, el president del consell de tutela, si n'hi ha, i el tutelat.

Comptes anuals

Si no hi ha consell de tutela, el tutor i l'administrador patrimonial han de dipositar anualment els comptes de la tutela dins els 6 primers mesos de l'exercici següent. Si el patrimoni és d'entitat reduïda, el jutge, després de la primera rendició, pot disposar, amb audiència prèvia del tutelat, si té prou coneixement o més de 12 anys, que les successives es facin per períodes més llargs, fins a tres anys. El dipòsit s'ha de fer al Registre Civil, on consta inscrita la tutela. Si hi ha consell de tutela els comptes es reten al consell.

Els comptes anuals han de consistir en un estat detallat d'ingressos i despeses, un inventari de l'actiu i el passiu del patrimoni i el detall dels canvis amb relació a l'any anterior, acompanyat de justificants. (205 CF).

El tutor i l'administrador patrimonial han d'exercir les seves funcions com a bons administradors. Són responsables davant el tutelat, per acció o omissió. L'acció per reclamar aquesta responsabilitat prescriu als 3 anys des de la rendició final de comptes.

Contingut de la TUTELA

Cura de la persona

El tutor ha de tenir cura del tutelat i li ha de procurar aliments, si els seus recursos no són suficients, donar-li una educació integral i, si escau, tot allò que calgui per a la recuperació de la seva capacitat i la seva millor reinserció social

L'administrador patrimonial, si n'hi ha, ha de facilitar al tutor els recursos adequats per complir les seves obligacions. Si hi ha desacord, decideix el jutge.

El tutor exerceix qualsevol altra facultat continguda en la sentència.

Representació del tutelat

El tutor i l'administrador patrimonial, en les seves competències, són els representants legals del tutelat, excepte en els actes següents:

- a. els relatius als drets de la personalitat
- b. els que pugui fer el tutelat mateix
- c. aquells en els quals hi ha conflicte d'interessos amb el tutelat
- d. els relatius als béns exclosos de l'administració de la tutela o l'administració patrimonial (administració especial)
- e. els relatius a béns que el menor que tingui 16 anys o més hagi adquirit amb la seva feina o indústria: per als que excedeixin d'administració ordinària, el menor necessita l'assistència del tutor.

Autorització prèvia

El tutor i l'administrador patrimonial necessiten autorització judicial o del consell de tutela, si n'hi ha, per:

- a. Alienar béns immobles, gravar-los o subrogar-se en un gravamen preexistent de béns immobles que no comporta l'adquisició de l'immoble per un preu que tingui en compte el gravamen, alienar o gravar embarcacions i aeronaus inscriptibles, establiments mercantils o industrials o elements essencials, drets de propietat intel·lectual i industrial i objectes d'art o preciosos, i també alienar drets reals sobre els esmentats béns o renunciar-hi, amb excepció de la redempció de censos.
- b. Alienar o gravar accions o participacions socials. NO cal, per alienar, almenys pel preu de cotització, les accions cotitzables en borsa ni els drets de subscripció preferent.
- c. Renunciar a crèdits.
- d. Acceptar herències sense benefici d'inventari i renunciar a donacions, herències o llegats, acceptar llegats i donacions modals o oneroses
- e. Atorgar arrendaments sobre béns immobles per més de 15 anys.
- f. Donar o prendre diners en préstec.
- g. Cedir a terceres persones els crèdits que el tutelat tingui contra elles o adquirir a títol onerós els crèdits de terceres persones contra el tutelat.
- h. Avalar o prestar fermança o constituir drets de garantia d'obligacions alienes per termini superior a 10 anys.
- i. Constituir o adquirir la condició de soci en societats que no limitin la responsabilitat i dissoldre, fusionar o escindir aquestes societats.
- j. Transigir en qüestions relacionades amb els béns o els actes indicats o sotmetre-les a arbitratge.
- k. Establir alguna obligació personal o laboral del tutelat.

L'autorització es pot donar per una pluralitat d'actes de la mateixa naturalesa, o referents al mateix negoci o societat, encara que siguin futurs. L'autorització es concedeix en interès del tutelat, en cas d'utilitat i necessitat justificades i amb audiència prèvia del fiscal. En cap cas l'autorització pot ser genèrica.

No cal autorització per actes relatius als béns adquirits per donació, herència o llegat, si el donant o causant l'ha exclòs expressament.

1.2.1.1. TUTELA DEL MENOR

El tutor ha de conviure amb el menor. El jutge pot autoritzar que visqui en lloc diferent, amb l'audiència prèvia del menor si té 12 anys o prou coneixement.

El tutor ha de tractar el menor amb la major consideració i el menor l'ha d'obeir, excepte si vol imposar-li conductes indignes o delictives, i s'han de respectar mútuament.

El menor pot ser corregit de forma proporcionada, raonable i moderada i amb respecte a la seva dignitat, sense sancions humiliants ni que atemptin contra els seus drets. El tutor pot demanar l'assistència i la intervenció dels poders públics.

El jutge ha d'escoltar el menor si té prou coneixement o 12 anys o més abans de l'aprovació d'un acte que impliqui obligació personal o laboral.

En l'exercici de la tutela ha de donar-se una formació integral al menor. Cal permís del jutge per internar-lo en un centre o institució d'educació especial. En l'educació del menor, si té almenys 12 anys i té una opinió diversa, el tutor necessita autorització del jutge o del consell de tutela si n'hi ha.

Administració especial

El menor que té almenys 16 anys administra els béns que adquireix amb la seva feina o activitat, que queden exclosos de l'administració

tutelar o de l'administrador patrimonial; queda equiparat a la persona que hagi obtingut el benefici de l'habilitació d'edat.

Habilitació d'edat

Si el menor té 16 anys i l'accepta, el tutor o administrador patrimonial, amb autorització del jutge o consell tutelar, pot concedir el benefici d'habilitació d'edat, en escriptura pública, i podrà actuar en la seva persona i béns com l'emancipat, amb el complement del tutor en els actes de disposició important que assenyala la llei.

1.2.1.2. TUTELA DE PERSONES INCAPACITADES

El tutor ha de tenir cura de la incapacitat i ha d'assegurar-se el benestar moral i material, i ha de fer el possible per aconseguir la recuperació de la seva capacitat i de la inserció social.

Autorització prèvia. El tutor necessita permís del jutge, a més a més dels indicats, per:

- a. Internar la persona incapacitada en un establiment adequat.
- b. Aplicar-li tractaments mèdics que la posin en greu perill la vida o integritat física o psíquica.

L'internament es pot fer sense autorització judicial prèvia si fer-ho implica greu risc per al tutelat, altres persones o béns. S'ha de comunicar al jutge o consell de tutela, si n'hi ha, en 24 hores.

Extinció de la tutela

La tutela s'extingeix per:

- a. Majoria d'edat o habilitació d'edat del tutelat, llevat que sigui incapacitat judicialment.
- b. El matrimoni del tutelat menor amb persona capacitada.

- c. Adopció de la persona tutelada.
- d. Desaparició de la incapacitat o modificació de la sentència i que la substitueixi per curatela.
- e. Mort o declaració d'absència o defunció del tutelat.

En cas d'extinció, el tutelat, el tutor, o administrador patrimonial, president del consell de tutela, han de notificar-ho al jutjat de la tutela. Pot fer-ho una altra persona interessada (220 CF).

Rendició de comptes

En acabar la tutela, el tutor i l'administrador patrimonial han de retre comptes al jutge en el termini de 6 mesos des de l'extinció d'aquella, prorrogables per justa causa per 3 mesos més com a màxim. L'obligació es transmet als hereus, i en aquest cas el termini s'interromp entre defunció i acceptació d'herència.

La rendició de comptes pot ser requerida pel tutelat o el seu representant legal o els seus hereus i pel president del consell de tutela, si escau. L'acció de reclamació prescriu als 3 anys de l'extinció del termini per la rendició. Les despeses són a càrrec de la tutela.

Rendició de comptes per cessament

Si abans de l'extinció es produeix el cessament de tutor, aquest o l'administrador patrimonial. Han de rendir comptes al jutjat de la seva gestió, en els terminis citats. Si el cessament és per defunció, la rendició, la faran els hereus i el termini es compta des de l'acceptació de l'herència.

Aprovació de comptes

El jutge aprova els comptes o no, amb audiència del tutelat, del tutor, l'administrador patrimonial, i el president del consell de tutela. L'aprovació no impedeix l'exercici de les accions que corresponguin a cadascú.

Administració patrimonial

Si hi ha un administrador patrimonial, el tutor ha de tenir cura sols de la persona, i aquell del contingut patrimonial. Les decisions que concerneixen ambdós, s'han de prendre conjuntament.

Els conflictes entre el tutor i l'administrador patrimonial són resolts judicialment o pel consell de tutela, amb audiència prèvia dels afectats i del tutelat, si té coneixement o més de 12 anys.

En el cas d'oposició d'interessos amb el tutelat, si hi ha dos tutors o tutor i administrador patrimonial, la persona afectada és substituïda per l'altra. Si només hi ha un tutor o l'oposició d'interessos també hi és en la persona substituïda, el jutge nomenarà un defensor judicial. Si hi ha consell tutelar li correspon a aquest nomenar la persona substituïda.

1.2.2. El consell de tutela

Constitució

En la tutela deferida per la persona interessada (autotutela) o pels pares, pot preveure's un consell de tutela, que ha de formalitzar el jutjat en el marc de la constitució de la tutela (226 CF).

Composició

Ha d'estar integrat per un mínim de 3 persones i un màxim de 5, nomenades pel jutjat. Han de ser preferides o excloses les indicades per l'interessat o els pares. Si se'n nomenen més de 5, el jutge determina les que s'inclouen i les altres queden com a suplents.

Si no hi ha persones designades ho seran les persones preferides en l'art.179 (ordre de preferència de tutors), excepte el tutor o l'administrador patrimonial.

Forma de designació i exclusió

Igual que per a la tutela amb escriptura pública, testament o codicil.

Normativa aplicable

Són aplicables les normes de la tutela, quant a nomenament, causes d'exclusió, excusa i remoció i responsabilitat. La seu del consell ha d'ésser el del domicili del seu president.

Càrrecs

Si no estan designats en la constitució, s'han d'elegir entre ells un president i un secretari. El primer convoca i presideix les reunions, representa el consell i executa els acords, el secretari lliura certificat dels acords, amb el vistiplau del president, i custodia la documentació.

Reunions

Es reuneix necessàriament el 1r. trimestre de l'any, a fi de rebre informe del tutor o administrador patrimonial sobre la situació del tutelat amb la rendició de comptes. El consell es reuneix, a més, sempre que ho consideri convenient el president o ho demanin dos dels seus membres o el tutor o l'administrador patrimonial, indicant-ne el motiu. La convocatòria ha de fer-se amb 8 dies d'antelació, llevat de casos d'urgència, indicant lloc, data i hora de la reunió i ordre del dia.

Concurrència mínima

S'exigeix un mínim de la meitat dels membres, sense delegació. Si no hi ha el president en fa el més vell i si és el secretari qui falta, ho fa el més jove.

Acords

Es prenen per majoria simple dels presents i el vot del qui presideix és de qualitat. Al final de la reunió el secretari estén acta de la reunió amb el vistiplau del president.

Funcions

1. Vetlla per al bon funcionament de la tutela tant personal com patri-

monial i el president ha de mantenir contacte permanent amb el tutor o administrador patrimonial.

2. Correspon al consell:

- a. Modificar la remuneració del tutor i l'administrador patrimonial, sempre que sigui possible i sens perjudici de la intervenció judicial que ho deixi sense efecte.
- b. Resoldre desacords entre tutors o entre el tutor i l'administrador patrimonial.
- c. Atorgar les autoritzacions prèvies, per internar el menor en un centre d'educació especial, i autoritzar intervencions mèdiques.

El consell ha de ser escoltat pel jutge en els casos en els quals cal audiència del tutor i del tutelat i li pot demanar les mesures oportunes, àdhuc la remoció de tutor o d'administrador patrimonial.

Intervenció judicial

Si no és possible un acord en el consell, el president ho ha de posar en coneixement del jutge, que ha de resoldre escoltat el tutor, o l'administrador patrimonial i el tutelat, si té prou coneixement i si té més de 12 anys i és tutela de menor. Poden posar-ho en coneixement del jutge el tutor, l'administrador patrimonial, i la resta de membres del consell.

Extinció

Quan s'acaba la tutela, un cop aprovats el comptes finals i lliurada la documentació a la persona interessada o als hereus.

1.2.3. Curatela

Estan sotmesos a curatela:

- a. Els menors d'edat emancipats o amb benefici de majoria d'edat

quan els pares o tutors es morin o quedin impeditos, excepte el menor emancipat per matrimoni amb persona major d'edat.

- b. Els pròdigs.
- c. Els incapacitats que no s'hagi considerat la tutela.
- d. Els béns disposats *mortis causa* a favor de persona no concebuda.

Normativa aplicable

La de la tutela quant a nomenament, no capacitats per fer-ho, excuses i remoció de curador i la seva responsabilitat.

Delació

1. Pot fer-la la mateixa persona interessada, els pares o judicialment, igual que a la tutela.
2. Les persones jurídiques poden ser curadores, igual que tutores.

Constitució

Els obligats a demanar la tutela ho estan quant a la curatela.

El jutge pot disposar la curatela encara que s'hagi demanat la tutela, segons resulti del cas.

Preexistència de la tutela

Si es tracta de constituir una curatela d'una persona tutelada, l'ha d'exercir el mateix tutor o l'administrador patrimonial, tret que el jutge disposi altrament.

Contingut

El curador no té la representació del pròdig o de l'incapaç relatiu i es limita a complementar la capacitat.

La sentència de prodigalitat o d'incapacitat relativa ha de determinar l'àmbit en què l'afectat pot administrar els seus béns i aquell en el qual necessita l'assistència del curador. En tot cas, es necessita per als actes de l'art. 212 (autorització prèvia) i per a atorgar capitulacions matrimonials.

Si el curador es nega a prestar assistència en alguns del actes, l'afectat pot demanar al jutge fer-ho sol o el nomenament d'un defensor judicial.

Curatela de menors emancipats

O dels que tinguin el benefici de majoria d'edat, només s'ha de constituir, a instància d'aquesta, quan calgui la seva intervenció.

Incompatibilitat d'interessos

L'autoritat designa un defensor judicial

Conseqüències de la manca d'assistència

Els actes sense la seva intervenció són anul·lables segons la llei.

Extinció

Si la persona és incapacitada i li correspon la tutela, i en els béns de la persona concebuda, en néixer aquesta. En acabar, el curador ha de rendir comptes finals, igual que el tutor.

1.2.4. Defensor judicial

El defensor

El jutge ha de nomenar-lo en els casos següents:

- a. Quan hi hagi conflicte d'interessos entre el tutor i el tutelat o entre tutors o entre el curador i el pròdig o l'incapacitat amb curatela o l'administrador patrimonial, i el menor o incapacitat.

- b. Mentre no es constitueix la tutela o no sigui declarat el desemparament.
- c. Mentre no es constitueix la curatela.
- d. Quan els tutors o curadors no exerceixin llurs funcions, mentre no se'n nomeni un altre.
- e. Resta de casos previstos per llei.

Nomenament

El nomenament es fa d'ofici o a petició del fiscal, del tutor o qualsevol persona legitimada per comparèixer a judici, i ha de recaure en la persona que el jutge consideri més idònia entre les persones proposades per les parts o bé en l'advocat que defensi la persona incapacitada o qualsevol altra d'idònia.

Actuació

Es limita als actes determinats en el seu nomenament. Si l'acta requereix autorització prèvia, s'entén implícita en el nomenament.

Règim

Són aplicables al defensor les causes d'inhabilitació, excuses i remoció de la tutela. Ha de donar compte de la seva gestió el jutge, un cop acabada.

1.2.5. La pròrroga i rehabilitació de la potestat

Pròrroga

La declaració judicial d'incapacitat dels fills menors no emancipats, comporta la pròrroga de la potestat del pare i la mare quan arribin a la majoria d'edat (160 CF).

Rehabilitació

La declaració d'incapacitat dels fills majors d'edat o emancipats, si no hi ha nomenament de tutor per ells mateixos (autotutela) o bé no cor-

respon la tutela a favor del cònjuge o de la parella de fet o dels descendents, i viuen els pares, comporta la rehabilitació de la potestat, que s'exerceix com si fos un menor.

Constitució de la tutela o curatela

El jutge, atesa l'edat, la situació personal i social dels pares, el grau de deficiència i les seves relacions personals, pot no acordar la pròrroga o la rehabilitació i ordenar la tutela o curatela.

Extinció

La potestat prorrogada o rehabilitada s'extingeix per:

- a. Mort dels pares o del fill, adopció, o declaració d'absència dels pares o del fill.
- b. Declaració judicial de cessament de la incapacitat.
- c. Constitució posterior de tutela a favor del cònjuge o de la parella de fet.
- d. El matrimoni de l'incapaç amb una persona major d'edat capaç.
- e. La sol·licitud dels pares, si la seva situació o la deficiència impedeixen el compliment de la seva funció.

Si en cessar la potestat prorrogada o rehabilitada subsisteix la incapacitació, s'ha de constituir la tutela o curatela.

1.2.6. Guarda de fet

El guardador

És la persona física o jurídica que té acollit transitòriament un menor desemparat o les que poden ser declarades incapacitades o subjectes a tutela.

Obligació de notificar-ho

Ho ha de posar en coneixement de l'organisme de menors, si és menor, o al jutge o al fiscal, en un altre cas.

Si es tracta d'una persona que pot ser declarada incapacitada o subjecte a curatela, mentre no es faci, el jutge ha d'adoptar les mesures pertinents, fins a nomenar un defensor judicial.

Autorització judicial i comunicació de l'internament

L'internament d'una persona per trastorn psíquic, de qualsevol edat, requereix autorització judicial prèvia, si no pot decidir per si mateixa. No es requereix en cas d'urgències, però el director del centre ha de donar compte al jutge del seu partit judicial en 24 hores. La mateixa obligació hi ha quan la persona voluntàriament està internada i no pot decidir si continua o no en el mateix centre.

Un cop feta la petició d'internament o s'ha comunicat, el jutge, després d'exploració personal, escoltar un facultatiu i l'informe del fiscal, ha de decidir motivadament l'autorització a la seva continuïtat o no. El jutge, cada 2 mesos ha de revisar la situació de la persona internada.

En el cas que es vulguin aplicar tractaments mèdics que posin en perill la vida o integritat física o psíquica de la persona, és aplicable l'art. 219 –autorització prèvia judicial.

Actes del guardador

Han de ser sempre en benefici del guardat i han de limitar-se a tenir-ne cura i administrar els béns.

Indemnització

El guardador ha de ser indemnitzat per les despeses suportades i els perjudicis que li hagi causat, sempre que no li siguin imputables, amb càrrec als béns del guardat.

Extinció

S'acaba per l'acolliment de la persona en guarda o per constituir la tutela o curatela.

En acabar, el jutge pot demanar que rendeixi comptes, atesa la seva duració.

1.3. Normes processals

Intervenció del fiscal

En els processos d'incapacitació, nul·litat matrimonial i filiació ha d'intervenir-hi sempre el fiscal (749 LEC).

Indisponibilitat de l'objecte del procés

No tindran efecte la renúncia, l'aplanament ni la transacció. El desistiment requereix la conformitat del fiscal. (751 LEC).

Competència

Per conèixer els processos d'incapacitat i de prodigalitat, el jutjat competent serà el del domicili de la persona afectada (756 LEC).

Legitimació

La incapacitat pot promoure-la el cònjuge o parella de fet, els descendents, ascendents o germans del presumpte incapaç.

El fiscal ho haurà de fer si no ho fan els citats.

Qualsevol persona pot posar-ho en coneixement del fiscal. Les autoritats i els funcionaris han de posar-ho en coneixement del fiscal.

La de menors d'edat, sols podrà ser instada pels qui exerceixen la pàtria potestat o la tutela.

La prodigalitat sols pel cònjuge, descendents o ascendents que percebin aliments o puguin reclamar-los, els seus representants legals, i si no n'hi ha el fiscal.

Compareixença del demandat

El presumpte incapaç o pròdig pot comparèixer en el procés amb la seva pròpia defensa i representació. Si no ho fa, els defensarà el fiscal, i si aquest ha estat el promotor es nomenarà un defensor judicial.

Proves i audiències

En les incapacitats, el jutge escoltarà els parents més propers, examinarà l'incapaç i acordarà els dictàmens pericials convenients. Mai no decidirà sense el dictamen mèdic.

Quan a la demanda s'hagi demanat designar les persones que tinguin cura de l'afectat, s'escoltarà els parents més propers sobre això, el mateix incapaç, si tingués prou judici, i qui es cregui oportú.

Si la sentència fos apel·lada, s'ordenarà d'ofici en 2a. instància la pràctica de les citades proves (759 LEC).

Sentència

Determinarà l'extensió i els límits de la incapacitació, com també el règim de tutela o guarda aplicable i es pronunciarà sobre l'internament, en tot cas.

Si s'hagués demanat a la demanda, la sentència nomenarà les persones que han de representar l'incapaç i vetllar per ell. La sentència de prodigalitat establirà els actes que pot fer ell sol, sense el consentiment de la persona que ha d'assistir-lo (760 LEC).

Reintegració de la capacitat o la seva modificació

Sobrevingudes noves circumstàncies, pot instar un nou procés per deixar sense efecte la sentència o modificar-la.

Correspon instar la revisió a les mateixes persones que la incapacitat, el tutor, el curador, el tutelat, i el fiscal.

Es practicaran les mateixes proves que per a la incapacitació.

La sentència haurà de dir si es deixa sense efecte o no la incapacitat o si aquesta es modifica (761 LEC).

Mesures cautelars

Si el jutge sap que hi ha una possible incapacitat, adoptarà d'ofici les mesures necessàries per a la seva protecció i el del seu patrimoni i posarà en coneixement del fet al fiscal perquè insti la incapacitat.

El fiscal podrà també demanar les mesures cautelars.

Les mesures poden adoptar-se en qualsevol moment, d'ofici o a instància de part.

Com a norma s'adoptaran prèvia audiència de la persona afectada (762 LEC).

Internament no voluntari

L'internament requereix autorització judicial prèvia del jutge del domicili de la persona afectada. L'autorització serà prèvia excepte en casos urgents. El responsable del centre ho posarà en coneixement del jutge al més aviat possible i dins les 24 hores, a fi que es ratifiqui la mesura, que haurà de fer-se en 72 hores des que el jutjat té notícia de l'internament.

L'internament de menors es farà en un centre de salut mental adequat a l'edat, previ informe dels serveis d'assistència al menor.

Abans de concedir l'autorització o no, el jutge escoltarà la persona afectada, el fiscal i qualsevol persona adequada o que l'afectat li demani. La resolució pot ser recorreguda en apel·lació.

En la resolució s'expressarà l'obligació dels facultatius a informar el

jutjat periòdicament sobre la necessitat de mantenir la mesura, cada 6 mesos, excepte que el jutge demani un termini més curt. Rebut els informes, el jutge acordarà la seva continuació o no. Si els metges consideren que ja no necessita l'internament, el donaran d'alta i ho comunicaran immediatament al jutjat.

Tramitació de la incapacitat

Se substanciarà pels tràmits del judici verbal, però la demanda es passarà al fiscal i a totes aquelles parts que siguin part en el procediment, emplaçant-los perquè la contestin en 20 dies (art. 753 LEC.).

1.4. Entitats tutelars de Catalunya

1.4.1. Funcionament de les entitats tutelars

1.4.1.1. PRINCIPIS

És indubtable que els principis, no sols cronològics, sinó també doctrinals o filosòfics i polítics que han inspirat la creació i posada en marxa de les entitats tutelars, han estat motivats per respondre a una necessitat creixent i progressiva: l'atenció i cura dels incapacitats que queden desemparats i que, evidentment, no poden governar-se a si mateixos ni / o administrar els seus béns.

Els requisits legals per poder constituir-se en entitat tutelar són, com estableix l'art. 242 del vigent Codi civil, reformat per la Llei 13/1983, de 24 d'octubre, no tenir una finalitat lucrativa i tenir entre els seus fins la protecció del menor o incapacitat. La Llei 39/1991, de 30 de desembre, de la Generalitat de Catalunya, de tutela i institucions tutelars, en el seu art.19 recull els mateixos requisits, cosa que ratifica l'art. 185 del vigent Codi de família, aprovat per la Llei 9/98, de 15 de juliol.

La majoria d'entitats tutelars tenen com a principi bàsic de la seva creació i actuació el fet de ser totalment subsidiàries a l'existència de familiars. Mentre hi hagi algun familiar que pugui tenir cura de la persona incapacitada és molt millor que en tingui cura el familiar, ja que la seva tutela serà molt més directa, personal i efectiva.

Hi ha també uns altres principis en els quals coincideixen la majoria:

- a. La tutela i les funcions tutelars s'exerceixen sempre en interès del tutelat i han d'assegurar la protecció de la persona tutelada, l'administració i guarda dels seus béns, i l'exercici dels seus drets (art. 167 del C. família).
- b. El tutor ha de procurar la utilització dels centres i serveis públics generals, a fi d'aconseguir una major normalització i integració del tutelat.
- c. Les entitats tutelars es fonamenten en la defensa de tots els drets del tutelat.

On ja no hi ha total consens és en un altre principi: el fet que l'entitat tutelar no tingui l'atenció directa i assistencial del tutelat, com alguna considera, perquè és millor no ser part i jutge, o bé les que prevenen que aquest no és un obstacle per fer de tutors, ja que la tutela és molt més directa i efectiva.

També hi ha una certa diferència entre allò que algunes entitats anomenen com a entitat oberta a tothom, mentre se sigui incapacitat i no hi hagi qui tingui cura d'ell, i les entitats que sols accepten les tuteles de les persones que són usuàries dels seus serveis, de forma directa o indirecta a través d'entitats del seu grup.

També una altra diferència són les entitats l'actuació de les quals és territorialment àmplia a tot Catalunya, i les que sols abasten una ciutat o comarca o la seva zona d'influència.

1.4.2. Objectius

Creiem que hi ha també uns objectius generals en els quals coincideixen la majoria d'entitats tutelars, com ara:

- a. Informar i assessorar les famílies i persones interessades, privades i públiques sobre la incapacitació i les institucions tutelars.

- b. Desenvolupar les funcions tutelars de la forma més rigorosa i professional possible a fi d'aconseguir el màxim de qualitat de vida per a la persona tutelada.
- c. Tenir cura periòdica de les necessitats i desitjos del tutelat.
- d. Adequar la incapacitat i la institució tutelar més adient a cadascun dels tutelats, modificant el que calgui perquè es respongui a les necessitats d'aquests.
- e. Cercar els centres i serveis més adequats en cada moment per al tutelat.
- f. Cercar l'auxili de l'autoritat governativa o judicial en els casos d'abusos o manipulacions d'incapacitats.
- g. Evitar els traumes existents en el moment de la constitució de la tutela, preparant-la amb temps a través d'un servei de pretuteles.
- h. Defensar els drets personals, familiars i socials dels tutelats.
- i. Administrar, si cal, els béns del tutelat en el seu benefici.

1.4.3. Programes

En aquest aspecte sí que hi ha possiblement més divergència, ja que cada entitat programa la seva actuació segons els principis específics, els seus objectius concrets i els seus recursos.

La majoria coincideixen a oferir:

- a. Servei d'informació, assistència i assessorament per portar a terme les incapacitats i promoure les tuteles: de forma personal, en xerrades, cursos, etc.
- b. Hi ha també entitats tutelars que ofereixen a les famílies un servei de tramitació d'incapacitats, de sol·licitud de tuteles, curateles, mesures cautelars, i d'assessoria jurídica.

- c. N'hi ha també que han posat en marxa un servei de pretuteles a fi de tenir contacte amb les famílies i el futur tutelat per preparar aquests per a la nova situació el dia que faci falta.
- d. Serveis tutelars, que inclouen l'exercici de la tutela, la curatela, el defensor judicial, l'administrador patrimonial, etc.

Aquests serveis segueixen unes pautes de control i seguiment de la persona tutelada i en donen compte en l'àmbit judicial.

1.4.4. Organigrama

És evident que cada entitat tutelar estructura el seu organigrama de funcionament d'acord amb els objectius i programes i també segons els recursos disponibles, si bé podem considerar que bàsicament ha de comptar amb el personal següent:

- a. Personal directiu: Patronat, Junta Directiva, Consell Rector, etc., gerent o coordinador.
- b. Personal tècnic: fonamentalment treballadors/res socials –referents, psicòleg, psiquiatre, de suport.
- c. Personal administratiu: comptable imprescindible administratiu.
- d. Personal de suport: delegats tutelars, auxiliars del referent, voluntaris socials.

No cal dir que les entitats tutelars que al mateix temps ofereixen serveis assistencials, en moltes ocasions el personal que utilitza la tutela és el mateix que el dels altres serveis, que són polivalents i redueixen, així, els costos, per bé que en no tenir una dedicació completa i exclusiva també comporta un greu obstacle per al desenvolupament correcte de la tutela.

Andreu Corominas i Malet

*President de la Fundació Catalana Tutelar de Disminuïts Psíquics
i president de l'Associació Coordinadora Catalana Tutelar*

2. MARCS ÈTIC I ORGANITZATIU

2.1. Marc ètic

Bon dia. Vaig a presentar-los el tema del codi ètic. El que m'agradaria és, abans de res, definir quina és la missió de l'entitat Fundació Malalts Mentals de Catalunya, perquè després, quan parlem del codi ètic, tindrem molt en compte quin és el paper de la missió dintre d'aquest codi. La missió de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya és la millora de la qualitat de vida, dels drets dels malalts mentals, la defensa dels seus drets i la promoció de la seva autonomia personal.

En principi, el servei que la Fundació, per dur a terme aquesta millora de qualitat de vida, va començar primer va ser el Servei de Tuteles, que va ser creat per l'Associació de Familiars a petició de la Fiscalia.

Quines són les primeres reflexions que també podrien ser conclusions? La importància de tenir definida la missió de l'entitat? Per què? Perquè si no tenim definida quina és la missió de l'entitat, no podem aplicar quins són els principis ètics que ens donem per dur-la a terme.

L'aplicació d'aquests objectius a llarg i curt termini, cada any en el pla de gestió, s'ha de tenir en compte aquests principis ètics a més a més de la missió global.

La implementació d'aquests principis ètics s'ha de reflectir en la tasca diària, quan tenim una dificultat d'una tutela o quan ens plantejem qualsevol pregunta sobre això, hem d'anar a parar als principis ètics que té l'entitat per veure si realment complim o no complim. Això no vol dir que ho fem exhaustivament i cada dia, però ho hem de tenir integrat de tal manera que es pugui anar revisant.

La difusió del codi ètic és necessària perquè des de fora ens puguin dir si ens equivoquem, perquè no som perfectes, i aleshores hi ha moments que les persones de fora ens poden dir que ens hem equivocat i que precisament no complim determinat principi que hi ha en aquest codi ètic. És indispensable la necessitat de la pròpia autoavaluació.

El codi ètic de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya es va fer inspirat en un tros d'un llibre de l'Adela Cortina que diu que els codis ètics i els principis ètics no els fan ni els bisbes ni els polítics ni els generals, sinó que els fan les persones del carrer i, per tant, els fan els ciutadans. I qui són els ciutadans? Doncs els ciutadans, en aquest cas, estan representats per entitats de la societat civil que són justament entitats sense ànim de lucre que exerceixen la tutela de menors i incapacitats. El Patronat va creure que valia la pena aprovar un codi ètic per dur a terme aquesta funció.

Voldria fer una reflexió, en principi, sobre el tema de la incapacitació pel que fa al tema de malalts mentals. I per què ho faig? Perquè justament estem parlant de principis ètics i hem dit que defensàvem els drets dels malalts mentals. A vegades ens trobem que ens vénen persones plantejant-nos un cas de malaltia mental, en d'altres ocasions un cas d'un tema social o un cas d'un internament psiquiàtric que es converteix en dir: «Escolti, és que a nosaltres ens han assessorat que a aquesta persona l'havíem d'incapacitar.»

Poso un exemple, perquè els exemples són molt il·lustratius: una parella que viu sola a casa seva, amb un deliri compartit, que només deixa entrar el pare d'ella, que la mare d'ella també està malalta i els pares d'ell estan absolutament preocupats perquè no els deixen entrar i no saben què poden fer. A veure, el meu consell va ser que anessin al jutjat del lloc i que demanessin un internament psiquiàtric. Aquestes persones no es poden governar per elles mateixes en aquell moment, en aquella foto, no sempre. Si a aquestes persones se les vincula als recursos mèdics i socials, aquestes persones no tenen per què estar incapacitades.

Per tant, no confonguem a vegades que donem el recurs de la incapacitació civil que és bàsicament una pèrdua de drets i, evidentment, és bona per protegir determinats malalts mentals, però no tots. I en aquest sentit voldria dir, voldria explicar una cosa que ha defensat i he vist que defensava moltes vegades el doctor Ramos de Sant Joan de Déu: perquè hi hagi incapacitació no es pot condicionar al moment d'una foto; s'han de tenir en compte criteris diagnòstics, criteris clínics, criteris socials, criteris de rol social –aquesta persona fa de pare, fa de fill, etcètera, o treballa–, és a dir, diferents criteris.

Bé, dit això, passaré ja a parlar del codi ètic de la Fundació. Hi hauria una part que seria el codi ètic intrínsec de la mateixa Fundació. En aquest sentit, la fidelitat a la missió, per tant, les activitats han de potenciar clarament la qualitat de vida de les persones tutelades. En segon lloc, eficiència i professionalitat. Què significa per a nosaltres, això? Doncs obtenir uns bons resultats en la gestió dels objectius i amb els recursos disponibles i tenir un màxim nivell d'atenció als usuaris i una bona disponibilitat de l'equip, imparcialitat i independència; s'ha de ser aconfessional i apolític.

Organització i mitjans adequats? Doncs el que no podem fer és treballar amb una sabata i una espadenya; hem de tenir els mitjans adequats per dur a terme la nostra feina amb qualitat sense tirar la casa per la finestra, ja que hem de ser austers i transparents. I la transparència, com la demostrarem? Doncs presentant els comptes a tothom, a tothom que tenim obligació de presentar-los-els, i sent el màxim de transparents amb la societat civil.

Pel que fa als tutelats, cal respectar el malalt mental com a persona i potenciar els seus valors. Hem dit abans que era subjecte de drets, per tant, hem de potenciar al màxim aquests drets i contribuir al desenvolupament de la seva personalitat. Nosaltres creiem que el que fóra ideal és que el malalt mental incapacitat civilment, poguéssim progressivament plantejar a la Fiscalia i als jutjats la rehabilitació de la seva capacitat civil: això seria ideal. És evident que això pot semblar una utopia, però que de fet ho hem de tenir també interioritzat perquè això es pugui arribar a produir en el moment que sigui necessari.

Hem plantejat, nosaltres com a fundació, tres rehabilitacions de la capacitat. De moment, no n'hem obtingut cap, però el fet és que estem lluitant per això, perquè una persona que està vivint a casa seva, s'administra una pensió de cinquanta mil pessetes, va al servei mèdic i té cura d'ella mateixa, no té per què estar incapacitada, perquè està fent exactament la vida que fem tots els altres.

L'acceptació de la malaltia com a element de normalitat. Aquest punt, penso que és molt important, perquè es parla de l'estigma del malalt mental, però, què passa? Que d'una banda és un estigma social, però

que el malalt mental, en no reconèixer la seva malaltia també s'estigmatitza, la família, en amagar-lo també l'estigmatitza i la societat l'acaba estigmatitzant. Per tant, què ha de fer la Fundació? Doncs intentar que sigui conscient de la seva pròpia malaltia i ajudar-lo a acceptar-la com una circumstància personal. I això ha d'aprendre a tenir-ho en compte en una societat que ha de conviure amb la diferència.

Vetllar per la seva autonomia. És bo que el malalt mental vagi millorant la seva autonomia. És cert que aquella parella que està tancada en aquell moment no és gens autònoma, però si comencem entre els professionals del sector a treballar el seu tractament amb la fundació tutelar i les persones que hi hagi al seu voltant, aleshores podrem potenciar la seva autonomia.

Principis d'actuació

Aquests principis d'actuació han estat els principis d'actuació pactats dintre de la Comissió. D'una banda, acceptar les tuteles que estiguin dintre de l'àmbit estatutari de la Fundació sempre que hi hagi mitjans. Què passa amb això? No sempre les entitats podem acceptar-ho tot a cada moment; hi ha moments que hem de dir que no. I hem de dir que no, primer perquè no veiem clar com abordar aquest cas; en segon lloc, perquè no tenim recursos econòmics per fer-ho; en tercer lloc, perquè potser els equips estan col·lapsats de tantes coses que tenen. Fariem malament si ho acceptéssim tot sense poder-ho fer bé, per tant, encara no hem de discriminar per raó de res, però el que sí que també ens hem de plantejar és si podem fer-ho o no podem fer-ho.

Globalització

Fa referència al caràcter integral d'atenció a la persona, aspecte del qual ja han parlat els Srs. Coromines i Balañá.

La personalització

L'elaboració del programa individual d'intervenció que després, en el tema de qualitat, la Rosa Suñol ens parlarà.

I el tema de *confidencialitat de les dades*. Això ja ens ho hem plantejat des de l'inici, nosaltres, però el que és cert és que en aquest moment hi ha l'Agència de Protecció de Dades que a través d'una llei també ens ho exigeix, per tant, és millor tenir-ho en compte dins dels principis ètics.

Respecte de l'organització, el patronat ha de ser la imatge de l'entitat i ha de garantir l'autonomia d'aquesta, la coherència amb la missió i amb les pròpies finalitats i, encara que ho digui la llei, també ha de tenir en compte que els excedents hauran de destinar-se a les activitats que corresponen als objectius fundacionals.

Des del punt de vista de l'equip professional cal garantir la confidencialitat, perquè les persones estan treballant amb un tipus de dades molt compromeses, aleshores, nosaltres, com a fundació, ens hem plantejat el tema de fer gestió participativa i treball d'equip. I creiem que l'equip professional ha de participar en l'elaboració dels plans de gestió, en la seva aplicació, el seguiment i el control, i dur a terme treballs conjunts amb el patronat.

Autoavaluació

Consisteix en el fet d'avaluar-nos nosaltres mateixos periòdicament; anar revisant la funció que fem tant vers la Fundació com vers els mateixos tutelats.

Voluntariat

Per a una organització obtenir voluntaris és un tema molt difícil; per obtenir-ne per fer companyia o per acompanyar al metge per a malalts mentals encara ho és més. Per què? Doncs perquè els voluntaris no poden ser ni aquella persona que digui: «Ai, pobret, sí que estàs malalt!», o bé que intenti destruir el deliri o que se'n rigui, simplement. Hem de buscar voluntaris que serveixin per fer aquesta feina i que sàpiguen acompanyar aquesta persona amb les seves circumstàncies. Aleshores, és important que les entitats tinguem en compte que un voluntari no farà aquesta feina, primer, si no coneix les característiques determinades que tenen les persones d'aquella entitat, en segon lloc, si

no se li dóna una formació adequada, i en tercer lloc, si no se'l motiva; s'han de fer reunions periòdiques per veure com funciona aquell voluntariat i se li ha de permetre també que doni idees a la mateixa organització.

I, per acabar, he de dir que els principis ètics s'han d'anar revisant; aquest codi ètic, el vam fer l'any 1996, l'hem revisat ara, el 2002. Per què és important revisar-lo periòdicament? Doncs per anar-lo adaptant a les circumstàncies socials que vagin sorgint.

2.2. Marc organitzatiu

Abans de parlar de l'organització, potser seria bo veure quina és la tasca que fem les entitats tutelars respecte dels nostres tutelats. Fem diferents tipus de feines: assessorament a famílies, valoracions dels casos que ens arriben des de tots els àmbits: jutjats, treballadors socials de base, persones que ens vénen a la Fundació a demanar l'assessorament, etcètera. Aleshores, hi hauria una tasca prèvia, que seria la de la pretutela, en la qual nosaltres hauríem de fer una valoració de la situació d'aquests casos.

Jo voldria explicar la nostra experiència: nosaltres hem hagut de fer seguiments de pretutela amb malalts mentals, durant dos anys, que era gairebé fer la tutela de la mateixa persona que era presumpta incapaç i que encara no se li havia decretat o s'havia decretat la incapacitació per sentència, però en canvi no s'havia acceptat el càrrec.

Quins són els àmbits de treball que té una institució tutelar? Doncs, bé, primer l'àmbit de protecció a la persona; veure aquesta persona, quines són les necessitats de tipus personal que té, per què, què és la tutela? És una figura de caire familiar, que intenta protegir les persones subjectes a tutela i al mateix temps, defensar els seus drets i promoure la seva autonomia. I quines són les feines concretes que s'han de fer? Doncs, d'una banda, suport psicològic i seguiment humà, que és el que fan realment els pares respecte dels seus fills. Per tant, seria una substitució familiar.

Quines coses s'han de fer des del punt de vista humà? Conèixer aques-

tes persones, veure quines són les seves problemàtiques, el lloc on han de viure, la seva situació psiquiàtrica actual, quins són els terapeutes que les porten, quines necessitats socials tenen, etcètera.

Des del punt de vista econòmic, quines serien les coses que hauríem de recollir? Doncs tots els béns que té, amb quins recursos econòmics compta per poder viure i de quina manera li invertim els seus béns perquè pugui millorar la seva qualitat de vida en aquest aspecte.

Per gestionar bé les tuteles, necessitem ser una entitat estructurada i eficient i tenir una bona organització.

Es va fer un grup de treball que va arribar a un consens amb tota la Comissió de Tuteles; ens vam plantejar l'organització a partir de tres àmbits d'actuació que nosaltres en dèiem **gestió humana, gestió judicial i gestió econòmica**.

Aquesta gestió està coordinada per la gerència. En principi, quina és la feina de la gerència? Doncs coordinar tot l'equip de treball; establir amb el patronat de la Fundació i l'equip professional les polítiques d'assumpció, seguiment i supervisió de les tasques tutelars; coordinar les àrees de la Fundació a l'hora de preparar les valoracions per poder acceptar les noves tuteles i poder-les presentar al patronat; relacionar-nos amb les institucions, els jutjats i la Fiscalia, sobretot en l'àmbit de problemàtiques concretes; creiem que això acosta molt posicions, normalment tenim bastant bon diàleg tant amb uns com els altres; reunions d'equips de valoració de casos i problemàtica de cadascun dels assumits. Això es fa amb tot l'equip a partir de la gerència de l'entitat.

Quines àrees hi ha a la Fundació? Doncs, l'*àrea social* és la que fa el suport psicològic i el seguiment humà dels tutelats; l'*econòmica*, que és la que administra els béns dels tutelats, a més a més és la que porta tota la part econòmica de la Fundació, és la que també fa els pressupostos de l'entitat, que després aprova el patronat, els comptes anuals, etcètera, i l'*àrea jurídica*, que és la que estableix els contactes amb els jutjats i ofereix un suport administratiu a la gestió, en la nostra Fundació, constituït per una secretària i una recepcionista telefonista que coordinen tota la base de dades de la Fundació respecte de les tasques tutelars.

Quines serien les coses més concretes que fa l'àrea social? Des del punt de vista d'atenció directa, entrevistes d'exploració amb els tutelats, visites de seguiment domiciliàries en els centres, acompanyaments medicopsiquiàtrics, acompanyaments per a la compra de roba o per fer algun tràmit administratiu, acompanyaments en ingressos hospitalaris, acompanyaments per a visitar altres familiars en el seu domicili o bé ingressats en centres hospitalaris, sociosanitaris o residencials. Cal dir que l'àrea social és la que porta el cercapersones les 24 hores del dia perquè són les persones que coneixen els malalts i, per tant, les 24 hores, incloent-hi els festius, estan a disposició de les urgències. Fan entrevistes amb els familiars, coordinació i seguiment dels voluntaris i dels alumnes de pràctiques i faciliten els diners que en el pla de treball individualitzat s'ha dit que es donarien en aquest malalt per a determinades qüestions.

Des del punt de vista d'atenció indirecta, què fan? Doncs actuen conjuntament amb les altres àrees de la Fundació, perquè en aquest sentit s'ha proposat fer una fitxa global de totes les àrees en la qual hi hagi el pla de treball integral, el que es planteja a l'àrea social més el que es planteja a l'àrea econòmica més el que es planteja a l'àrea jurídica, tot això tenint en compte quina és la situació, els objectius, i valorant si ho anem complint o no.

Cal estudiar les possibles ajudes econòmiques que puguin tenir aquests malalts, obtenir pensions, percebre'n de més altes, obtenir ajudes per a pagar centres residencials. Cal també fer un quadre de visites i de seguiment de totes les gestions que es facin, en l'àrea social. També hi ha en cada situació un referent del cas i un auxiliar. Tot ha d'estar registrat perquè totes les persones es puguin coordinar si no tenen temps de parlar-s'ho entre elles.

Coordinacions multidisciplinàries amb els professionals de referència. Això, des del punt de vista de salut mental, creiem que ha estat una cosa molt important, fins al punt que ha servit realment per alliberar malalts de situacions compromeses. Ara recordo una dona que vivia amb el seu marit i que el marit només la pegava i li treia tots els diners a final de mes. Doncs bé, amb els professionals de referència vam poder fer un treball per convèncer-la que se separés, i en aquests mo-

ments aquesta persona està vivint en un pis amb tres persones més, les altres persones eren molt poc animoses, aquesta persona és molt alegre i els està donant tota l'alegria que té ella. Per tant, és important, des d'aquest punt de vista, la coordinació amb els professionals de referència.

Cal fer la programació i el control dels dies de visites mèdiques i psiquiàtriques, de les analítiques, etcètera, perquè s'han de preocupar de tots els temes, també dels odontològics, els oftalmològics, etcètera.

A vegades cal fer la recerca de residències en l'àmbit privat o tràmits per aconseguir places residencials de pis, de caràcter públic o un altre.

Cal fer un informe social anual per informar el jutjat de l'evolució personal dels tutelats. Aquesta, a part de ser una obligació, és important perquè dóna la visió de quina ha estat l'evolució de la persona durant aquell any.

I, per últim, cal fer l'avaluació del pla de treball individualitzat per actualitzar-lo, modificar-lo o renovar-lo.

L'àrea econòmica, què ha de fer? Doncs un cop coneguda la situació personal del tutelat: fer l'inventari de béns, veure quina ha de ser la inversió del seu patrimoni mobiliari, és a dir, tota la situació dels diners que tenen els bancs, la recerca i l'estudi de la situació del patrimoni en el moment d'assumpció de la tutela i durant tot el seu exercici, perquè aquí van sortint constantment coses noves; es fa un inventari inicial i potser, al cap de mig any, no se sap per què, rebem notícies que aquest tutelat té una altra llibreta amb un altre banc, etcètera, aleshores s'ha d'anar actualitzant i fer una bona gestió d'aquest patrimoni per obtenir-ne la màxima rendibilitat.

El mateix passa amb el patrimoni immobiliari. En el cas dels malalts mentals, no és que siguin molt rics pel que fa al patrimoni immobiliari, però el tenen molt desastrós, perquè no han actualitzat res, perquè no paguen impostos, perquè estan a punt d'executar-los-els, perquè a més a més, potser tenen l'expedient de rutina, per tant, et trobes amb temes jurídics que no són només de tutela, sinó també temes patrimonials

que has d'anar desentrellant des del punt de vista tant jurídic com econòmic fins al final aconseguir aclarir i endreçar el patrimoni.

En definitiva, cal fer la recerca i l'estudi de la situació del patrimoni en el moment de l'assumpció de la tutela i durant el seu exercici; estudiar les obres de condicionament necessàries per treure el rendiment del seu patrimoni immobiliari; el control d'ingressos i despeses; la liquidació d'impostos, i la rendició anual de comptes del jutjat.

Justament la nostra finalitat bàsica és protegir la persona, però creiem que també és molt important protegir-li el patrimoni, perquè és una de les obligacions que tenim, a través de la llei, però a més a més perquè també contribueix a millorar la qualitat de vida d'aquella persona. A mi a vegades algun jutge m'ha dit: «Vostè pot assumir aquesta tutela si vol, però hi ha la família al darrere que fa molta pressió.» Al final jo li he dit: «Doncs, l'assumeixo jo sabent tots els problemes que tindrè, perquè milloraré la seva qualitat de vida des d'aquest punt de vista patrimonial i econòmic.»

L'àrea jurídica, quines són les seves funcions? Doncs rebre totes les propostes de càrrecs tutelars, recopilar dades, estudiar la seva situació jurídica i patrimonial, informació que preceptivament hem de facilitar al jutjat respecte de les particularitats que presenti l'exercici de cadascun dels càrrecs tutelars, totes les avaluacions de les situacions personals, etcètera, i cada situació extraordinària que s'ha de comunicar al jutjat, vol dir que l'àrea jurídica farà tots els escrits judicials de tot tipus que es generin durant la vida del tutelat.

En principi, nosaltres som d'una assistència jurídica mutual, en la qual tenim tot tipus d'advocats, especialitzats en les diferents branques, i és la persona de l'àrea jurídica qui coordina aquests advocats de l'assistència jurídica i tots els tràmits administratius. També es fan tasques d'investigació sobre situacions patrimonials complicades, sol·licitar documentacions a notaries i registres civils i de la propietat per comprovar la inscripció de la declaració de la incapacitat.

Nosaltres, aquí, ens hem trobat amb coses bastant divertides: malalts que no tenien nacionalitat, per tant que no tenien DNI, que havien es-

tat incapacitats civilment, que se'ns moren i els hem hagut d'enterrar sense haver acabat d'aclarir la nacionalitat d'aquesta persona, amb altres hi hem arribat a temps i, al final, hem aconseguit que tingués la seva nacionalitat, però, és clar, hem trobat bastant curiós que s'hagués incapacitat una persona que no tenia ni document nacional d'identitat, ni veïnatge civil català, ni res de res.

Cal també dipositar els comptes anuals; conèixer la situació patrimonial del tutelat, i formalitzar totes les transmissions *inter vivos* i *mortis causa*, com també inscriure les titularitats de tots els immobles.

Així és com ens organitzem nosaltres: d'una banda, hi ha la direcció, que fa entrevistes a famílies i a professionals; hem dit que la secretaria rebia, coordinava i feia tot el tema de base de dades; l'àrea jurídica també ho passa a secretaria; l'àrea social també ho passa a secretaria, i aleshores l'àrea jurídica fa una mica la coordinació de totes les problemàtiques dels tutelats en totes les àrees.

A més a més, nosaltres fem unes reunions d'equip de tal manera que totes les àrees tenen coordinació amb cadascuna de les altres àrees.

Moltes gràcies.

Anna Grau i Hoyos
Gerent de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya

3. EL REPTE DE LA QUALITAT

Em correspon a mi una tasca en la qual de veritat em sento molt honorada i vull agrair especialment a la Comissió que m'hagin encarregat aquesta tasca, perquè la presentació o l'explicació del procés pel qual s'ha portat a terme aquest treball d'indicadors de qualitat és una de les experiències que professionalment han estat més interessants a la meua vida. I la veritat és que agraeixo moltíssim que m'hagin donat aquesta oportunitat.

També vull agrair a la senyora Grau la seva presentació anterior a la meua, perquè crec que vostès veuran, amb el desenvolupament del que jo els vull dir, que aquests temes d'ètica, qualitat, organització i gestió estan lligats. Crec que tenim la sort, en aquesta taula, de poder-los demostrar d'una manera evident, i aquest és un tema que jo penso que és important.

No faré la presentació de tots els indicadors, ni de bon tros –penso que vostès tenen el llibre, molts de vostès també van tenir ocasió de venir a la presentació que es va fer a la Secretaria de la Família en el moment en què això es va acabar–, però sí que el que faré serà explicar-los quin és el context en el qual això s'ha portat a terme i per què s'ha fet, a part d'explicar-los algun d'aquests indicadors.

Aquesta definició de qualitat que vostès tenen tot seguit és una definició molt genèrica, és la definició que proposa l'ISO, l'Organització Internacional d'Estandardització, i diu: «Qualitat és el grau en què les característiques d'un producte o servei –en el nostre cas estem parlant de les tutelles, que són serveis, és clar– s'adapten als objectius per als quals va ser creat.» I segur que a vostès no se'ls escapa que darrere d'això, a sobre d'això ha d'haver-hi un paraigua ètic molt important. Perquè quins són els objectius d'un centre de tutela? Qui els fixa? Els fixa la llei. Però, a part de fixar-los la llei, els fixa la decisió del codi ètic de cada organització.

Doncs això és el que ha de mirar el pla de qualitat, és així de fàcil. Moltes vegades quan un fa un pla de qualitat diu: «I què hi hem de posar en el pla de qualitat?» La resposta és molt fàcil, diu: «I què diu a la missió de la seva institució? Això és el què s'ha de posar.

Per tant, una vegada feta aquesta reflexió des de la Comissió de Tuteles, va semblar que era important fer un pas endavant, concretar aquestes reflexions amb un instrument que permetés avançar cap a la qualitat. I aquest és l'objectiu; és a dir, el que intenten aquests indicadors és proposar-los a vostès un instrument per mesurar si estem fent el que toca.

I mesurar per què això de la qualitat és el grau, és a dir, s'ha de mesurar quan ens estem acostant al que hem de fer. Per tant, intentem transformar uns principis ètics molt generals en unes mesures concretes. I és clar, a vostès no se'ls escapa que quan es transformen principis generals en mesures concretes sempre es perden coses, però l'avantatge és que quan ho tenim concretat podem dir: «Ens hi estem acostant o no?», i noves versions dels indicadors permeten després abordar el que faltava.

Parlem de qualitat igual que hem parlat dels objectius ètics d'una institució. I, habitualment, a tots els àmbits quan es parla de qualitat es parla d'efectivitat, és a dir, de fer les coses ben fetes, de garantir l'equitat entre els nostres tutelats i amb les altres persones que formen part de la societat, és a dir, una de les funcions de les entitats tutelars és garantir aquesta equitat, l'ús dels recursos –austers, adequats, sense perdre recursos–, i també el tema de la satisfacció tant de les persones i de les famílies que estem tutelant com de les entitats amb les quals ens relacionem. Per tant, aquests són els àmbits en els quals quan parlem de qualitat estem normalment treballant.

Els voldria dir, per això, que aquests àmbits que vostès acaben de veure, el de la satisfacció o l'eficiència, són àmbits que no es poden donar per suposats. Perquè nosaltres fem una cosa bé no vol dir que estiguem fent l'altra bé. És a dir, que perquè nosaltres garantim l'accessibilitat, per exemple, no vol dir que estiguem gestionant bé els recursos, ni vol dir que tinguem satisfetes les persones tutelades o les seves famílies. I aquest exemple, que des de l'àmbit de la Conselleria m'han autoritzat a ensenyar-lo a vostès, demostra concretament aquest àmbit, aquesta experiència en l'àmbit de les residències de persones grans.

Veuen aquí els resultats de passar una enquesta de satisfacció a trenta-vuit centres de persones grans, mil quatre-cents trenta enquestes de

satisfacció, i el compliment dels indicadors de qualitat que eren en el llibre, com aquest que tenien a les residències. No hi havia relació entre la satisfacció i complir la qualitat tècnica. No n'hi ha. No n'hi ha a cap àmbit. I això què vol dir? Que s'ha de triar entre una cosa i l'altra? No! Vol dir que per aconseguir de forma satisfactòria tractar les persones que tenim en el nostre àmbit, s'han de fer encara més coses per treballar de forma adequada d'acord amb les nostres responsabilitats. És a dir, tenir els papers en marxa, tenir un pla de seguiment de les persones, actuar en casos d'urgència i emergència no garanteix que les persones estiguin satisfetes.

Per tant, quan parlem de qualitat parlem de potes d'un tamboret, i anem a suposar que aquestes potes s'han de tractar totes alhora, perquè si s'estira molt una pota el tamboret va coix. Per tant, el que és important en l'àmbit de la qualitat és que vostès es recordin que això de la qualitat en general no existeix; són diferents potes que no tenen relació entre si però que s'ha de treballar amb totes elles alhora.

L'equip de tuteles, la Comissió, va optar per començar el projecte en el nostre àmbit amb els temes de qualitat tècnica: com ens hem d'organitzar, com hem d'aconseguir que les nostres institucions donin un bon servei. És evident que aquesta és la base per seguir més endavant amb altres tipus de potes en aquest entorn. I per tant, el que també és important és saber que estem parlant d'aquesta pota.

I quina va ser la motivació per començar això? Bàsicament, una motivació ètica. Les entitats tutelars ja són madures, moltes d'elles, i es preocupen seriosament per saber si la feina que estem fent la fem bé. Com podem saber si la fem ben feta? Jo recordo que al començament aquest era un debat que teníem moltes vegades. Si ho mirem tots igual, potser ens podrem comparar; si ens posem d'acord, que és l'important, ho podrem mesurar. Per tant, va haver-hi una funció ètica important.

La qualitat, cada vegada més, és un imperatiu legal. En el nostre entorn, en aquest moment, és només un requisit ètic, però segur que d'aquí a molt poc es demanarà que les entitats s'autoavaluïn elles mateixes i donin comptes a la societat de la feina que fan.

I, evidentment, també hi ha motius socials. Quan estem tractant un àmbit tan delicat com és l'atenció a les persones que no poden defensar-se, la transparència social esdevé un element cabdal. Tots els àmbits de la societat tenen obligació de transparència, però, sobretot, aquells que tracten amb persones que no poden defensar-se i que, per tant, tenim nosaltres la responsabilitat de garantir els seus drets.

I també hi ha motius econòmics per dedicar-se a la qualitat, perquè la feina ben feta és més econòmica, encara que sembli que no. Encara que al començament ens sembli que requereix posar-hi més esforços, quan les coses es fan com s'han de fer, aconseguim que es facin d'una forma més eficient, és a dir, que estan els recursos ben gastats. I aquest és el motiu que la Comissió es va plantejar per impulsar aquest projecte que jo els plantejaré.

Però també hi havia un altre motiu important que ens feia pensar. Perquè hi ha moltes entitats tutelars; algunes –vostès les han vistes avui aquí– tenen una experiència de molts anys, de dècades, però n'hi ha d'altres que estan començant a pensar: per tant, volíem que aquests indicadors de qualitat que nosaltres els estem oferint els servissin també per organitzar-se vostès mateixos. Si vostès estan amb la idea de desenvolupar un nou enfocament amb la seva tasca o de començar, si fan servir aquests indicadors, la Comissió els està dient: «Escoltin, ja veuran que si se centren en aquests temes segurament els serà més fàcil organitzar-se.»

I això és el que reflecteix aquesta transparència. Aquesta transparència reflecteix l'aportació més important durant el segle XX a la qualitat al món, i la va fer un senyor, que segurament vostès coneixen, que es deia Juren i es dedicava a la qualitat industrial. La qualitat de l'època –i estic parlant dels anys 50 i escaig– era una qualitat de mesures, la gent anava i mesurava si les coses estaven bé. Imaginin-se una fàbrica de cargols: la gent mirava si els cargols tenien l'espiral que tocava, i quan no tenien l'espiral que tocava, els tornaven a fàbrica i deien: «Escoltí'm, no ho fem bé.»

El senyor Juren va fer una aportació cabdal que, com totes les aportacions cabdals, es diu molt fàcilment però no és tan fàcil d'entendre. La

pregunta del senyor Juren era dir: «Escolti, i si en comptes de mesurar tant, ens organitzéssim per treballar bé?» Diu: «Què?» «Sí, sí! Si en comptes d'entossudir-nos a mirar els cargols al final o a mirar el servei de tuteles al final ens comencéssim organitzant per donar un bon servei?» Si la pregunta original que ens féssim és: què és un bon servei i què hem de fer per donar-lo? Aquesta és la pregunta crucial d'una organització: què volem fer?, i com ens hem d'organitzar per fer-ho?

Moltes vegades, les entitats s'organitzen d'una altra manera, és: quanta plantilla tenim i què els fem fer? No, no, no! És al revés; la pregunta és: què hem de fer i que necessitem? Per tant, també aquests indicadors intentaven ajudar-los a vostès en la reflexió de la planificació de la qualitat. És a dir, quin nivell volem assolir? I després ve la pregunta següent, que tornarem a tocar a la ponència següent, que és: com ens hem d'organitzar per fer-ho? Per tant, el que introduïem aquí era un element de reflexió sobre quin és el nivell de qualitat adequat.

I aquest element, l'introduïem des de fora, des de la Comissió, des de la Secretaria de la Família, conscients que la qualitat més important és la que fan vostès a les seves entitats. Nosaltres els podem oferir un llibre que els serveixi de guia, els podem fer una avaluació i venir dos dies a la seva entitat per veure si ho estan fent tal com diu el llibre, els podem oferir consells, però al final, tres-cents seixanta-cinc dies a l'any, hi ha una sèrie de persones que s'encarreguen dels tutelats, que són les qui han de fer la feina ben feta. Cap avaluació de fora pot garantir i pot substituir la responsabilitat ètica i de qualitat d'una organització.

Per tant, som conscients que nosaltres només podem aportar aquest 20%, però que aquest 20% és important, perquè els pot ajudar a vostès, entitats, a desenvolupar el seu propi pla, vam dir: «Endavant amb això. Intentem desenvolupar aquest projecte, intentem servir les entitats fent aquesta reflexió sobre quins serien els indicadors de qualitat adequats.»

Aquesta avaluació externa es lliga dintre de diferents sistemes de qualitat que a vostès els sonen, segurament: els permisos d'obertura d'algunes institucions que vostès hi estan vinculats, per exemple, les insti-

tucions psiquiàtriques o les residències; les condicions de contracte; el tema dels indicadors de resultats d'algunes societats científiques que hi ha, o els sistemes d'acreditació com l'ISO, o els sistemes internacionals, o els reconeixements d'excel·lència, que són els models de qualitat global.

Per què vam optar per aquest nivell de sistema basat en el consens? Perquè és un sistema fàcil i que es basa en l'acord entre els professionals, l'Administració, els gerents dels centres i els usuaris. Per tant, estem parlant d'un acord de societat civil en el qual ens posem d'acord cap a on hem d'anar. I aquesta és una tradició catalana, molt nostra, molt catalana, vull dir, en el nostre país, això és el que sabem fer: posarnos d'acord sobre què és l'important i portar-ho a terme a poc a poc.

Per tant, el que vam fer és el que se'n diu «les mesures de qualitat de quarta generació», que es basen en l'acord i el consens. I el consens es basa en jo cedeixo una mica, tu cedeixes una mica i jo també cedeixo una mica i no surt el que jo volia, però surt el que tots podem acceptar. I aquest és el raonament que hem fet servir per desenvolupar aquest projecte.

Com ho hem fet? Hem establert una sèrie d'indicadors, d'estàndards que ens hem posat d'acord, que són el nivell de qualitat acceptable per d'aquí a dos anys. I vostès em diran: «Home! Són una mica justos, perquè n'hi ha alguns que diuen el 60% del nivell de compliment.» Sí, però són realistes. Sabem que en aquest nou enfocament del treball més sistemàtic en l'àmbit tutelar hi ha coses que estan començant. Seria una temeritat creure'ns que d'aquí a dos anys tot es farà al 100%.

Precisament, perquè aquest sistema es basa en la transparència, a saber com estem, el que fem és establir uns objectius que ens proposem entre tots per assolir d'aquí a dos anys. Definim què és el més important d'allò que fem, el que en diem «àrees bàsiques de l'atenció», parlem d'aquest nivell a dos anys i valorem com estem. Hem fet una primera valoració dels centres per saber si estem arribant als nivells que ens havíem establert.

Per a què serveixen aquests indicadors? Bàsicament serveixen per a una cosa molt important: quan aquests indicadors no es compleixen

passa alguna cosa. És a dir, serveixen per encendre un llum i dir: «Passa alguna cosa.» Però això que passa a vegades pot ser bo. Vull dir, a vegades, en alguna institució que no compleix un determinat indicador, no ho sé, per exemple: els tutelats han de tenir un seguiment mensual del seu pla integral i individualitzat, i es demana que almenys el 80% tinguin aquest seguiment mensual. Si no es té, l'única cosa que s'està dient és que això no s'apunta, però potser resulta que s'està fent cada setmana, i el que no s'ha arribat és a entrar a la fase d'apuntar.

Per tant, no complir un indicador només és un instrument d'una llum taronja –que per això els he posat aquí aquest semàfor–, és una llum taronja que diu: «Escolti, compte, que hem de mirar per què no el complim.» No és ni un greuge ni un motiu per penalitzat ni un motiu perquè es retiri el contracte; és només l'instrument per respondre a la pregunta: «Què ens passa?» I per tant, serveix estrictament per mesurar què ens passa. Són senyals d'alerta.

Els hem explicat, doncs, que vam intentar construir aquests indicadors, i ara jo els voldria explicar com ho vam fer i quins van ser els resultats que vam obtenir.

En primer lloc, es va seleccionar un grup de treball, jo diria que molts dels mateixos integrants de la Comissió, perquè era un projecte que feia il·lusionat, es veia com un pas endavant del treball i la reflexió que s'havia fet durant tants anys i moltes de les entitats allà mateix es van oferir com a voluntàries dient: «Escolta, joestic disposada a fer aquest treball i aquest esforç.» Es va fer una formació als membres del grup de treball, es va establir un calendari de reunions, que se'n van fer entre vuit i deu, i es va distribuir els temes entre les diferents persones que formaven part del nostre grup.

I llavors ens vam fer una pregunta molt important, que és: què és el més important que fem a les entitats tutelars? I no us penseu que va ser fàcil contestar, perquè a la pregunta, se'ns van ocórrer moltes coses que fèiem, però la pregunta no és «què fem?», sinó «què és el més important que fem?» I després de grans llistes del que fèiem vam descobrir de seguida que el més important són aquelles coses que es lliguen amb els principis d'actuació de la declaració d'ètica; això és el més im-

portant del que fem, perquè per això ho tenim recollit a la missió dels nostres centres.

Per tant, vam establir què era el més important del que fèiem, vam definir àrees rellevants a cada enfocament i vam intentar construir una mesura. Algunes vegades, la mesura no era l'òptima, però era l'única que podíem tenir en aquell moment. Conscients que aquest és un procés que es va incrementant amb el temps, vam dir: «Comencem per mesurar el que tenim i després avançarem cap a mesures més significatives.» I després vam establir un nivell de compliment. D'aquest nivell de compliment desitjable se'n diu «estàndard», és a dir, el compromís del sector per arribar en aquest nivell d'aquí a dos o tres anys.

Com que ens van sortir moltes coses, vam haver de prioritzar-les. I la primera que vam tenir és: «Aquest indicador que se'ns ha ocorregut afecta molts o pocs dels nostres tutelats? Té risc, aquest indicador? Avalua, disminueix el risc de fer una bona o una mala tutela? Es pot aplicar d'aquí a dos anys? El sector la pot assumir?» I, responent amb aquesta metodologia, vam acabar el treball amb aquest bloc d'indicadors que vostès tenen aquí, que en són trenta-un i un de complementari.

Cadascun d'aquests indicadors es va desenvolupar de manera tècnica, explicant per cada un d'ells a quina activitat bàsica del treball de tutela correspon, què és el que intenta mesurar, quin és el criteri, com es diu aquest indicador i quin és el numerador i el denominador, perquè l'hem triat –equivocats o no, però perquè l'hem triat–, quina és la fórmula i quines són les seves especificacions quant a termes i a on s'ha d'anar a buscar, perquè no oblidem que es tractava de mesurar-ho i, per tant, intentàvem fer aquesta mesura.

Els indicadors que hem mesurat, els vam agrupar en quatre àrees:

- a. una primera àrea d'atenció a la persona tutelada;
- b. una segona àrea de relació, informació i respecte als drets de les persones tutelades;

- c. una tercera sobre temes de coordinació entre les diferents entitats que donen servei a la persona tutelada,
- d. i finalment, una quarta sobre l'organització i gestió de la mateixa entitat tutelar.

Aquesta és la classificació que vam establir.

En l'àmbit d'atenció a la persona ens va semblar que els aspectes bàsics que havíem d'abordar eren la situació de pretuteles –i, de fet, hi ha tres indicadors de pretuteles–, la valoració integral de la persona, el pla de treball de tutela, el seguiment econòmic financer dels seus béns, el treball amb protocols d'una forma reglada, l'atenció davant de situacions d'urgències, el consentiment informat quan es pot donar, les relacions amb la família del tutelat i les documentacions en l'exercici de la tutela. Aquests són els àmbits que ens van semblar importants i dels quals hem anat penjant una sèrie d'indicadors.

En l'àmbit de relacions de drets i deures dels tutelats, hem establert el tema de la preservació dels drets, la satisfacció dels tutelats, quan la poden manifestar –hi ha casos en què la persona no pot gestionar els seus béns, però ens pot dir si està contenta del que estem fent per a ella, la satisfacció de les organitzacions amb les quals treballem, aquesta persona pot estar ingressada en una determinada institució o pot estar passant la seva vida allà, nosaltres treballem amb ells i amb la Fiscalia, per tant, hem de saber si també estan treballant bé les relacions del tutelat i de nosaltres amb la comunitat, per tant, el que és la promoció d'autonomia.

En l'àmbit de coordinació parlem de la relació amb altres entitats tutelars i la coordinació amb altres sectors i serveis amb els quals nosaltres incidim pel treball que realment fem.

I quant als requisits interns de l'entitat tutelar, el que ens plantejem són temes d'informació dintre de la nostra pròpia entitat, de recursos humans, de la gestió econòmica, de gestió de l'entitat tutelar, de compliment de les obligacions judicials i del que fem des de dintre, ja no el que fem des de fora, sinó des de dintre de nosaltres mateixos i dels drets dels tutelats.

És possible que n'hi haguessin d'altres, és possible que tots no hagin quedat ben reflectits, i també és molt possible que almenys en un dels indicadors ens haguem equivocat. Jo ja els començo dient que això no és una cosa meravellosa que funcioni del tot, sinó que és una prova que fem entre tots. Per tant, ens serveix perquè quan d'aquí a dos anys els revisem diguem: «En aquell indicador ens vam equivocar, perquè no mesurava res, o aquell era massa difícil.» Però el que és segur és que dóna aquestes guies.

Els qui coneixen el treball i els qui de vostès tenen el llibre veuran que els indicadors es reparteixen en l'aspecte rellevant de l'indicador. En aquest cas, aquí tenim els tres de pretuteles, què és el que s'ha de fer, no com es mesura, sinó què és el que s'ha de fer, i quin és el compromís que el sector assoleix o pretén assolir per d'aquí a dos o tres anys. És un tema, doncs, legal. Per exemple, a la valoració de la persona diu: «L'entitat tutelar ha de fer una valoració integral i completa de la persona incapacitada judicialment». I llavors, a la pàgina 15 del seu llibre trobaran què vol dir una «valoració integral i completa». És a dir, vol dir que hi ha les dades biogràfiques, que s'avaluarà la cobertura de les necessitats bàsiques, que hi ha les dades socials, que hi ha les dades mèdiques, que hi ha les dades jurídiques, que les dades economicoadministratives compten i que hi ha un inventari de béns. Per tant, això que n'hem dit una cosa general d'integral i completa vostès saben exactament què representa en aquesta vasta valoració.

Aquí tenen un altre exemple d'indicador referent al tema del drets i els deures dels tutelats: «La institució tutelar ha de tenir definit un programa de voluntariat.» Totes. El compromís per d'aquí a dos o tres anys és que tots hem de tenir en marxa, funcionant, un programa de voluntariat. A alguns ens costarà menys, altres no ho podran fer directament i ho hauran de fer a part a través d'una institució interposada, però sí que és cert que hem de tenir aquest suport que la societat civil dóna a les persones que estan sota tutela. Per tant, aquesta és la formulació que establim, i no és teòrica, sinó que ja s'ha avaluat.

El que hem començat a fer és avaluar en aquest moment com estem, perquè ens proposem com a objectiu l'any que ve desenvolupar un pla de millora que pugui servir per a tot el sector. Per tant, la pregunta és:

com estem? Bé, malament, regular. Ho complim tot? Hem fet indicadors massa fàcils? No complim res? Són molt difícils? I hi ha hagut una sèrie d'entitats, que han estat segurament moltes d'elles més vinculades al grup que ha desenvolupat aquests indicadors, que han dit: «Provem-nos la nostra pròpia medecina i veiem a veure què passa.»

Aquesta primera avaluació de les entitats tutelars s'ha fet des de fora, l'hem fet nosaltres; no hi ha participat ningú dels propis centres, per bé que sí que ho han fet professionals del sector, alguns d'ells juristes, i d'altres, persones amb responsabilitat de treball social, que coneixien el sector. Els resultats d'aquestes avaluacions seran els que ens ajudaran a orientar el pla de qualitat que desenvoluparem més endavant.

Jo els voldria presentar el calendari, perquè ens falten dues entitats, és a dir, el dia 30 d'aquest mes tindrem els resultats. Tindrem els resultats i vostès els sabran; aquest és el compromís, això no és un secret. Evidentment, no sabrem el de cada entitat, sabrem el de tot el sector, però farem servir aquests resultats per posar-nos d'acord en quin és el procés de millora que hem de fer entre tots, és a dir, què ens falta com a sector per tirar endavant. Tenim previst que aquest procés de millora durarà un parell d'anys i farem jornades i seminaris, i entre tots ens ajudarem els uns als altres per arribar al final del 2004 i veure si complim el compromís que havíem establert.

I què farem a continuació? Pujar el nivell i tornar de nou a la feina. És a dir, si veiem que aquest sistema ens ha funcionat, ens posarem d'acord perquè aquest sigui l'instrument bàsic per desenvolupar en el nivell de qualitat del sector.

Però m'agradaria fer-los una recomanació per finalitzar. La meva recomanació és que vostès, això, ho poden fer servir per a una altra cosa, que és per desenvolupar el pla de qualitat de les seves pròpies entitats. No esperin que vinguem. Quan vulguin s'hi poden començar a posar. És a dir, dinamitzin la pròpia organització des de dintre amb aquests indicadors, que ja no cal que els pensin. Que no els agraden tots? Doncs en treuen dos i n'afegeixen dos de vostès. Però el que sí que és cert és que vostès, des de demà, poden començar a desenvolupar el seu propi pla de qualitat simplement mesurant amb certa periodicitat si el

seu centre compleix o no aquests requisits, afegint-hi els compromisos de qualitat que vostès creguin importants per a la seva pròpia especificitat. És a dir, no cal que tots siguin aquests, vostès poden afegir-ne o treure'n amb el seu criteri.

Pensem que aquest camí iniciat amb el repte de la qualitat farà possible que les entitats puguin fer un pas que va més enllà de la formulació de la missió; també ha de servir per ajudar-nos a tots a tirar endavant cap a aquest horitzó més de professionalització i d'objectivació de la feina que estem fent i en el qual estem tots compromesos. Esperem i desitgem que els sigui útil.

Moltes gràcies.

Rosa Suñol i Sala
Directora Fundació Avedis Donabedian

*EXPERIÈNCIES D'ENTITATS
TUTELARS A LES QUATRE
REGIONS.
MOTORS PER A EUROPA*

1. FRANÇA

Us proposo tres parts, en la meva exposició. La primera consistirà a dir-vos com s'organitza actualment la protecció de persones majors d'edat a França. A la segona exposaré quines són les hipòtesis probables sobre l'evolució d'aquesta tasca social. I, en tercer lloc, us parlaré una mica més en termes de formació, de per què fem una formació, de quin tipus és aquesta formació, de quines modalitats consta i de les persones que intervenen en la protecció de les persones.

Pel que he sentit aquest matí i el que vaig sentir quan vau venir a Lió, he vist que les diferències entre els quatre països: França, Alemanya, Itàlia i Espanya, no són tan importants com havia cregut en un principi i que si hi ha cap diferència, jo diria que potser no hi ha més diferència entre dos països que entre dues regions d'un mateix país. És a dir, el que us exposaré de la pràctica a França tampoc no és exactament igual a totes les regions franceses. I, a més, com a casa vostra, suposo, sempre hi ha un petit desajust entre la teoria i la pràctica.

Abans de començar, voldria dir alguna cosa sobre el que he sentit aquest matí a propòsit del paper i del lloc de l'Estat –tant si és federal com regional–, de les associacions o les fundacions i dels voluntaris o professionals que hi participen.

Pel que fa a la protecció de persones majors d'edat, com en moltes altres coses, no hi ha una veritat científica sobre la matèria. La protecció de les persones majors d'edat, igual que la dels menors, no és més que allò en què la col·lectivitat es posa d'acord per dir que sigui.

Els grecs, quan tenien un fill minusvàlid, pensaven que era un senyal dels déus, que era un missatge dels déus. I, igual que vosaltres, quan rebeu un missatge, envieu un acusament de recepció, els grecs anaven a un aigumoll a posar-hi el nen minusvàlid per dir «Déu, ho he entès», i això no suposava un problema per a ningú. En un altre moment de la història, s'han barrejat els bojos, els criminals, els invàlids, les prostitutes, etc., i s'ha col·locat tota aquesta gent en una mena d'hospicis, perquè, per raons diverses, eren diferents de la norma.

I després, ens hem adonat, una mica més tard, que hi havia diferències importants entre ells i hi hagut una evolució: el boig va esdevenir malalt mental i, a partir del moment en què algú es converteix en malalt, ja no se'l castiga, ja no se'l tanca enlloc, sinó que se'n té cura.

Encara avui, a França, però suposo que també a molts altres països, quan es pensa en fenòmens com el de l'alcoholisme o les drogues, per exemple, són fenòmens que es consideren com a desviacions i, per tant, se n'ocupa la llei i són castigats per la llei.

I després, l'alcohòlic que assenyalàvem amb el dit, que sermonejàvem i que de vegades castigàvem, ha esdevingut un malalt, el malalt alcohòlic. Així doncs, no tan sols ja no es castiga, sinó que se'n té cura.

Així doncs, veieu que les persones majors d'edat protegides no són més que el que nosaltres som capaços de percebre en elles. Són persones com la resta del món? O és que són éssers diferents? Depenent de la representació en què ens posem d'acord actuarem per redreçar-les, per tenir-ne cura, per ajudar-les o per castigar-les.

Per tant, és important reflexionar-hi plegats i posar-nos d'acord sobre el que és, sobre el que seria desitjable que féssim per ells, i sobre com n'és d'inadmissible que els deixem patir. I això no ens ho dirà cap catecisme, cap veritat científica, només el grau i la qualitat de la nostra humanitat, de la nostra civilització, ens diran què convé fer. Després, ho traduirem en lleis i mirarem d'inventar dispositius pràctics, concrets i verificables per exercir les tasques d'aquesta llei.

Val a dir, doncs, a propòsit d'aquesta repartició de papers que evocàveu aquest matí, que la iniciativa al començament és sempre una iniciativa privada, una iniciativa associativa, una iniciativa ciutadana de persones que diuen: «El que passa avui dia és inadmissible, és absolutament necessari que fem això o que deixem de fer allò.» I quan hi ha un consens al voltant d'aquesta idea, això vol dir que cal inventar, i és per això que les associacions, les fundacions i els particulars implicats perquè tenen una persona així a la seva família són tan importants, tan ineludibles, perquè són els primers que s'adonen del problema i demanen, exigeixen que es resolgui.

Després, l'Estat –sigui quin sigui el nivell de l'Estat, això no té importància– legalitza l'interès d'aquesta iniciativa i converteix en obligatori el que alguns de vosaltres heu considerat necessari.

I després, un cop s'ha dit això, queda la pràctica, i per dur a terme aquesta pràctica, un cop ens hem entès en els objectius, cal gent competent i capaç, perquè un objectiu tan ambiciós, per més humanitari que sigui, no es pot dur a terme si no es tenen els mitjans i les competències concretes per posar-lo en pràctica. Si no, són paraules que s'enduu el vent.

Així doncs, la qüestió és «qui pot, avui dia, ocupar-se vàlidament, concretament, eficaçment de les persones» –a les quals anomenaré persones protegides, i que també podrien anomenar-se persones vulnerables, perquè és a causa que són vulnerables que necessiten la nostra ajuda–, «tant si són malalts mentals, com deficients o amb desviacions, etc.?, qui és capaç de fer-ho?»

Aquest matí heu dit, i crec que es pot aplicar arreu, que els principals actors de la protecció de les persones majors d'edat han estat, i són encara en molts països, fins i tot a França, les famílies.

També sabeu –o almenys, aquest és el meu punt de vista– que per a una persona no hi ha res més important que la seva família, amb una condició, que no sigui només això. Perquè, siguem qui siguem, quan hem de tractar, en tots els aspectes de la nostra vida, amb un sol interlocutor, els riscos d'abús de poder, de dictadura, de no respecte de l'altre sempre existeixen. Sabeu bé que quan les mares estimen massa els seus fills corren el risc de destruir-los si algú altre no s'hi implica.

I, així doncs, és important que un no es confii mai completament a una persona sola, siguin quines siguin les seves qualitats, siguin quines siguin les seves competències, siguin quines siguin les seves intencions... És primordial que un no confii mai el destí a una altra persona.

Aquests són els principis, però com els podem ordenar? Tornaré més tard sobre aquests principis. Ara intentaré descriure-us l'organització actual de la protecció de persones majors d'edat a França. Aquesta protecció s'organitza en tres nivells principals:

- a. la tutela
- b. la curatela
- c. la salvaguarda de justícia.

a. La tutela és una decisió judicial que s'origina amb un informe sobre la personalitat d'algú per part d'un psiquiatre, un metge o un altre especialista que sigui capaç de dir que hi ha una alteració de les facultats mentals i que aquesta alteració és permanent. Des d'aquell moment, a partir d'aquest informe, el jutge pot decidir que aquesta persona necessita ésser representada en els actes de la vida civil i, per tant, aquesta persona ja no pot signar un xec, ja no pot prendre una decisió, ja no pot casar-se sense l'aprovació del jutge o del seu tutor.

Faig un petit parèntesi sobre un aspecte que és una mica paradoxal. Al mateix temps que aquesta persona no té dret a firmar un xec, a tenir un compte bancari ni a comprar-se un cotxe sense demanar el parer d'algú altre, si ha tingut la possibilitat de casar-se o, fins i tot si no s'ha casat, pot tenir fills, i ningú no li discuteix la qualitat com a pare o com a mare, tot i que Déu sap que no hi ha cap tasca més complexa que aquesta. Però bé, aquestes són, sens dubte, les aberracions del nostre sistema, que s'expliquen, crec, pel fet que en el moment en què aquestes persones poden tenir fills, en cas que no exerceixin les seves obligacions com a pares, hi ha molts serveis o organitzacions que poden ajudar-los en un primer moment o bé decidir treure'ls-hi temporalment. Però continua sent, tot i així, paradoxal.

La llei de 1968, que organitza la tutela a França, no preveu explícitament l'acompanyament social ni l'ajuda en les activitats diàries de les persones; només s'atura en la gestió dels seus béns, del seu patrimoni i dels seus ingressos, fins i tot si diu que el tutor ha d'administrar-ne els béns com un bon pare de família. Com si no hi hagués, com ja hem dit abans, una tasca més complicada que la de ser pare de família. Així doncs, no ho precisa, però sobreentén que el tutor ha de tenir les mateixes preocupacions que les que tindria un pare de família en relació amb els seus fills, però deixa als actors l'apreciació lliure de la manera d'exercir la tasca de pare de família. I, així, a França hi ha el debat, però

suposo que també existeix aquí, entre els que diuen «la nostra tasca és únicament jurídica, de gestió, de la resta de la vida de la gent no ens n'ocupem, és el seu problema, o, en tot cas, és el problema d'algú altre», i, d'altra banda, els que diuen «la gestió dels béns no té sentit si no està al servei de l'ampliació de la inserció social d'aquesta persona».

I aquí tenim aquest debat, que es tradueix en la realitat en el fet que les associacions tutelars contracten o donen feina, per exercir aquesta tasca, tant a juristes com a treballadors socials, de vegades els dos alhora i, de vegades, quan en tenen més d'uns que dels altres, aquestes associacions treballen amb un determinat nombre d'experts complementaris en relació amb les seves pròpies competències. És a dir, allà on hi ha treballadors socials, s'envoltaran de juristes, d'advocats, etc., i allà on hi hagi juristes treballaran amb el que a França anomenem serveis d'acompanyament a la vida social que estan formats per educadors o assistents socials, per exemple.

Però, com veieu, avui dia hi ha una diferència força important; jo ho veig entre el públic que jo formo, que són persones que treballen en la protecció de persones majors d'edat i entre les quals n'hi ha que, quan se'ls parla de problemes físics de les persones de les quals s'ocupen o dels problemes socials, simplement diuen que no és pas el seu problema, que volen col·laborar amb els altres serveis que s'ocupen d'això, però que no són els seus problemes.

I després, n'hi ha d'altres que diuen: «el meu problema no és més que aquest» i, al capdavall, la gestió dels ingressos o l'obligació de fer valer els drets d'aquestes persones no són més que mitjans al servei del benestar de la persona. Aquest debat no s'acaba mai, ni tan sols encara que avui dia hi hagi en certa mesura un consens sobre la necessitat d'articular aquests dos plantejaments en benefici d'aquestes persones. Així doncs, en règim de tutela, la persona, en l'àmbit civil, està totalment incapacitada, no pot fer cap acte sola, és el seu representant qui ho fa en el seu lloc

b. El sistema intermedi, que és el de la curatela, és el que, al meu parer, esdevindrà una mica el sistema central i del qual us parlaré tot seguit. La llei diu que la curatela s'aplica a les persones que no estan incapacit-

tades per actuar per elles mateixes, és a dir, que, com a mínim, tenen la capacitat de discerniment, almenys de tant en tant, però que han d'estar aconsellades i controlades en els actes de la vida civil. Aquestes persones, doncs, mantenen els drets elementals de qualsevol ciutadà, però han de sotmetre un determinat nombre d'aquestes prerrogatives a l'aprovació del curador o, si el curador no hi estigués d'acord, ho han de demanar al jutge de tutela.

El curador, per si sol, no pot decidir res sobre aquestes persones. Elles, per si soles, no poden decidir completament sense l'assistència del curador, per tant, estan obligades a entendre's per prendre les decisions menys dolentes. Tanmateix mantenen el dret de vot, el dret de casarse, el dret de fer el que fa tothom. Simplement, la idea és, en termes generals, dir: «Abans de prendre decisions importants, se us obligarà a parlar-ne amb una altra persona, a reflexionar sobre la qüestió i a arribar a un acord i, si no n'hi ha, el jutge resoldrà depenent de la idea que es faci dels vostres interessos.» Però si una persona, per exemple, vol comprar-se un cotxe que el curador troba que és perillós, si ella n'està realment convençuda, si té com comprar-lo, el comprarà, i el curador, tret que pugui provar que té les facultats mentals alterades, no podrà impedir-ho.

A més, aquesta curatela té un altre avantatge, que és que pot adaptar-se al tipus de dificultat de cadascú i que hi ha una progressió en el nivell de protecció. Hi ha el que s'anomena la curatela simple, que no s'ocupa més que de la preservació del patrimoni: quan un major d'edat hereta, per exemple, un capital, i es té por que vinguin estafadors a robar-lo ràpidament, es determinarà una curatela perquè no pugui gastar-se aquest patrimoni ni llençar-lo per la finestra abans d'haver-hi reflexionat. Però és ell qui administra tots els seus ingressos i continua administrant-los i continua portant la vida com ell vol.

Després d'aquesta curatela, el jutge, a la vista del certificat mèdic, a la vista de l'informe social, pot dir: «bé, per a vós, el curador percebrà tots els ingressos i, després, us en posarà una part en un compte, que, en última instància, serà la vostra pensió de jubilació» –i dirà– «i el curador no s'ocuparà més que d'una part dels vostres ingressos, per exemple, de les prestacions, però no del salari.» Així doncs, el jutge té

la possibilitat d'adaptar-se veritablement segons les dificultats reals de cada persona.

En segon lloc hi ha la curatela reforçada, que, en realitat, permet al curador exercir el control total dels ingressos dels majors d'edat, sense que això suposi la seva incapacitació, sense que per això aquesta persona tingui la necessitat de ser representada. Així doncs, aquí hi ha una possible flexibilitat del sistema.

c. I, finalment, la salvaguarda de justícia, que és una mesura provisional, normalment una mesura d'urgència però amb caràcter provisional. Continuant amb l'exemple de l'herència: hi ha un major d'edat de qui, de cop, els pares o el pare es moren o l'oncle d'Amèrica posseeix un capital important o potser és algú de qui es pensa que corre el risc d'ésser estafat o que està en perill. Es pensa..., qui ho pensa? La família, l'entorn, els treballadors socials, etcètera. Es té por, equivocadament o encertada, que aquesta persona sigui vulnerable o que tingui problemes. Per això, es demana una salvaguarda de justícia, de la qual la persona pot, fins i tot, no estar-ne al corrent. El jutge, en vista de les raons d'aquesta demanda, pronuncia una salvaguarda de justícia que li permet, si cal, anul·lar a posteriori els actes que serien contraris a l'interès d'aquesta persona. És a dir, que, si, per exemple, durant aquest temps, ha fet un taló per un import de deu milions per a la seva promesa que li ha promès d'anar a sopar amb ell a un restaurant, es podrà anul·lar aquest xec, perquè es veurà que no era conscient del que feia.

Aquesta mesura es pren a l'espera del sumari real de l'assumpte, que, juntament amb l'informe mèdic, ens dirà si el recurs o la demanda de salvaguarda de justícia era una demanda abusiva –en aquest cas se suprimeix i després es dona per acabada.

Així, aquesta mesura és vàlida generalment sis mesos, ocasionalment renovable una vegada, fins que s'hagi pronunciat ja sigui un aixecament de l'embarc, és a dir, que s'anul·len totes les proteccions, ja sigui una altra mesura de protecció.

Aquest és, a grans pinzellades, el sistema jurídic actual.

Ara continuo amb altres qüestions de precisió.

L'organització concreta de la protecció dels majors d'edat, com us acabo de dir, és principalment i en un començament, familiar; és un membre de la família, el que és designat tutor o curador per a aquella persona. Però amb l'evolució de la societat, la urbanització i també la crisi econòmica, ens hem adonat que les famílies no sempre podien fer-ho o que de vegades era preferible que fos algú altre perquè, justament, hi havia un conflicte d'interessos entre la família i el major d'edat.

Hi ha un altre fenomen que s'afegeix a aquest, i és el de la composició del grup dels majors d'edat protegits, que, en un principi, estava format gairebé de manera exclusiva per deficients intel·lectuals, malalts mentals i persones grans amb problemes de senilitat. Aquestes són les tres categories principals de persones sota tutela.

Hem vist que, com més va, més havíem d'atendre un públic que no podíem qualificar de malalts mentals, de deficients intel·lectuals, ni de persones en procés d'envelliment i que, tanmateix, es trobaven amb les mateixes dificultats i la mateixa vulnerabilitat que els primers però no entraven en cap categoria, que no podíem donar-los un subsidi per invalidesa perquè no eren invàlids; no podíem posar-los en una institució per a malalts mentals, perquè no eren malalts mentals, però no tenien allotjament, no tenien res amb què alimentar-se i, per tant, es trobaven en una situació molt difícil.

I és una mica aquest nou públic que es desenvolupa cada cop més, que és el públic víctima de l'evolució de les societats on cada cop es té una major necessitat de poder espavilar-se sol allà on, abans, quan s'era un disminuït, es podia comptar amb la solidaritat familiar o de l'entorn. A aquestes persones, les vaig denominar, en un treball anterior, els maldestres socials. Per què maldestres socials? Perquè jo havia fet una petita recerca per intentar determinar els diferents tipus de persones que teníem, i em vaig adonar que aquestes persones, quan jo discutia amb elles, eren capaces de raonar, de discernir, però que es comportaven de tal manera que quan tenien un objectiu, sovint o sempre fracassaven, com si no sabessin com sortir-se'n. Quan volien tenir l'amistat o l'amor d'algú, es comportaven de tal manera que es feien enviar a pas-

seig; quan volien ficar-se en un negoci per poder tenir èxit una vegada, generalment perdien el poc capital que tenien, i, a més, no coneixien bé el funcionament social, cosa que feia que tinguessin un comportament inadaptat, perquè no havien comprès les regles del joc. Proveu de jugar a cartes a un joc del qual no conegueu les regles; per molt intel·ligents que sigueu, segur que perdeu.

Així doncs, no podíem tractar aquestes persones de la mateixa manera, cosa que fa que, aquí també, ens hàgim vist obligats a plantejar-nos la pregunta de: «què ens cal com a professionals per poder ajudar aquestes persones a aconseguir una mica més de capacitat, una mica d'autonomia o més possibilitat d'inserir-se en una societat tal com és?». D'aquí la necessitat, cada cop major, de fer una crida als treballadors socials, els educadors, els assistents socials, els assessors en economia social i familiar, per intentar guiar, acompanyar aquestes persones en els actes de la vida quotidiana per evitar-los un determinat nombre de perills, per protegir-los i per ajudar-los a reeixir una mica més en allò que emprenen.

Hi ha associacions especialitzades: hi ha associacions nascudes, per exemple, de la iniciativa de les grans associacions de pares de fills inadaptats, que es dediquen sovint només a aquest tipus de persones, i, després, hi ha noves associacions que es creen sobretot per a aquest nou tipus de públic. Així doncs, avui tenim una diversitat d'organitzacions que responen, més o menys bé, a la diversitat de les problemàtiques del públic en general. I això va després del marit, la mare, la tieta que és tutora, fins a, per exemple, els hospitals en el que s'anomenen els gerents de tutela, que són treballadors administratius de l'hospital, que per a les persones que resten molt de temps a l'hospital s'ocupen simplement de la declaració d'impostos o de la solució administrativa de problemes que ells siguin incapaços de resoldre tot sols.

També hi ha els gerents de tutela, és a dir, persones, individus que es presentaran al procurador de la República (la Fiscalia) per donar compte d'una llista de persones físiques acceptades a qui es confiarà la protecció de persones que no plantejaran grans dificultats de comportament. Es tracta de casos en què cal administrar un patrimoni o uns béns, però no hi ha voluntat o necessitat d'educar o reeducar o acompanyar de manera contínua les persones.

I després, finalment, les associacions que, en aquest moment, estan proveïdes d'una borsa de treballadors socials que tenen, així, la possibilitat d'analitzar i posar en pràctica sistemes d'acompanyament personalitzats per ajudar aquestes persones a trobar o a retrobar un lloc digne en una societat que és la seva.

Al costat d'aquest sistema, de la protecció dels majors d'edat, hi ha un altre col·lectiu, que s'anomena el de les tuteles o prestacions socials, que data d'una llei anterior a 1966, i que tenia com a objectiu, només, verificar que, quan es donava una prestació social a una persona o a una família, aquesta prestació era utilitzada per a allò que era essencial per a la supervivència, per a l'allotjament, per a la manutenció, per a les atencions necessàries, i que no era dilapidada en alcohol, en capricis o en altres coses. I, així, aquest sistema és una mica diferent perquè no incapacita del tot les persones. Les persones guarden el conjunt dels seus drets, simplement se'ls dona una prestació, i algú controla que aquesta prestació sigui ben utilitzada per a la finalitat amb què ha estat concedida.

A més, hi havia dos tipus de prestacions socials: d'una banda, la prestació social que, per exemple, podia ser el subsidi per als adults amb minusvalidesa, podia ser una pensió d'invalidesa o podia ser una pensió o una ajuda a la inserció social, i, de l'altra, hi havia les prestacions a les famílies, és a dir, els subsidis familiars, que tenien com a objectiu ajudar les famílies a educar, a criar els seus fills. Aquí, la persona protegida era l'infant i no la família, però es donava a la família i s'enviava a algú a controlar que la utilització dels subsidis es feia bé en benefici dels infants i no per anar a comprar l'últim model de televisió o qualsevol altra cosa.

L'objectiu no era el mateix, i aquests dos sistemes coexisteixen avui dia a França i, de vegades, fins i tot es barregen una mica. És a dir, que es pot tenir una persona que rep un subsidi i, per tant, s'ha designat algú, sempre un treballador social, per ajudar-lo a administrar aquest subsidi en benefici seu. I, després, d'altra banda, es pot constatar que aquesta persona té les facultats mentals alterades i, per tant, cal protegir-la, aquest cop, pel sistema judicial. I també hi ha, a vegades, les dues tuteles, una tutela o bé una tutela amb prestacions socials, i ambdues coe-

xisteixen, la qual cosa complica, perverteix una mica el sistema. Per què? Perverteix el sistema perquè les associacions, a tot arreu, tenen la necessitat de mitjans financers per funcionar i, atès que l'exercici de la protecció dels majors d'edat no està gaire ben remunerat a França, algunes associacions demanen tenir els dos tipus de mesures a la vegada, per tenir un finançament correcte i exercir la seva tasca. Es comprèn, però és una mica una perversió del sistema i és una de les raons per les quals hi ha avui dia una reflexió en curs per assolir una llei una mica més apropiada a la diversitat de les problemàtiques que ens poden preocupar.

Us diré només quatre paraules sobre les possibles evolucions de la llei avui dia. Si hi ha evolució, és que hi ha a algun lloc una insatisfacció sobre el sistema actual; si no, no veig per què caldria fer-la evolucionar. Aleshores, on rau aquesta insatisfacció? Rau en dos àmbits particulars, o, fins i tot, en tres.

- El primer àmbit és el de saber si és necessari i, a partir de quan, privar una persona d'un determinat nombre dels seus drets sota el pretext honorable de protegir-la. Fins a quin punt és necessari, per protegir una persona, privar-la dels seus drets o d'una part dels seus drets? Primera pregunta.
- La segona pregunta és que, quan s'han de protegir els béns d'una persona o els seus ingressos, tant si provenen d'un salari com si provenen d'un subsidi, a conseqüència d'una invalidesa, per exemple, el problema és diferent? És normal que hi hagi dos sistemes depenent del tipus d'ingressos que es tinguin? No és tan segur.
- I, com a tercer aspecte, si no es vol estigmatitzar i, per tant, apartar, tots aquells que serien majors d'edat protegits, com intentar d'adaptar al màxim la prestació, la protecció, sense posar tothom dins el mateix sac, o sense considerar totes aquestes persones com a incapaces, perquè és així com se'ls anomena a la llei (que, encara avui, és la llei dels incapaces majors d'edat)? Quan algú rep aquest qualificatiu no és fàcil passejar-se pel carrer, encara que no es vegi necessàriament.

Així, tots som incapaços, almenys de tant en tant, i almenys en alguns registres, i ningú no pot dir que tots aquests incapaços majors d'edat no tinguin cap capacitat. I la millor prova és que un determinat nombre d'entre ells tenen la capacitat de fer anar malament les associacions encarregades de protegir-los i que poden mostrar una capacitat enginyosa o una competència del tot particular per posar en problemes els professionals o les organitzacions, que poden evitar alegrement el sistema i que poden, malgrat els errors i malgrat els fracassos que pateixen al llarg del dia, provar unes estratègies elaborades i uns talents insospitats.

I, així, ens adonem que, finalment, hem simplificat força el problema, perquè no som més que persones i, així, per tant, cal que esdevinguem una mica més intel·ligents per discernir enmig de tota aquesta varietat de casos.

Una altra qüestió sobre l'últim grup de què us he parlat, és a dir, el que no és deficient intel·lectual, malalt mental, invàlid, a conseqüència d'un accident al cervell per exemple, els que són els maldestres socials, de vegades, sovint són persones com vosaltres i com jo, i quan s'observa la seva trajectòria, es pot, sovint, plantejar la pregunta de saber com seríem nosaltres si haguéssim seguit aquesta trajectòria.

I si plantegem aquesta pregunta, vol dir que el problema no és tan sols el problema de l'individu, sinó que és el problema de la societat a l'interior de la qual aquest individu es va construint a poc a poc. Sovint agafo un exemple perquè és més veritat avui dia que fa cent o dos-cents anys. Suposem que a la sortida féssim una cursa i que ens diguéssim «farem la volta a Barcelona en dues hores», no estic gaire segur de si hi hauria gaires de nosaltres que arribarien a fer-la, a peu, vull dir, i que, per tant, decidiríem que els que no arribessin són incapacitats, perquè la norma ha esdevingut fer la volta a Barcelona en dues hores. Si la norma no fos aquesta i diguéssim «farem la volta a Barcelona en tres setmanes», és perfectament possible que la gran majoria de nosaltres ho poguéssim fer. Així, veieu que la capacitat o la incapacitat depèn directament del nivell d'exigència que es tingui per entrar en un sistema.

És, doncs, amb total claredat, més difícil avui per a un ciutadà integrar-

se en un procés complex de les societats modernes que el que era fa un cert temps per al *tonfo* o l'idiota del poble, o per al disminuït, etc.

Així doncs, cal que ens preguntem, no tant en termes de com tenim cura d'aquestes persones, sinó de com es podria pensar en un funcionament social que els permetés tenir-hi un lloc. L'evolució de la legislació d'avui dia, de fet, té com a objectiu dues coses. La primera és que no és qüestió de fabricar incapaços, jurídicament, només quan s'hagi demostrat que no existeix cap altra possibilitat i que només la limitació sigui capaç de gestionar la situació d'una persona. És a dir, que hi ha moments, quan algú es incapaç de decidir per ell mateix i està en perill, en què cal que algú, tant si li ha demanat el seu parer com si no li ha demanat, sigui capaç de prendre una decisió ràpida per protegir-lo. Si una persona vol tirar-se al riu, no el convocareu pas a la vostra oficina per parlar-ne, sinó que començareu per aixecar-lo, per treure'l d'allà; quan algú s'ha llançat a l'aigua, no l'envieu a aprendre a nedar, sinó que hi insistiu, si cal, per poder fer-lo sortir de l'aigua i després discuteu. Però cal que algú pugui prendre aquesta decisió, si no, ens trobem davant una situació d'omissió d'ajuda a una persona en perill.

Així doncs, reservarem el que avui dia és la tutela únicament, exclusivament i de manera controlada en el temps a aquestes persones o a aquestes situacions. I les altres seran objecte d'una mesura que, sens dubte s'anomenarà –en tot cas, és una proposta que s'ha fet– el Consell Patrimonial i Social i que, per tant, serà una mica més de l'ordre del que era fins ara la curatela: es canviaran les paraules, totes les paraules d'incapacitat canviaran i estarem obligats a buscar l'adhesió de les persones al servei que se'ls proposa.

I només quan aquesta adhesió no sigui possible i que, amb tota evidència, la persona es trobi en una situació de gran perill, es podrà prendre una decisió autoritària per protegir-la, a pesar seu, fins que pugui adonar-se d'aquesta necessitat i que, per tant, col·labori en la seva pròpia protecció.

Però no m'estendré gaire més en això, l'esperit és aquest. Ara voldria dir-vos un parell de coses, simplement, sobre la formació dels encarregats de la tutela actualment.

La formació actual no és obligatòria, ho esdevindrà, sens dubte, en el marc d'aquesta llei. Existeix, però, fins i tot en les associacions, si és té una formació prèvia de treballador social, de jurista o gestor, es pot treballar en una associació i això es fa en el marc de la formació contínua, és a dir, cada empresari envia els seus treballadors a formar-se. La formació actualment és de 300 hores, completades per una estada de la mateixa durada en una associació especialitzada. Aquestes 300 hores són 300 hores que es divideixen a grans trets en dues unitats gairebé iguals, una unitat sobretot de caràcter jurídic i una altra de formació sobretot de caràcter social.

La unitat de caràcter jurídic es fonamenta en el fet que no es pot exercir la protecció d'un major d'edat si no es coneix el marc legislatiu i el funcionament del dispositiu, amb els diferents problemes que es poden presentar quan s'hagi de tractar una venda, un testament, etc.; en fi, qualsevol acte de la vida civil. Cal que el tutor conegui almenys els llocs on pot buscar la informació que necessitarà.

La unitat de formació de caràcter social té per objecte iniciar els encarregats de la tutela en el conjunt dels problemes que poden implicar la persona, que poden ser d'ordre psicològic, social o fins i tot físic. No es busca pas formar psicòlegs, psiquiatres, metges especialitzats ni cap altra especialitat, el que es pretén es cridar l'atenció dels encarregats de la tutela sobre el fet que les situacions d'aquestes persones són molt més complexes que el que semblen a priori. I una persona que té por, si pateix paranoia, per exemple, cal que sàpiga que té una malaltia i que no és simplement per timidesa que una persona que parla sempre molt fàcilment de tot, no és forçosament una persona que ho conegui tot. És a dir, instruir una mica els encarregats de tutela sobre el funcionament físic de les persones i el que es deriva d'aquest funcionament en el conjunt de les malalties mentals perquè puguin percebre el problema i intentar tractar-lo, no pas ells directament, sinó fer-lo tractar per persones qualificades per fer-ho, tenint en compte que elles són les persones de referència i que de vegades podran conduir, podran acompanyar una persona a fer-se cuidar, allà on ella mateixa no pensi o no vulgui fer-ho.

El que vull dir, per acabar, és que no crec –i em penso que hi ha un consens força establert avui dia sobre això, que es traduirà en aquesta llei–

que els juristes, els treballadors socials, els especialistes d'això o d'allò altre o els jutges per ells sols estiguin legitimats per decidir el que ha de ser la protecció dels majors d'edat ni que siguin ells els únics legitimats i competents per tractar el conjunt de problemes a què poden enfrontar-se.

I que, per tant, d'una manera o d'una altra i siguin quines siguin les modalitats, la veritat de la protecció sortirà de la pluridisciplinarietat, i que allà on jo no sigui competent, hi haurà moltes altres persones competents per discutir i decidir quina és la millor o la menys pitjor de les solucions, de manera que tindrem més legitimitat, i, per evitar els abusos de poder o per evitar un determinat nombre dels abandonaments tradicionals, s'exigirà que aquestes decisions siguin objecte d'una concertació obligatòria entre diferents persones competents, que en una associació es posaran d'acord sobre quina és la millor solució per a la persona que s'ha de protegir.

Finalment, recordar que pel fet d'haver estat incapaços o vulnerables durant algun temps no esteu necessàriament destinats a ser-ho tota la vida, cosa que avui dia sí que passa; és a dir, que si heu estat incapaços, si ningú no protesta, continueu sent incapaços fins al final dels vostres dies. I això és una gran estupidesa i cal aturar-ho i sotmetre el conjunt de les pràctiques de la protecció, com tantes altres, a un control i a una reavaluació permanent, és a dir, que caldrà cada cop demostrar que hi ha necessitat de protecció i, si no es pot demostrar, la protecció s'ha de donar per acabada.

Moltes gràcies per la vostra atenció.

Sr. Abel Gagó
Professor a l'Institut de Travail Social Rhône-Alpes

2. ALEMANYA

Benvolgudes senyores, benvolguts senyors, és per a mi un gran honor parlar davant del vostre distingit gremi.

Em dic Mathias Hintze, sóc jutge de professió i el meu càrrec és el de responsable del Jutjat de Primera Instància (AG) de Radolfzell am Bodensee. M'ocupo, entre altres coses, dels assumptes tutelars. Si us plau, pregunteu-me si desitgeu informacions més detallades. El tema de què us parlaré serà les meves experiències amb el nou dret tutelar.

La meva ponència es divideix en tres grans apartats:

1. Dret material
2. Dret processal
3. Retribució / remuneració dels assistents

1a part: Dret material

Faré una breu introducció, per tal de mostrar-vos en quina posició ens trobem dins de l'organització judicial i quina és la ubicació del tribunal tutelar.

A Alemanya tenim una organització judicial de quatre nivells:

1. *Amtsgericht* (AG) (Jutjat de Primera Instància), és a dir, tribunal d'accés.
2. *Landgericht* (LG) (Audiència Regional), és a dir, tribunal d'accés però també d'apel·lació i reclamacions per a resolucions i veredictes dels AG.
3. *Oberlandesgericht* (OLG) (Tribunal Superior Regional), és a dir, tribunal d'apel·lació i reclamacions per a decisions dels LG.
4. *Bundesgerichtshof* (Tribunal Suprem Federal), és a dir, tribunal de revisions per a decisions dels OLG.

Als AG hi ha sales per a assumptes civils, assumptes penals, assumptes familiars i assumptes tutelars, entre els quals es troben els assumptes assistencials.

I ara ja podem endinsar-nos en el tema:

El dret assistencial forma part del nostre Codi civil.

Fins a l'entrada en vigor, l'1.1.1992, de la Llei d'assistència (*Betreuungsgesetz*) del 12.9.1990 –la Llei va ser modificada de nou per la Llei del 25.6.1998, i va entrar en vigor l'1.1.1999–, la demanda d'assistència significava automàticament, per a un adult, la seva incapacitat jurídica. Però ara això s'ha acabat. L'afectat –així es denominen els nostres clients–, segons la malaltia o discapacitat que tingui, serà considerat incapacitat jurídic o no. Amb la demanda d'un assistent no canvia res la seva situació. L'assistent s'ha de considerar com un apoderat que regula els assumptes de l'afectat, en la mesura que aquest no els pugui regular per ell mateix.

Detalladament:

La Llei parla d'**assistència jurídica**. El destinatari és un major d'edat. Per als infants regeixen altres disposicions del Codi civil, i els tribunals competents són els tribunals de família dels AG. Tanmateix, aquest, avui, no és el nostre tema. En el nostre cas és d'aplicació l'article 1.896 del Codi civil, que crec que teniu per escrit. Al paràgraf 1 s'hi veuen els supòsits i al paràgraf 2 s'indica la subsidiarietat de l'assistència. Es tracta d'una doble restricció: només en cas d'assumptes que l'afectat no pugui resoldre per ell mateix i en cas que no tingui cap apoderat jurídic.

Objectiu 1: només la mínima tutela necessària, manteniment de l'autonomia.

Objectiu 2: manteniment de l'autonomia privada, perquè l'afectat en alguns dies bons pot determinar qui ha d'actuar per ell. Aquesta versió és molt popular: moltes persones la utilitzen per atorgar, amb qualsevol model, els anomenats poders preventius. Qui ho considera adient,

com, per exemple, les autoritats administratives públiques, esglésies, escoles superiors professionals, associacions d'atenció, consells de gent gran, etc., publiquen els denominats «llibres de receptes» amb formulacions dels models, que la gent pot utilitzar com a pedres –se n'extrau allò suposadament apropiat– i elabora els seus propis poders preventius. A tots els que em pregunten sobre això, els envio a un notari: ell els assessorarà d'acord amb les seves necessitats i en certificarà la signatura. Això, a la pràctica, té molts avantatges. La identitat de qui signa queda verificada, els bancs creuen la persona que ha signat, el registre de la propietat no rebutja la declaració a causa de mancances en la forma i tothom creu el que diu el notari sobre que l'afectat encara és capaç de resoldre assumptes jurídics.

Objectiu 3: descàrrec del tresor públic dels drets de compensació. Després en diré més coses.

Amb això arribem a les possibles tasques que un assistent pot resoldre per a l'afectat, que són:

- Assumptes financers, pensions i assegurances de malaltia o d'assistència (es descriurà més detalladament).
- Assumptes d'habitatge.
- Determinació de residència.
- Internament: l'afectat queda privat, contra la seva voluntat, de la llibertat, per exemple amb el seu trasllat a un departament tancat del psiquiàtric.
- Mesures d'internament similars, com ara llits amb reixa, cobrellit amb corretja, cingla... És a dir, a l'afectat, per exemple, se li impedeix abandonar el seu llit o aixecar-se de la cadira. Contradicció: ell ja no té cap mena de voluntat pròpia per fer ús de la seva llibertat.
- Atenció sanitària: per exemple, consentiment en una operació, etc.
- Controls de les comunicacions de correus i telecomunicacions.

- Reserva de consentiment: és a dir, la declaració de la voluntat de l'afectat només tindrà efecte si l'assistent ho aprova, vegeu més avall.
- També existeix el terme tècnic «tots els assumptes». En aquest cas, l'assistent és responsable de tot.

Encara unes paraules més sobre el nostre cercle de clients:

Són persones de diferents edats, totes elles amb deficiències diverses: discapacitats físiques com ara sordesa, ceguesa, dependència de cadira de rodes, però també discapacitats psíquiques, tant de naixement com adquirides per accident, addicció a les drogues, abús de l'alcohol o demència senil, Alzheimer, síndrome de Korsakow, malaltia de Creutzfeld Jakob.

L'article 1897 del Codi civil regula qui pot ser assistent –explicacions detallades.

L'article 1898 del Codi civil aclareix la relació entre diversos assistents per als mateixos afectats.

L'article 1900 del Codi civil s'ocupa de la persona de l'assistent:

L'ideal és l'assistent voluntari, ja sigui un familiar o una persona voluntària que treballa per motius socials o altruistes.

També hi ha associacions d'assistència. Són associacions amb finalitats socials, els sustentadors de les quals són, per exemple, les esglésies o altres associacions amb o sense ànim de lucre. Les associacions assistencials treballen com a multiplicadors. Han d'atreure assistents voluntaris (vegeu més amunt) però també tenen treballadors que cobren de les associacions.

A més, hi ha la nova professió de l'assistent professional. És una professió lliure com la de metge, advocat o arquitecte. Se sobreentén que treballa per diners.

Finalment, hi ha l'organisme oficial d'assistència en els nivells més in-

feriors de l'Administració, per exemple, a les ciutats o administracions provincials.

L'organisme oficial d'assistència té la tasca d'assistir ell mateix, però també d'assessorar i controlar les associacions assistencials i els assistents professionals.

En implantar la llei, el legislador va considerar que això no generaria despeses, la qual cosa s'ha evidenciat que és una equivocació, perquè no hi ha assistents voluntaris suficients i perquè no tots els afectats tenen prou diners per pagar-se ells mateixos l'assistent. Aquesta circumstància ha portat a la modificació de la llei. Si us plau, estigueu atents, més avall us ho explicaré.

L'article 1901 es refereix al benestar de l'afectat.

L'article 1902 regula la representació de l'afectat. Cal remarcar que si actua el no incapacitat jurídic, les seves declaracions tindran efecte. Si l'assistent compra un cotxe per a l'afectat i aquest també se'n compra un per a ell, tots dos tenen un problema, ja que ambdós contractes tenen efecte.

L'article 1903 dóna la possibilitat de disposar d'una reserva de consentiment. Això és un mitjà efectiu per a casos com quan, per exemple, l'afectat contínuament tanca contractes amb agències matrimonials, que volen el pagament per avançat, però que no poden portar cap dona a l'afectat perquè les dones sempre fugen quan veuen la seva aparença. Aleshores, per mitjà de la reserva de consentiment es pot aconseguir que la seva declaració de voluntat només tingui efecte amb la signatura de l'assistent.

L'article 1904 protegeix la vida de l'afectat. Però quan només una amputació pot salvar la vida, el tribunal n'atorgarà l'autorització.

Sobre l'article 1905 us podria explicar històries divertides. Però en la majoria dels casos hi ha anticonceptius reversibles de manera que jo en 10 anys no he viscut cap cas d'aquest tipus. La llei té relació amb les males experiències dels alemanys amb les esterilitzacions del III Reich (l'època dels nazis).

L'ocupació veritable de l'assistent consisteix, d'una banda, a ocupar-se de l'afectat (contactes, visites, converses, trucades...), però també, d'una altra, a resoldre molta feina de despatx. L'assistent dels béns n'ha d'elaborar un inventari, que serà controlat pel jutjat. Ha de col·locar els diners amb garantia, és a dir, que en principi només ell hi pugui accedir. Ha de justificar les seves despeses. Haurà d'escollir una forma d'inversió segura, que al mateix temps apporti uns alts interessos. Per als que no tenen recursos econòmics, ha de mirar d'aconseguir diners de l'ajuda social, presentar sol·licituds de pensions, etc.

2a part: Dret processal

Fixem-nos en el Dret processal. El procés no es regula a la Llei de procediment civil, com potser era d'esperar, sinó a la Llei sobre assumptes de jurisdicció voluntària (FGG). En tot cas això és vàlid per a l'internament d'acord amb el Codi civil a causa de perill per a si mateix, argument ex 1906, xifra 1. A més, també hi ha un internament a causa de perill per a altres, d'acord amb les lleis dels *länder* d'Alemanya, per exemple, la del *land* de Baden-Württemberg, del 2.12.1991. Es tracta d'una llei de dret públic, una llei policial per a la protecció del públic general davant dels afectats per malalties mentals. Nosaltres, a la pràctica, apliquem la diferència entre la llei sobre assumptes de jurisdicció voluntària i la llei d'internament d'aquesta manera: en la majoria dels casos hi ha a la vegada perill per a si mateix i perill per als altres. Si la policia agafa pel carrer una persona amb un trastorn mental, la porta a un hospital psiquiàtric públic, dels quals n'hi ha diversos a cada *land*. A la ciutat de Konstanz am Bodensee li pertoca el centre de Reichenau. Si voleu ofendre profundament una persona de Konstanz, digueu-li: «ets de Reichenau», que vol dir que el teniu per boig. En aquest cas, el jutge competent és el de la seu de la institució, és a dir, el del Jutjat de Primera Instància de Konstanz. Ell ordena una disposició provisional basada en un dictamen d'un metge del centre i mentrestant el jutge del domicili de l'afectat ho pot preparar tot d'acord amb el Codi civil. Si hi ha un cas exclusivament de perill per als altres, ordena també una resolució definitiva. Si en canvi ja hi ha una assistència, en la qual l'assistent entre les seves tasques també té l'internament, l'assistent porta l'afectat, juntament amb el metge de capçalera, l'infermer o la policia, a la institució i sol·licita davant del jutge competent del Jut-

jat de Primera Instància del domicili l'autorització d'internament d'acord amb l'FGG.

Aquí teniu un extracte de l'FGG. Després és d'aplicació el principi de la recerca oficial, és a dir, no són les parts que han d'aportar la matèria de la sentència, sinó que com en els assumptes penals és el jutge qui ha d'indagar amb sol·licitud d'ofici o sense.

D'acord amb l'article 65 de l'FGG, és competent el jutjat del domicili.

L'afectat sempre és considerat com a capaç d'actuar fins que es provi el contrari, segons l'article 66 de l'FGG. Si no ho és, en el curs del procés obté un tutor processal, és a dir, una persona que defensi els seus drets en el curs del procés, article 67 de l'FGG.

L'espina dorsal del procés són les obligacions d'informació i d'audició envers l'afectat. L'afectat resta subjecte del procés, no passa a ser-ne objecte.

L'article 68 en determina l'audició al seu medi habitual, això vol dir que el jutge l'ha de visitar a casa seva. El tribunal pot citar un expert per al dia fixat. Jo sempre ho faig així: audició prèvia sense expert en presència dels familiars, encàrrec de dictamen a un psiquiatre, després, molt rarament, una segona audició, i, finalment, demanda d'assistència.

Si l'afectat es nega a deixar-se reconèixer, es pot utilitzar constrenyiment, l'article 68 III de l'FGG parla d'ordre de presentació. L'article 68 b de l'FGG diu que en cas de negativa de l'afectat es pot reconèixer psiquiàticament l'afectat contra la seva voluntat per resolució inapel·lable.

El jutge pot decretar una disposició provisional d'acord amb l'article 69 f, una mesura de protecció jurídica provisional. No pot ser ordenada per un període superior a 6 mesos, article 69 f.

En la resolució d'assistència es recolliran, d'acord amb l'article 69 de l'FGG, el nom de l'afectat, del seu tutor processal, del seu assistent, les tasques d'aquest sobre les quals es basen els criteris i el període de durada fins que el tribunal ha de tornar a revisar el cas. Com a màxim són

5 anys. Si el jutge s'oblida de la revisió, tot i així l'assistència continua. En el cas d'internament és diferent, vegeu més avall.

La resolució s'ha de donar a conèixer a l'afectat i a l'assistent.

L'assistent és contractat pel secretari judicial. Rep una acreditació personal com a legitimació. La resolució s'ha de fer conèixer a l'afectat i/o al seu tutor processal. La resolució conté obligatòriament unes instruccions de recurs legal, simples, és a dir, reclamacions no vinculades a un termini.

La reclamació va a l'LG com a segona instància dels fets. Contra aquesta hi ha la posterior reclamació exclusiva com a comprovació jurídica de contravenció de la llei.

En cas d'ampliació de tasques individuals i de la revisió cal el mateix procés que per a la primera demanda, és a dir, audició, dictamen, com a mínim certificat mèdic i resolució completa, vegeu l'article 69 I de l'FGG, paràgrafs I i IV.

Per a l'internament segons el Codi civil són vàlids els articles 70 i següents de l'FGG.

En el cas de l'internament normalment s'ha de citar un tutor processal, article 70 b de l'FGG. En la resta dels casos tot és com en les altres mesures. L'internament es considera il·legal quan la data de venciment de l'autorització ja ha passat. La durada màxima de l'internament és de, com a màxim, 1 any, segons l'article 70 f I 3, a tot estirar de 2 anys, aleshores un jutge ha de comprovar la continuació de l'internament.

Aquesta precaució també es fonamenta en el passat alemany. En la pràctica les autoritzacions són d'1 mes fins a 3 mesos, molt rarament per a més temps. Fins aleshores la medicació normalment ja ha actuat i l'estat de l'afectat ha millorat de manera determinant. Una disposició provisional té una validesa màxima de 6 setmanes, article 70 h II, i es pot perllongar com a màxim fins als 3 mesos.

3a part: remuneració

Això és un ferro roent. El legislador, a l'esberrany de la llei, hi ha escrit, la llei «no causa despeses», com s'ha equivocat! Per què?

El legislador partia de la base que els afectats serien assistits pels seus familiars, naturalment de manera voluntària, i això no té cap cost. La realitat és la desfeta de la gran família rural, els fills no volen ocupar-se dels seus pares grans i menys encara pagar... per tant, cal que hi hagi assistents externs. Cap problema, l'alemany és conegut per la seva motivació social, per tant, hi ha molts assistents voluntaris... Pensament erroni. N'hi ha, però en una població cada vegada més vella, amb les millores de la medicina, etc., sempre hi ha més casos necessitats d'assistència. Solució: assistents professionals, una nova professió amb futur. Primer va ser remunerat segons la Llei de compensació de testimonis i experts, a saber, entre 3 i 5 vegades la tarifa fixa de 25 DM, és a dir, de 37,50 euros fins a 62,50 euros més l'impost; això, a la llarga, va ser massa car per a l'Estat. Calia un remei i es va trobar en la figura de la llei sobre la retribució dels tutors professionals (*BVermVG*) de l'1.7.1998. Això, en alemany, sona tan malament com en català, però ajuda a mantenir baixes les despeses del tresor públic. La retribució s'esglaona d'acord amb el nivell de formació de l'assistent professional, des de sense estudis, passant per formació professional, fins a estudis universitaris, i és de 18 €, 22 € i 30 € respectivament, impostos a part. Això, a la pràctica, va significar el mateix que una reducció radical. Qui abans cobrava 37,50 €, podia arribar a baixar fins a 22 €.

Hi ha una clàusula d'obertura al dret alemany, en principi pensada per als nous *länder*, els de l'antiga República Democràtica Alemanya. Segons això els estudis de graduat atorguen el nivell necessari per accedir a estudis universitaris tècnics, com, per exemple, a l'escola tècnica universitària evangèlica de Freiburg. Val aproximadament 2.500 €, que, tanmateix, s'arriben a recuperar al llarg de la vida professional.

Mathias Hintze

*Director de l'Amtsgerichts. Radolfzell,
Baden-Württemberg*

3. ITÀLIA

3.1. La tutela jurídica a Itàlia

Sóc Annamaria Cremona i treballo com a assistenta social en una associació de voluntariat anomenada «Oltre noi... la vita» Onlus, a Milà (Itàlia).¹

L'associació va ser fundada l'any 1992 per la fundació Don Carlo Gnocchi i l'institut Sacra Famiglia, com també per les associacions milaneses AIAS (Associazione Italiana Assistenza Spastici) i l'ANFFAS (Associazione Nazionale Famiglie e Disabili Intellettive e Relazionali), amb el propòsit d'unir esforços i posar experiències en comú per fer possible que les persones amb discapacitat tinguin un futur de comoditat i tranquil·litat un cop les seves famílies respectives ja no estiguin en condicions d'ocupar-se'n personalment (a Itàlia, aquesta situació s'anomena «il dopo di noi»).

3.1.1. *Algunes dades numèriques sobre les persones amb discapacitat a Itàlia*

Quantes persones amb discapacitat hi ha a Itàlia?

En aquest informe em baso en les dades proporcionades per l'ISTAT (Istituto Nazionale di Statistica): a Itàlia hi ha aproximadament 2.615.000 (dos milions sis-centes quinze mil) persones amb discapacitat, de les quals 894.000 (vuit-centes noranta-quatre mil) són homes i 1.721.000 (un milió set-centes vint-i-una mil) són dones.

La discapacitat es distribueix en totes les edats per a ambdós sexes, i en alguns casos és hereditària, en altres, adquirida en el decurs de l'existència.

El grup més gran afectat, el constitueix el de les persones grans, amb una xifra d'1.951.000 persones més grans de 65 anys:

1. Associazione «Oltre noi... la vita» Onlus: via Curiatone, 6. 20122 Milà (Itàlia).

- De 65 a 74 anys, n’hi ha 527.000.
- De 75 a 79 anys, n’hi ha 442.000.
- De 80 anys cap endavant, n’hi ha 982.000.

D’aquestes persones, 700.000 viuen amb la família.

3.1.2. La legislació social sobre la minusvalidesa

La primera llei completa i orgànica que reglamenta el reconeixement de la INVALIDESA CIVIL i preveu beneficis econòmics de tipus preventiu és la *Llei 118/1971, de 30 de març*, adreçada a les «persones civils amb mutilacions o discapacitats». Anteriorment només hi havia lleis que preveïen beneficis preventius per a persones amb discapacitat visual o amb discapacitat auditiva.

Des del 1971 fins avui hi ha hagut una gran producció de lleis que han fet canviar el panorama dels reconeixements i les intervencions.

La *Llei 18/1980, d’11 de febrer*, és particularment significativa perquè va introduir la indemnització per acompanyament per a les persones civils amb discapacitat totalment incapacitades per al treball, «no en grau de desplaçar-se autònomament o d’efectuar els actes quotidians de la vida».

La *Llei 509/1988, de 23 de novembre*, rectifica el concepte d’invalidesa de la Llei 118/1971, hi agrega el concepte de «dany funcional permanent» i l’estén a les persones més grans de 65 anys.

La *Llei 68/1999, de 12 de març*, que reemplaça la precedent Llei 482 de l’any 1968, preveu la inscripció a les llistes de col·locació laboral obligatòria de qui presenta un certificat d’invalidesa de com a mínim el 46%. La llei té com a objectiu inserir laboralment la persona amb discapacitat i, al mateix temps, exonerar dels impostos fiscals l’empresa que la contracta.

La *Llei 104/1992, de 15 de febrer*, inspirada en els principis de la Llei 1

de l'any 1986 de la regió llombarda, és fonamental. En efecte, aquesta llei introdueix els conceptes següents:

- La **certificació de la minusvalidesa** (article 3): que evidencia el desavantatge social que produeix la discapacitat.
- El **permís retribuït** a la persona que tingui al seu càrrec un familiar amb discapacitat, que pot ser de *tres dies al mes* o *dues hores al dia* (article 33), per a l'assistència d'aquest familiar amb discapacitat proveït de reconeixement de minusvalidesa greu (Llei 104/1992, article 3, punt 3).

Així mateix, el permís és reconegut a la mateixa persona amb discapacitat en el cas que sigui ella la qui treballi.

3.1.3. La necessitat de la tutela

Per entendre el concepte de *tutela jurídica* és necessari explicar alguns conceptes bàsics: la *capacitat jurídica* i la *capacitat d'exercir*.

La *capacitat jurídica* és la capacitat de ser titular de drets i deures que s'adquireixen amb el naixement. Això significa que la persona, tant si acaba de néixer com si és menor d'edat o té una discapacitat, pot ser igualment propietària d'un bé o ser posseïdora del dret al rescabament per algun dany que pugui haver patit.

La *capacitat d'exercir*, en canvi, és la capacitat de posar en pràctica els propis drets. En el cas dels menors d'edat, aquesta capacitat és exercida pels pares.

La persona amb discapacitat, com qualsevol altre individu, adquireix la capacitat d'exercir els seus drets quan arriba a la majoria d'edat, encara que de fet es trobi en *una situació d'incapacitat intel·lectual que la inhabilita per tutelar els seus propis interessos*.*

* Definició continguda en el Codi civil, article 414, per referir-se a les persones a les quals el jutge de tutela ha de disposar la *interdizione* i, en conseqüència, el nomenament d'un tutor.

Sovint, són els pares que se n'encarreguen i assumeixen un rol de tutor *de facto*, però aquesta situació no és reconeguda jurídicament i, per consegüent, el progenitor es pot trobar en la situació de no poder complir algun acte legal que necessiti el fill. D'altra banda, els actes complerts per la persona amb discapacitat podrien no ser reconeguts com a vàlids en el cas que l'altra part d'un suposat contracte (per exemple, un metge, un notari, un operador bancari, etc.) es resistís a subscriure un acte legal amb una persona que, no obstant tingui la capacitat d'exercir els seus drets, sigui, tanmateix, incapaç *de facto*. La situació es pot complicar amb el risc de pèrdua del patrimoni de la persona amb discapacitat com a conseqüència d'una gestió conjunta d'ella amb la participació d'una altra persona (d'algun amic, per exemple). Així mateix, es poden presentar problemes en el cas que en les estructures sanitàries se sol·liciti el permís escrit per sotmetre la persona amb discapacitat a una intervenció quirúrgica. EL PROGENITOR NO SERÀ RECONEGUT LEGALMENT I LA SIGNATURA DE LA PERSONA AMB DISCAPACITAT NO TINDRÀ VALIDESA.

La legislació proposa una solució per a aquestes situacions: el nomenament d'un *tutor*, que serà reconegut per un tribunal una vegada s'hagi establert el grau d'incapacitat de la persona per tutelar els seus propis interessos (incapacitat jurídica, *article 414 del Codi civil*).

Aquesta avaluació es fa en el *procediment d'interdizione*.

La legislació italiana preveu actualment dos procediments: *interdizione* i *inabilitazione*.²

2. **INTERDIZIONE**: el major d'edat que es trobi en una condició quotidiana de discapacitat intel·lectual tal que el faci incapaç d'administrar els seus propis interessos ha de ser *interdetto* (Codi civil, article 414). L'únic que podrà determinar aquesta situació és el jutge de tutela, que avaluarà prèviament el cas que li sigui encarregat. Amb tot, el procediment és facultatiu per als pares i els parents. La *interdizione* correspon a la incapacitat total d'actuar conscientment (*intendere e volere*). Pronunciada la sentència corresponent, es nomenarà un tutor, que serà el garant de la qualitat de vida futura del tutelat.

INABILITAZIONE: el major d'edat amb discapacitat intel·lectual però que no es trobi en la gravetat del cas anterior, per la qual cosa no es fa necessària una *interdizione*, serà *inabilitato*.

La *inabilitazione* correspon a la incapacitat parcial d'actuar conscientment (*intendere e volere*), per la qual cosa la persona *inabilitata* tindrà la plena capacitat d'exercir lliure-

3.1.4. Els procediments d'interdizione i inabilitazione

3.1.4.1. PROMOCIÓ

El procediment pot ser promogut pel cònjuge; pels parents de la persona amb discapacitat dins del quart grau: germans, germanes, avis, oncles i cosins, sempre que siguin persones majors d'edat; per altres parents afins dins del segon grau (cunyats), i pel ministeri públic (*pubblico ministero*, PM). Aquest últim pot rebre indicacions del servei social o d'altres persones que tinguin coneixement d'una situació en la qual calgui la tutela d'una persona amb discapacitat mental.

Si no és el PM qui inicia l'acció, ho ha de fer un advocat. En el recurs caldrà descriure les condicions de salut de la persona i acompanyar aquesta descripció de certificats mèdics, documents del Registre Civil i informes psicosocials.

La persona amb discapacitat es pot oposar al recurs per mitjà d'un advocat.

3.1.4.2. L'AUDIÈNCIA

El recurs es presenta al tribunal, que fixarà una audiència: es notificarà el fet a la persona amb discapacitat i als seus parents dins del quart grau.

L'audiència establerta servirà al jutge tutelar (*giudice tutelare*, GT) per conèixer l'estat de la persona amb discapacitat i comprendre la seva capacitat real per discernir el valor dels diners.

3.1.4.3. LA SENTÈNCIA

En acabar l'audiència, el GT, després d'haver fet una avaluació de la discapacitat de la persona, nomenarà un *tutor provisional*. Generalment, aquesta persona és un dels dos progenitors o un parent que s'ofereixi voluntàriament. Així mateix, el GT pot nomenar una persona

---

ment els actes administratius ordinaris, mentre que per als actes d'administració extraordinària serà necessària l'assistència d'un *curatore*, nomenat pel jutge de tutela.

que no formi part del nucli familiar, que serà designada pels parents o suggerida pel mateix GT (un professional, un voluntari o un ens públic), a falta de parents idonis o disponibles; en aquest cas, el GT posarà la causa per a més endavant. Al cap d'un any d'haver-se presentat el recurs, es dictarà la sentència d'*interdizione*, a la qual seguirà el nomenament del *tutor definitiu*. En la major part dels casos és confirmada la persona nomenada anteriorment com a tutor provisional.

3.1.4.4. INTERDIZIONE O INABILITAZIONE?

És important assenyalar que és sempre el GT qui decidirà si la persona amb discapacitat ha de ser *interdetta* o *inabilitata* i, per tant, encara que el recurs es faci per a una *interdizione* o una *inabilitazione*, és possible que el GT, considerant la situació, es pronuncii de diferent manera de com podrien esperar els familiars.

3.1.5. *El procediment d'interdizione per als menors d'edat*

El procediment d'*interdizione* es pot dur a terme, també, quan la persona amb discapacitat és encara menor d'edat, en l'últim any de la seva minoria d'edat. En conseqüència, la *interdizione* o la *inabilitazione* tindrà efecte des del dia en el qual el menor compleix els divuit anys. En aquest cas, l'organisme competent serà el tribunal de menors i el procediment és més simple i menys costós (pel fet que no necessita els serveis professionals d'un advocat).

3.1.6. *El tutor*

És aquella persona que representa el tutelat (o *interdetto*) en el compliment de tots els actes quotidians de la vida, a excepció d'aquells personalíssims (per exemple, matrimoni i testament) que, de totes maneres, no podria efectuar, amb la propietat del cas, com un *buon padre di famiglia*. El nomenament d'un tutor és sol·licitat principalment per a:

- L'obertura d'un compte bancari (assignat a la persona amb discapacitat sota tutela del seu tutor), com també totes les operacions bancàries derivades d'aquesta obertura.

- El canvi de la nòmina en el document en el qual es fa efectiu el cobrament postal de beneficis econòmics a favor de la persona tutelada.
- El cobrament a les oficines postals de la pensió d'invalidesa, com també de la indemnització per acompanyament.
- El cobrament dels tributs municipals (extraordinaris, per transport, etc.).
- Eventuals gestions amb altres entitats públiques: INPS, ASL, etc.
- Eventuals successions.
- L'autorització per a l'atenció mèdica i, també, per a una eventual intervenció quirúrgica.

El tutor ha de retre comptes de l'administració de tutela ÚNICAMENT al *jutge tutelar* (*giudice tutelare*, GT), que elegirà per a aquest càrrec entre una de les persones següents:

- Els parents del tutelat: cònjuge, pare, mare, fill o filla, oncle o tia, cosí o cosina o alguna persona designada en el testament pel progenitor supervivent.
- El representant legal de l'ens assistencial en el qual és assistida la persona amb discapacitat.
- Un voluntari.
- Un professional (en la major part dels casos, un advocat).
- Un funcionari públic; en aquest cas s'anomena «tutela pública» i pot ser exercida pel síndic de l'ajuntament o el director de l'ASL (Azienda Sanitaria Locale), amb la possibilitat de delegar-ne l'administració en altres funcionaris.

L'encàrrec de tutor és obligatori i GRATUÏT, llevat que el GT estableixi el dret a una justa indemnització per eventuals problemes en

l'administració del patrimoni. Aquesta disposició normativa es basa en el criteri comú que preveu que l'activitat de tutela es desenvolupi sobretot en l'esfera familiar o en el voluntariat.

El període de tutela no pot superar els deu anys, excepte quan el tutor no sigui un parent.

Les principals obligacions del tutor, sempre sota la supervisió del GT, són:

- *La cura de la persona amb discapacitat*: el tutor proposa al GT el lloc on la persona amb discapacitat ha de ser col·locada i quin tipus d'assistència ha de rebre.
- *La representació legal i l'administració de béns de la persona amb discapacitat*: el tutor reemplaça la persona amb discapacitat en l'elecció i el compliment de tots els actes legals.
- *L'elaboració d'un inventari dels béns administrats*: una relació detallada de només els béns de propietat de la persona tutelada (i no dels béns dels familiars).
- *La redacció d'un informe anual de les despeses i els ingressos efectuats*.
- *La sol·licitud al GT d'una autorització per subscriure els actes legals de particular importància*.

Les responsabilitats del tutor són:

- La responsabilitat per l'incompliment dels propis drets inherents a l'administració del patrimoni de l'*interdetto*. El tutor respon dels danys i els perjudicis en cas que no hagi actuat de manera diligent o responsable; en aquests casos, el GT pot ordenar fins i tot la retirada de la tutela.
- La responsabilitat, en cas de convivència, per eventuais actes il·legals que faci el tutelat (danys a persones o coses), com en els casos dels menors d'edat a càrrec dels pares.

El tutor, en el moment de prestar jurament en el compliment del càrrec, pot proposar una persona perquè sigui citada davant del GT i presti jurament com a pro tutor.

El pro tutor representarà la persona amb discapacitat, ja sigui en els casos en els quals el tutor no actuï apropiadament amb relació als interessos de la persona tutelada, o bé en els casos en els quals el tutor estigui impossibilitat d'exercir la pròpia funció per malaltia, allunyament temporal, etc.

Anna M. Cremona
Associació "Oltre noi... la vita". Milano

*PUNTS DE VISTA
DE LA FISCALIA I
LA MAGISTRATURA*

1 .

Bona tarda. Gràcies, abans que res, per convidar-me a estar en representació de la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia en aquest acte.

En primer lloc, faré esment a la legislació que tenim aquí a Catalunya, concretament al Codi de família, que es refereix concretament als representants de les entitats tutelars. Partint de dos articles que preveu el Codi, l'article 185 i el 188, posteriorment jo vull fer la meua intervenció desenvolupant, a la pràctica, què és el que passa en els diferents organismes judicials de Catalunya, fora dels jutjats especialitzats, en el moment en què han d'escollir com a tutors una entitat tutelar.

També desenvoluparé el que és el paper de la Comissió d'Assessorament de Persones Jurídiques Sense Ànim de Lucre i la gran capacitat que té aquesta entitat, precisament, per ser un òrgan mitjancer entre les entitats tutelars i els organismes judicials.

I, per últim, voldria fer referència, i aprofitant que estic en un fòrum que hi ha representants de totes les entitats tutelars i també de l'Administració pública, concretament de la Generalitat de Catalunya, explicar quines són les mancances que s'observen des dels òrgans judicials.

A l'article *185 del Codi de família* de Catalunya es preveu que poden ser tutores les persones jurídiques que no tinguin afany de lucre i es dediquin a la protecció dels incapacitats i que reuneixin els requisits establerts per la normativa vigent. Estableix, també, que les persones jurídiques han de notificar a l'òrgan d'assessorament i supervisió de l'Administració de la Generalitat el nomenament i el cessament com a tutors, en el termini de quinze dies, des que han tingut lloc.

L'article 188 del Codi de família estableix que les persones jurídiques poden excusar-se si no disposen de mitjans suficients per al desenvolupament adequat de la tutela.

Anem a la pràctica. Què és el que està passant en els diferents organismes judicials? Aquí, a Barcelona, comptem amb el privilegi de dos jutjats especialitzats en matèria d'incapacitat i estat civil. En la resta de la

província i en la resta de Catalunya no tenen aquest privilegi. Els òrgans judicials són òrgans mixts, són òrgans que porten matèria penal i matèria civil: tant estan rebent detinguts, prenent declaració i decidint sobre presons, com estan veient procediments de famílies, separacions, divorcis, estan veient procediments d'incapacitació, estan també veient procediments de desnonaments, fallides, etcètera. És a dir, són òrgans judicials que tenen una amplitud de qüestions a decidir i, per tant, no poden tenir tanta especialització respecte a la matèria d'incapacitacions.

La llei estableix qui és el que escull el tutor; després de fer un judici per valorar si realment una persona ha de ser declarada incapaç o no, és el jutge, el que ha de designar expressament qui serà el tutor de l'incapaç.

La llei estableix que primer s'escollirà entre els familiars. Però la problemàtica no es presenta tant quan hi ha familiars, sinó quan aquests no hi són o bé els familiars que trobem no són adients per exercir aquesta tutela. Anteriorment ja he esmentat que l'article 185 del Codi de família preveu que, en aquest cas, es pot acudir a entitats tutelars.

Què passa a la pràctica? El jutge de Primera Instància número 3 de Sabadell, el número 3 d'Arenys de Mar, el número 5 de Mataró, és a dir, els jutges que estan repartits per la província com els del número 2 de Girona, etcètera, coneixen les entitats tutelars? No. Hi ha un desconeixement per part dels òrgans judicials respecte a l'existència d'entitats tutelars. No se sap ni quines entitats tutelars hi ha.

Encara que als jutges el Departament de Benestar i Família els proporciona un llistat de les entitats tutelars, el jutge, l'únic que coneix és el nom i les adreces d'entitats tutelars, no sap quines característiques són les d'aquestes entitats i molt menys quines persones incapacitades poden assumir determinades entitats tutelars. Teníem el nom, per exemple, de la Fundació Aspanias; és molt possible que el jutge del número 3 de Mataró no sàpiga si Aspanias assumeix tuteles de deficientes mentals, malalts mentals o bé persones grans. No ho sap, ho pot saber per experiències anteriors, si abans ha tingut algun procediment d'incapacitació i ha nomenat tutor Aspanias, i Aspanias li ha dit quin és el perfil de les persones que ells tutel·len.

Encara que conegui les característiques de les fundacions, tampoc el jutge té la capacitat suficient per valorar per a la persona incapacitada en concret quina és l'entitat millor que podrà exercir aquesta tutela. A la pràctica el que fa és això: conèixer una entitat tutelar per algun expedient que tenia anteriorment i la crida a assumir la tutela. Què fa l'entitat tutelar? Ja ens ha passat –i no m'ho invento, és un cas real– que hi hagi un rosari d'excuses, «perquè, senyor jutge, vostè no ho ha encertat». Posem l'exemple d'incapacitat d'una persona amb una malaltia mental i ha avisat el representant d'Aspanias. I Aspanias, evidentment, diu: «Dintre dels nostres estatuts no podem assumir aquesta tutela.» Anem a seguir la llista, i crida Fundació Nostra Senyora dels Àngels o Alzheimer, que evidentment tampoc no és una entitat apta per assumir la tutela. Fins que al final ho encerta.

Això és el que a la pràctica passa si no hi ha un organisme apropiat per informar l'ordre judicial respecte a quina és l'entitat tutelar més òptima per exercir el càrrec tutelar. Quan el jutge ha d'escollir entre els parents, escolta els parents, els parents vénen a judici, pot equivocar-se, però tria. En el moment d'escollir entitats tutelars, només sap noms d'entitats tutelars, no sap les característiques i molt menys si podran assumir el càrrec.

Evidentment que una entitat tutelar pot excusar-se davant d'un jutge, dient-li «no sóc l'entitat òptima per a exercir aquesta tutela», però com bé ha dit el senyor Pascual: «Hauran d'acreditar que no poden assumir aquesta tutela.» El jutge pot imposar a una entitat tutelar que assumeixi una tutela en concret. Jo crec que això és nefast. Si una entitat tutelar està dient a un jutge, amb uns criteris ben valorats, que no poden exercir aquesta tutela, no estem fent cap favor a l'incapaç nomenant per imposició aquesta entitat tutelar. El que ha de fer el jutge és valorar qui és el millor tutor, i, per tant, si una persona t'està dient que no pot fer-ho i li ho imposa, què passarà? Que el tutor l'únic que aconseguirà és perjudicar l'incapaç, i aquest no en quedarà afavorit.

Per tant, tenim un efecte pervers en els jutjats. Hi ha una sentència, després d'un judici, en què es declara que: «S'ha constatat, a través d'una sentència, que una persona no pot regir-se per si mateixa, ni en cap esfera de la seva personalitat, o, almenys, en algunes, i això, l'efecte auto-

màtic –diu la llei– és que si el jutge valora que aquella persona no pot regir-se per si mateixa, i com que és subjecte de drets i obligacions, algú ha de suplir aquesta falta de capacitat, és a dir, cal nomenar-li un tutor o un curador.» A la pràctica hi ha molts procediments d'incapacitació acabats amb sentència i han passat dos i tres anys i no tenim tutor. I això és l'efecte pervers, la declaració d'incapacitat no ha servit per a res.

No obstant això, el nostre legislador català sí que va preveure en el seu moment que podia passar això: els jutges no podien escollir, per desconeixement, quina era l'entitat tutelar més adequada. El Parlament de Catalunya, l'any 91, a través de la Llei 39/91, de 30 de desembre, de tuteles i institucions tutelars, ja va preveure la creació d'una entitat d'assessorament i supervisió de les persones jurídiques sense ànim de lucre que tinguessin atribuïda la tutela de menors i incapacitats. Torno a repetir: la Llei de 1991. Tres anys després, l'Executiu va fer els deures: per decret de l'any 94, el Decret 188, de l'any 94, del 28 de juny –que tenen vostès al final d'aquest llibret que se'ls ha repartit abans, el llibret blau–, es va crear la Comissió d'Assessorament i Supervisió de les Persones Jurídiques sense Ànim de Lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors i incapacitats.

Jo sé que estan aquí les persones encarregades, segurament també la secretària, de la Comissió, però jo crec que és un aforament suficientment important perquè repassem quines són les funcions de la Comissió d'Assessorament.

Primer, diu en l'article 2 d'aquest Decret, i veuran perquè els dic que és molt important, diu que «la Comissió d'Assessorament té com a funció assessorar i prestar assistència tècnica en qüestions d'administració patrimonial, jurídiques i de qualsevol altra naturalesa derivades de l'exercici de la funció tutelar. Té també com a funció supervisar l'exercici de les funcions de tutela encomanades per la llei; ha d'emetre informes i propostes a l'òrgan judicial competent sobre el nomenament, excusa o remoció com a tutors de persones jurídiques sense ànim de lucre». És a dir, és la Comissió que informa el jutjat de qui és l'organisme tutelar més adient per fer-se càrrec d'aquesta determinada tutela.

«Ha d'informar també l'òrgan judicial de les circumstàncies en les quals es desenvolupa la tutela i altres aspectes relacionats amb les funcions de

la Comissió en aquest àmbit. Davant de les entitats tutelars, el control de la tutela és mixt, tant per part del mateix jutge de la tutela com per part de la mateixa Administració. La Comissió d'Assessorament té una responsabilitat davant dels jutjats dient quina és l'entitat tutelar més adequada, però també té la responsabilitat davant dels jutjats de controlar l'exercici de la tutela per part de les entitats tutelars i informar l'òrgan judicial de qualsevol qüestió que hagi de conèixer el jutge de la tutela.»

«Té, també, com a obligació, coordinar-se amb l'òrgan judicial i altres institucions i òrgans competents a fi de fer el seguiment de les entitats en l'exercici de la tutela, com també pel que fa al seu nomenament.»

I, per últim: «Ha de promoure, quan es consideri necessària, la creació de persones jurídiques sense ànim de lucre per a l'exercici de funcions tutelars en els diferents àmbits territorials.»

La Comissió d'Assessorament és el pont entre els òrgans judicials de tota la comunitat autònoma de Catalunya i les entitats tutelars. El jutge ja no agafarà més llistes i es començarà aquest rosari de «senyor representant d'aquesta entitat tutelar, vingui aquí i digui'm si accepta la tutela». Els òrgans judicials es dirigiran a la Comissió d'Assessorament perquè en l'exercici d'aquestes funcions tan importants sigui ella que, coneixedora plenament de les entitats tutelars, digui al jutge quina és l'entitat més òptima, i el jutge, valorant el que li està dient la Comissió d'Assessorament –i passa en el 99% de les ocasions–, designarà aquesta entitat tutelar.

També voldria parlar de les mancances que s'estan detectant des dels òrgans judicials, mancances que ja existeixen ara –he dit abans que hi ha expedients de persones incapacitades que han passat anys i encara no tenim tutor– i mancances que es veuen a venir ja en un futur pròxim, perquè cada vegada hi ha més problemàtica precisament de declarar incapacitacions a determinades persones amb determinades característiques i que no troben ni famílies que puguin assumir la tutela, ni tampoc entitats tutelars.

Si dividim en tres grups les persones que poden ser declarades incapaces entre deficiències mentals, persones grans amb demències i malalts mentals, entenc que aquest últim grup és el més problemàtic en el moment

d'escollir una entitat tutelar. Ja no dic pel que fa al moment d'escollir com a tutors una persona individual, perquè això ja és molt problemàtic, però també ens plantegem les mancances en l'àmbit d'entitats tutelars.

Jo he intentat aquí, una mica, fer una valoració de quins són els casos més problemàtics en què ens trobem que els jutges judicials no troben tutors i la Comissió d'Assessorament, en resposta a les peticions de diversos òrgans judicials, manifesta que no existeixen entitats tutelars a Catalunya que puguin assumir aquests casos.

Sense voler ser exhaustiva del tot, perquè pot succeir que hi hagi algun cas que no enumeri, puc dir que són casos, per exemple, de persones que són declarades incapaces, totalment o parcialment, que tenen una malaltia mental, i això està afegit al consum d'alcohol o substàncies tòxiques. També, el de persones declarades incapaces que, amb deficiència mental o amb malaltia mental, hi ha problemes socials afegits. Em refereixo a indigència, delinqüència, agressivitat respecte a terceres persones, etcètera.

I un cas que s'està produint en un grup de persones, que és un problema que no teníem a Catalunya fins a l'any 96, i ara s'estan veient les conseqüències, és aquelles persones que han estat condemnades com a autors de delictes molt greus, que el tribunal penal que els va condemnar va considerar inimputables. És a dir, que van considerar, després de fer el judici, que aquelles persones en el moment de cometre aquests delictes no tenien ni consciència ni voluntat de la seva actuació, que, per tant, es va dictar una sentència absolutòria, però com que eren autors d'aquests delictes, realment el que aplicaven era una mesura de seguretat.

Aquestes mesures de seguretat dictades per tribunals penals, que no són autoritzacions, sinó que són ordres, el que fan és, a la pràctica, sotmetre la persona que es diu que és l'autora del delicte a un internament en un centre de tractament, diu la llei. A la pràctica, aquests centres de tractament, actualment, són les àrees de psiquiatria dels diversos centres penitenciaris de Catalunya. A la pràctica, on hi ha més aquests casos són a la presó de Brians i a la presó de Quatre Camins.

Què passa? Que la mesura de seguretat, fins a l'any 96, es perllongava

gairebé de per vida, perquè el Codi penal, anterior a la reforma de l'any 96, el que deia és que si en algun cas el Tribunal el que deia és que si una persona era inimputable no se li podia demanar responsabilitat pels seus actes, però se li aplicava una mesura de seguretat, aquesta mesura de seguretat durava fins que es curava. Bé, és difícil que un psiquiatre digués que aquella persona estava curada. El que això, realment, trencava és amb el que és la consciència dels juristes quant a exigir responsabilitats, perquè resulta que demanaven més responsabilitat al malalt que no al que estava en ple coneixement dels seus fets, m'explico: si a un senyor, per un delictes, *en su plenitud de conocimiento*, resulta que se li posava una pena de deu anys, resulta que si havia fet el mateix delictes i estava malalt, era condemnat gairebé a la pràctica per tota la vida a estar internat i, a més, en un centre penitenciari.

Això féu que el legislador entengués que això no era adequat i va dir: «Els tribunals penals, si consideren que un senyor és inimputable, li aplicaran una mesura de seguretat, normalment d'internament, però això és limitat en el temps, i no durarà més la mesura de seguretat que el que duraria una condemna si aquesta persona fos totalment imputable.» Doncs, bé, a la pràctica s'estan acabant les mesures de seguretat. A la gent se li ha aplicat, a aquestes persones se'ls ha aplicat una mesura de seguretat, però aquesta mesura de seguretat s'extingeix. I els professionals sanitaris que han pogut observar aquestes persones i aquestes persones sí que han estat observades durant molts anys, es manifesta, es posa en coneixement de la Fiscalia, la necessitat d'instar la incapacitació d'aquestes persones, perquè entenen que el medi carcerari ha estat un medi de contenció, però que aquestes persones quan surtin no podran regir-se per si mateixes, i, a més, surten amb dos estigmes, que és el fet que s'és un empresari i, a més, s'és un malalt mental.

Aquesta sensibilitat per part dels professionals que estan en les presons, els psiquiatres de les presons, i que és transmesa a la Fiscalia, comporta que nosaltres valorem si és necessari incapacitar aquestes persones. Si ens decidim a això, ja hi ha demandes posades en el jutjat de Granollers, que és on correspon Quatre Camins, i en el jutjat de Martorell, on correspon la presó de Brians, pot ser frustrant, per què? Perquè si el jutge determina que aquella persona és incapaç i, per tant, necessita la seva protecció perquè ell hi sortirà guanyant i hi sortirem

guanyant tots, a la pràctica, quan hi ha la sentència d'incapacitació, no hi ha cap entitat tutelar que se'n faci càrrec, perquè si no vostès m'ho diran, que són representants d'entitats tutelars, si tenen recursos i aptituds suficients per assumir aquestes tuteles.

Des d'aquí faig aquesta reflexió i demanda a la Comissió d'Assessorament: necessitem més entitats tutelars amb suficient capacitat per agafar aquests casos tan problemàtics que jo crec que les entitats tutelars que estan fent tan bona feina no poden assumir per si mateixes. I la Comissió d'Assessorament, una de les seves obligacions, la setena que he dit anteriorment, és la de promoure la constitució d'aquestes entitats tutelars.

A la Comissió d'Assessorament, a les persones que formen la Comissió d'Assessorament, se'ls fa arribar aquesta necessitat, per part de la Fiscalia, per part fins i tot d'entitats tutelars ja existents, i tenen obligació de promoure solucions. És una obligació dels organismes públics de la Generalitat de Catalunya incentivar la creació d'aquestes fundacions.

I és més, si els organismes de la Generalitat de Catalunya tenien una impossibilitat, per exemple, d'afavorir la creació d'aquestes fundacions o de formar part d'aquestes fundacions, això ha quedat completament superat per la Llei de fundacions del 2 de maig de 2001, en què es preveu explícitament que les persones jurídiques públiques poden constituir fundacions privades, o per si mateixes o amb col·laboració amb altres entitats ja constituïdes.

Per tant, jo demano a les conselleries més implicades en aquest tema: Benestar i Família, Sanitat i Justícia, que impulsin la creació d'aquestes fundacions, perquè, realment, hi ha una manca de resposta a ciutadans catalans que estem declarant incapacitats, però no se'ls dona el recurs adient com seria el fet que algú vetllés per la seva protecció. Això, evidentment, també afavoriria la resta de la comunitat.

Res més.

Remei Soriano Campos

*Fiscal coordinadora del Servei d'Incapacitats i Internaments
del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya*

2.

Bona tarda a tothom.

En primer lloc, vull agrair a la Comissió que ens hagi donat l'oportunitat, als membres del Poder Judicial, de poder venir a donar aquesta conferència i participar en aquesta taula rodona. Jo penso que els jutges, a més d'estar asseguts darrere la nostra cadira, el que hem de fer és donar la cara davant de la societat i explicar el que realment es fa al jutjat, i més en temes com aquest que tenen una gran transcendència social, com és el tema de les incapacitacions, les tuteles i els internaments.

Dit això, penso que potser el que més interessa aquí és parlar de quines són les actuacions judicials en què ha d'intervenir un tutor. I des d'aquest punt de vista és el que enfocaré jo la meva xerrada.

Sóc jutge d'un jutjat especialitzat de Barcelona, que jo considero que és un privilegi. Un privilegi per a mi, perquè m'agrada molt la feina, però també privilegi per a la ciutat, perquè, de fet –com sabeu– no a totes les poblacions hi ha jutjats especialitzats i, de vegades, sento: «És que estic en un jutjat del poble de no sé què, i hi ha problemes...» També s'ha de pensar que no és el mateix un jutjat especialitzat, en què només es toquen aquests temes, que un jutjat mixt en què el jutge ha d'estar per qüestions penals, per qüestions civils i, de vegades, la celeritat no és la mateixa i la problemàtica és ben diferent.

Dit això, jo penso que dintre de les actuacions en què intervé l'entitat tutelar i, en general, els tutors dintre del tema judicial, la primera i la més important és el nomenament de tutor. El nomenament de tutor, ara, amb la nova Llei d'enjudiciament civil ha representat un pas qualitatiu important, perquè ara el nomenament de tutor es fa en sentència, que era el més lògic, perquè abans es feien dos processos: un, per fer la incapacitació i, quan acabava, se'n feia un altre per al nomenament de tutor, i això, significava pèrdua de temps i, a més, de diners, perquè eren dos procediments que s'havien de minutar a part.

Ara el tutor es nomena en sentència. No obstant això, jo us faria una precisió, fruit una mica de la pràctica dels jutjats. Que el tutor es no-

meni en sentència diríem que és una facultat que té el jutge, que serà en la majoria dels casos, però no hi ha l'obligació de nomenar el tutor en sentència. Per què? Perquè moltes vegades, en el moment que es practica la prova en la vista –el judici, per entendre'ns–, no hi ha suficients elements de prova, no han declarat tots els parents que han de declarar o, simplement, no hi ha tutors, perquè això passa molt –i les institucions tutelars que esteu aquí representades bé que ho sabeu–, que no hi ha familiars o els familiars que hi ha no són òptims per desenvolupar la tutela. Llavors, el que es fa, és deixar el nomenament de tutor per a un procés posterior que, amb més calma, i ja buscant el tutor adient, se'l nomena.

Això no vol dir que, pel que fa a les institucions tutelars, que sou les que esteu aquí representades, no se les nomeni en sentència, però moltes vegades les nomenem en sentència. Per què? Això és perquè les parts han fet una bona feina, que és que, veient clar que és un supòsit d'una persona que no té família o que la família és inadequada, ja s'han preocupat de buscar una institució tutelar que pot ser nomenada tutora. I en el mateix moment del judici ja diuen els advocats o el fiscal que es nomeni tutora tal institució, i moltes vegades ve la mateixa institució i compareix dient que acceptaria la tutela, però evidentment ja hi haurà hagut l'aprovació que correspongui segons els estatuts i el Patronat –que és l'òrgan de govern en les fundacions– doncs, ja ho haurà aprovat. És a dir, que tampoc no es descarta que una institució tutelar sigui nomenada en sentència.

Pel que fa a qui ha de ser designat tutor, i ja una mica enllaçant amb el que són qüestions de regulació legal, perquè fins ara aquí el que hem vist és dret comparat, jo penso que ja és hora que fem una mica de país i expliquem què passa a Espanya des del punt de vista legal i a la pràctica dels jutjats. Respecte de qui ha de ser nomenat tutor, jo diria que hi ha dues situacions que són molt clares: pot ser que hi hagi una designació voluntària o que no hi hagi aquesta designació voluntària.

Quan hi ha designació voluntària? Poden ser dos casos: un, que la mateixa persona pel cas de ser declarada incapaç ja hagi previst que se li nomeni un tutor i designi la persona, i, segon cas, el supòsit dels pares que, en testament, designen un tutor per al seu fill que és incapaç, per-

què quan arribi a la majoria d'edat i se'l declari incapaç i els pares fal·lin, perquè ja s'haurà obert el testament, ja se'ls designi el tutor. Aquests són supòsits de designació voluntària.

A mi m'agradaria fer un especial èmfasi en el tema de la designació per la mateixa persona, el que se'n diu l'autotutela, que és una figura molt poc coneguda, que ens ha introduït el Codi de família de l'any 98, i que penso que evitaria molta problemàtica, perquè pensin vostès que, de la mateixa manera que tots tenim la preocupació, o ben segur que hi ha persones que la tenen i es pregunten: «què farem amb el nostre patrimoni el dia de demà?», doncs, ara també ja s'hauria de començar a pensar, tenint en compte l'envelliment de la població, què faran amb nosaltres en el moment que puguem ser declarats incapaços, que d'això ningú no n'està exclòs, per una qüestió d'Alzheimer o per una demència senil, i així s'evitarien problemes pel que fa a les baralles que hi ha dintre de la família quan es planteja el tema de la tutela, i també permet que la persona pot preveure qui serà el seu tutor i, fins i tot, donar-li instruccions de què s'ha de fer, de si s'ha d'anar a una residència, no s'ha d'anar a una residència, com s'ha d'administrar el patrimoni, etcètera.

Realment, al jutjat la veiem molt poc, aquesta institució, però jo crec que seria una institució molt útil de fer servir. Aquesta designació s'ha de fer davant de notari.

En el cas que no hi hagi una designació voluntària, llavors la designació, la fem els jutges, però tenim unes limitacions perquè la llei, com en els altres països, en dret comparat estableix uns familiars que són els que han de ser designats tutors, uns familiars que hi ha un ordre de preferència, en primer lloc hi ha el cònjuge, la parella de fet, després els fills i descendents, després els pares i ascendents i després els germans. En principi, s'hauria de seguir aquest ordre. El que passa és que a aquest ordre el jutge tampoc no hi està vinculat del tot, perquè pot donar-se el cas que, per motius que es concretin i es provin en el judici, o s'hagi de prescindir d'algun d'aquests familiars o s'hagi de prescindir de tots. I aquest és el supòsit, també, on entraran en funcionament les institucions tutelars, perquè resulta que hi ha família, però la família no és apta per ser tutora.

Això de l'aptitud per ser tutor o no, tampoc no és una cosa discrecional; jo us diria que és una situació que està regulada ja a la llei, hi ha unes causes d'incapacitat, se'n diu *d'inidoneïtat*, per ser tutor, que han de concórrer, i si concorren aquestes causes, llavors els familiars no poden ser designats tutors, i cal buscar un familiar que sí, que ho pugui ser, o si no, una institució tutelar.

Quan dic que la institució tutelar pot ser nomenada quan també hi ha familiars, aquí hi hauria de fer una matisació important, perquè també us diré que jo penso que l'esperit de la llei, i el que hem de fer els jutges, és que, quan hi ha familiars i són familiars que podrien desenvolupar la tutela, el que hem de fer és decidir quin d'ells serà el tutor. Perquè una altra cosa seria que hi hagués causes d'inhabilitat en els familiars, però el que no pot ser és que quan hi ha baralles a la família per saber qui és el tutor, per solucionar la situació es nomeni una institució tutelar. No, perquè això significarà traslladar la problemàtica que hi ha a la família a la institució tutelar, llavors, el que ha de fer el jutge és, en aquests casos, veient que hi ha diversos familiars que poden ser tutors, és la seva feina, la feina del jutge, decidir qui és el millor. I llavors nomenar-lo, i no nomenar una institució tutelar.

De fet, una altra qüestió que també es planteja, no tant amb les institucions tutelars, perquè la institució tutelar sempre serà tutora única, és el nombre de tutors. Jo penso que en això hi ha una ignorància o una mala informació moltes vegades per part dels mateixos advocats que porten els procediments, perquè volen la designació de diversos tutors o de dos tutors conjuntament. Per què?, perquè són dos germans, i diuen: «Home!, que siguin tutors els dos germans i així s'ajudaran.» I, de fet, la llei preveu que la tutela sigui només d'un tutor. Per què? Doncs, perquè una tutela en què hi ha diversos tutors –ja no diguem dos tutors– el que pot provocar és un bloqueig al final, perquè si un diu blanc i l'altre diu negre, la tutela no funcionarà i al final haurem d'estar recurrent, cada vegada, al jutge.

De fet, les úniques excepcions en què es podria nomenar tutores conjuntament dues persones seria perquè se separi la tutela de la persona i la tutela dels béns, és a dir, que hi hagi un administrador patrimonial, que això també és bastant freqüent, no amb les institucions tutelars,

perquè les institucions tutelars jo penso que ho han de tenir com un tot en la mesura que hi ha un administrador, i separar la tutela de la persona pot ser problemàtic. També podria ser el cas en què una persona sigui nomenada tutora i es consideri que el cònjuge ha de desenvolupar funcions tutelars; imagineu-vos un disminuït psíquic que viu amb una persona i el tutor està casat, doncs que siguin tutors els dos. I també en el cas en què els pares hagin decidit qui han de ser els tutors; els pares en testament poden dir dos tutors, poden dir els que vulguin i això s'ha de respectar.

L'altra qüestió que a vegades és problemàtica, i també ho és amb les institucions tutelars, és la possibilitat de renunciar al càrrec de tutor, el que se'n diu l'excusa. De fet, en les tuteles hem de pensar que no hi ha una voluntarietat per ser tutor, la tutela és un deure, és un deure dintre de l'àmbit familiar, i, per això, el tutor –sigui una institució o sigui un particular– està obligat a acceptar el càrrec i desenvolupar-lo. No obstant això, hi haurà circumstàncies que podran justificar que no se'l nomeni tutor, però seran les previstes a la llei, hi ha unes causes d'excusa. I si no n'hi ha, no es pot renunciar a la tutela.

Concretament, en el cas de les institucions, que és el que els afecta a vos-tès, el que li diu la llei és que les institucions tutelars poden excusar-se quan no disposin dels mitjans adequats per desenvolupar la tutela i, és clar, això és una cosa constatable. El que no pot ser és que es digui: «Tenim un tutelat que és molt difícil de portar.» Això no pot ser, cal que hi hagi una falta de mitjans i que no es pugui desenvolupar bé la tutela.

De fet, el que la llei preveu és que llavors, si la causa d'excusa s'admet, perquè el jutge entén que està justificada, cessarà el tutor que s'ha nomenat i se'n nomenarà un de nou, però és una resolució que ha de dictar el jutge; el jutge ha de veure si realment és necessària i escau o no escau l'excusa.

Una altra qüestió que també es planteja molt, i aquesta afecta les entitats tutelars, és la retribució. Moltes vegades, els tutors que no són institucions la demanen i també les entitats tutelars. És clar, aquí la primera qüestió que ens trobem és si realment podem parlar de retribució en el cas d'entitats tutelars, perquè el que és cert és que la tutela és un

càrrec que és un deure, és obligatori i és gratuït, *per se*. Ara, també podem entendre que una persona que no sigui una institució tutelar, com que ha de fer altres feines a la vida, a més de la seva vida personal, la seva vida professional, està destinant un temps, a la tutela, i això se li ha de compensar. Però, és clar, des del punt de vista de les institucions tutelars, es pot plantejar que si les institucions tutelars ja són entitats que la seva funció, pels seus fins fundacionals, és desenvolupar les tutelars, per què han de tenir retribució?

Jo crec, i així ho aplico al jutjat, que tampoc la llei no prohibeix que les institucions tutelars obtinguin una retribució. Jo penso que les institucions tutelars no tenen un ànim de lucre, però això no vol dir que no puguin obtenir uns rendiments, rendiments que potser poden ser també amb altres coses, en gestió del patrimoni, el que sigui, és a dir, si aquests rendiments després es reinvertiran en el seu fi social, no hi ha cap problema. Per tant, entenc que les institucions tutelars també poden demanar una retribució –i de fet les demanen.

El problema és quan aquesta retribució es pot donar i quina és la quantia. La llei ho deixa ben clar, la llei diu que es pot donar una retribució quan el patrimoni del tutelat ho permeti, és a dir, que no afectarà la mantenció del patrimoni del tutelat. I el criteri per donar-la, el Codi de família, que en moltes coses ho ha regulat tot molt bé, en això no diu res, i com que no diu res, no sabem ben bé quin és el criteri de l'aplicació. I aquí hem d'anar al Codi civil, l'hem d'aplicar supletòriament, i el Codi civil diu que la retribució serà d'entre un 4 i un 20% del rendiment líquid, és a dir, el rendiment net dels béns del tutelat.

Jo no sabia què dir-vos d'aquest criteri, realment m'agradaria saber com van decidir els parlamentaris posar un 20% i no un 30%. No vull ni pensar el raonament perquè van dir un 20 i no un 30%. Però, bé, això és el que hi ha. Llavors, el criteri, almenys el que jo segueixo en el jutjat, és aquests marges. I crec que també és encertat parlar d'un percentatge. Per què? Perquè és que si no limitem la retribució del tutor, institució o no, és que llavors no li permetem estalviar al tutelat, perquè no sabem què passarà el dia de demà, si aquest tutelat necessitarà tenir guardats uns diners per poder pagar-se una operació o el que sigui, i, és clar, si la retribució absorbeix tots els rendiments, això no po-

drà ser. Per tant, crec que ha de ser una retribució amb aquesta limitació percentual.

Una altra qüestió és el control dels tutors durant la vida de la tutela. Com a primera obligació que té el tutor una vegada accepta el càrrec és la de fer un inventari, un inventari que s'ha de fer com qualsevol inventari, amb un actiu i un passiu, i ha de ser un inventari fidel, perquè l'inventari serà la garantia que tindrem perquè, quan acabi la tutela, veurem si realment la gestió ha estat correcta o no, hem de veure què tenia i hem de veure en què es queda.

De fet és difícil, podem dir que molt difícil, comprovar que el tutor està declarant tot el que té el tutelat, perquè no tenim tampoc una manera d'investigar –bé, podríem demanar informes a l'agència tributària, però seria bastant complicat– però el rigor jo penso que ha de ser bastant important en aquest inventari. Aquest inventari es pot fer davant del jutge o davant d'un notari, llavors es dóna targeta al fiscal, el fiscal informa i s'aprova l'inventari. Es fa en un termini de seixanta dies i, a partir d'aquí, ja es comença a exercir la tutela.

Llavors hi ha el tema del control d'aquesta tutela. Com es controla el tutor? La llei catalana, i amb això sóc conscient que hi ha hagut moltes interpretacions i, fins i tot, hi ha divergències entre jutjats, i ho dic amb tot el coneixement de causa, però jo penso –almenys així ho aplico en el meu jutjat– que el tutor ha de tenir un control periòdic, ha de tenir un control periòdic tant de com es desenvolupa la tutela en l'àmbit personal com en l'administració del patrimoni. Llavors, el que diu la llei catalana, el Codi de família, és que, depenent del patrimoni que tingui el tutelat, se li exigirà una rendició de comptes amb un període d'un a tres anys.

Què vol dir? Que si hi ha un patrimoni molt petit que és fàcilment controlable, no té sentit que cada any vingui el tutor allà, a presentar els comptes; doncs, cada tres anys i ja està. Si és un patrimoni complicat i un patrimoni que tindrà variacions, serà de dos anys o serà d'un any. El tutor, cada x temps té l'obligació de retre comptes al jutjat, a més de, com diu la llei –i això moltes vegades no es fa–, dipositar els comptes en el Registre Civil. Per què s'han de dipositar els comptes en el Registre Civil? Perquè podríem pensar que estem posant el patri-

moni d'una persona a l'abast de tothom, que puguin comprovar quins béns tens, de fet és com si l'agència tributària deixés entrar tothom i poguessin veure el patrimoni.

Però el cert és que, penseu vosaltres que moltes vegades, dintre de la família, el nomenament d'un tutor es planteja i es veu amb uns ulls de por, amb uns ulls d'una herència a veure què passarà amb la nostra herència anticipada, per part dels familiars. Llavors, la garantia que es depositin els comptes en el Registre Civil i la garantia que hi hagi un control, és perquè la tutela no és una transmissió de patrimoni, la tutela és una gestió d'un patrimoni i, per tant, aquí estan els comptes, i si els familiars creuen que hi ha alguna cosa que no està bé, allà ho tenen per poder reclamar al jutjat el que sigui necessari.

Parlant de la rendició de comptes, també s'ha de parlar de la rendició final de comptes. La rendició final de comptes, que es fa quan s'acaba la tutela, normalment quan es mor el tutelat, significa també una aprovació de la gestió de la tutela, una aprovació que hem de tenir molt clar que no significa una exclusió de responsabilitat. L'aprovació judicial de la rendició final de comptes, no és beneir l'actuació del tutor, perquè la llei diu ben clar que l'acció de responsabilitat que tenen les persones interessades contra el tutor prescriu al cap de tres anys des del moment en què es va fer la rendició de comptes, amb independència que s'aprovés o no s'aprovés. És clar, perquè pot ser, de fet, la veritat és que en el jutjat tampoc no tenim uns mitjans tan importants per comprovar com si fos una auditoria quina ha estat l'actuació del tutor. Això és una cosa evident, si ni tan sols, en els casos que estan sortint a la premsa, del tipus Gescartera, etcètera, passen aquestes coses, doncs, imaginin-se en un jutjat que no tenim aquests mitjans, evidentment poden haver-hi coses que s'escapin. És a dir, que no justifica això que no es pugui després exigir responsabilitat al tutor.

Per acabar, jo us parlaria una mica del tema de les autoritzacions de venda, que en això també s'hi troben molt, els tutors, i és molt freqüent en els jutjats. Pensin que moltes vegades la incapacitació d'una persona, el que encobreix al final de tot, la crua realitat, és que és una persona que està en una residència i que no hi ha diners per poder pagar la residència i, per tant, el que s'ha de fer és vendre el pis on està

aquesta persona, perquè si venem el pis podrem pagar la residència. I això significa que tirarem endavant un procediment d'incapacitació, nomenarem tutor i demanarem l'autorització judicial –el tutor la demanarà– per poder vendre el pis. I sembla que sigui una cosa bastant curiosa, però és la realitat, i n'hi ha moltes, d'autoritzacions de vendes.

L'autorització de venda només la pot demanar el tutor, és a dir, que s'ha de passar per tot el tràmit, perquè el que no pot ser és que un familiar que es trobi en una situació, jo ho entenc, de vegades angoixant, i és que, és clar, «he de pagar la residència i no tinc diners, o els estic traient de la meva butxaca», no pot directament vendre els béns, perquè hem de veure si la persona s'ha d'incapacitar o no. Moltes vegades els familiars diran: «És un cas molt clar que s'ha d'incapacitar!», bé, doncs, sí, potser serà un Alzheimer en estat avançat d'evolució, però també haurem de veure qui és el tutor. I qui prendrà la decisió de si venem o no venem el pis és el tutor, i, per això, hem de fer un judici, senyors, per veure qui ha de ser el tutor.

Llavors, el tutor demana l'autorització judicial, no abans. Aquesta autorització judicial necessita unes garanties. En primer lloc, el que hem de justificar és que sigui necessària la venda del pis o l'acta de disposició que sigui, perquè hi ha moltes altres actuacions que el tutor necessita l'autorització del jutge: «És a dir, és necessari? Per què?» Per això, perquè necessitem diners, no hi ha disponibilitat econòmica en el patrimoni del tutelat, o bé perquè tenim un pis que no dóna més que despeses i que no hi viu el tutelat i que s'han de fer unes obres... que no tenim diners, el que sigui, s'ha de justificar.

Una vegada justificat això, es nomena un perit, aquest perit també és una garantia per a l'autorització de venda, perquè el que necessitem saber és que l'immoble es ven pel preu que realment toca, i per això es designa un perit que el designa un jutge, un perit independent. El perit fa una valoració i el jutge dicta una resolució judicial dient: «S'autoritza la venda del pis.» Hi ha un termini per fer la venda, que és el termini d'un any, i després s'ha de justificar on s'inverteix l'import d'aquesta venda.

I, de fet, això és un tema que s'ha de controlar, perquè moltes vegades –com vostès saben, els que són advocats o es dediquen a temes comer-

cials i això— no sempre els valors que es declaren en una escriptura de compravenda al notari són els valors reals, això ho sabem tots, i això és una cultura popular, pràcticament. I, és clar, si és un particular encara, perquè estarem perjudicant Hisenda, però si és un tutor, i jo no vull dir que els tutors, no hagi de presumir de creure en la mala fe dels tutors, és clar, si només després es reflecteix el preu de l'escriptura, i el que han cobrat què? On van aquests diners? Per tant, s'ha de ser molt rigorós que hi hagi un perit que digui què val això, quant s'ha d'obtenir, i això és el que el tutor haurà de fer constar als comptes: «Jo he venut el pis de la meva mare, que val tant, i aquí estan tots els diners.» I així es dóna l'autorització judicial.

També hi hauria el tema del tipus de protecció que es dóna al tutelat a la sentència. Suposo que en l'àmbit del dret comparat hauran parlat de les incapacitacions parcials, totals, tutela, curatela.

De fet, jo tampoc no sóc un expert en dret comparat, però em sembla que no varia gaire del que hi ha dintre del sistema llatí; de fet —com sabeu— el Codi civil espanyol és una còpia del Codi civil francès. Però el que sí que s'ha de dir, primer, és que la sentència d'incapacitació es pot graduar. Jo penso que la sentència de capacitació ha de ser sempre adequada a la persona, ha de ser com un guant, a veure, què necessita aquesta persona que se l'incapaciti amb això, amb això i amb això? La qual cosa no vol dir, com moltes vegades demanen o es pensa, que s'hagi de fer com una llista de coses que pot fer o no pot fer el tutor, perquè al final acabarem com si fos una clàusula d'un contracte que digui «no pot fer això, no pot fer allò altre». Això és perillós, perquè si fem això, el dia de demà pot ser que surti una qüestió que no l'hem posat a la sentència i el tutelat la vulgui fer.

Penso que es pot graduar però sempre d'una manera genèrica, és a dir, dient: «No pot fer actes d'administració, no pot fer actes de disposició o no pot fer ni actes d'administració o disposició.» També posar límits quantitius de diners que, vegades es demana. Doncs tampoc no crec que sigui molt adequat, perquè mai no sabem el patrimoni que tindrà un tutelat, i si posem un límit de cinc-cents euros, potser això es fa curt o es fa llarg el dia de demà.

El que sí que és cert, és que la incapacitació pot ser total o parcial. Quan parlem d'incapacitació parcial, aquí el jutge ho pot graduar. Tradicionalment el que es fa és la incapacitació parcial, i és graduar-la en els temes econòmics, és a dir, l'administració i la disposició, i algunes vegades també en el que és la supervisió dels tractaments mèdics, especialment amb els malalts mentals.

I, una vegada feta la incapacitació i la graduació hem de decidir quina és la institució de guarda. Com sabeu hi ha la tutela i la *curatela*. Jo crec que aquestes institucions, de vegades, tenen unes diferències importants o no s'entenen, i a vegades en tenim la culpa els jutges, perquè tenim diversos criteris. Però el que és cert és que la tutela és una representació i la *curatela* és una assistència.

Què vol dir –perquè m'entengueu? Amb la tutela el tutor és el que decideix què es fa, i si el tutelat no vol, no passa res, és a dir, que si hem d'anar a fer alguna cosa al notari, hi va el tutor i santes pasqües. Però a la *curatela*, com que és un complement de capacitat, el curador necessita la intervenció del curatelat, també, és a dir, al notari hi han d'anar tots dos.

Llavors, de vegades, en temes patrimonials, la *curatela* es pot quedar una mica curta, perquè, és clar, si es necessita tenir un control del tutelat, poden haver-hi problemes. La curatela, pot ser per a aquells casos de persones que necessiten una supervisió, és a dir, si venem alguna cosa o si fem alguna disposició o si demanem un préstec, no sigui contraproductiu.

Potser ara podríem fer una pinzellada del tema de l'internament respecte del tutelat, que crec que se n'ha parlat aquí en l'àmbit del dret comparat.

L'internament, quan es tracta d'un internament psiquiàtric, necessita una autorització judicial. La llei diu que si els tutors internen el tutelat necessiten l'autorització del jutge, també. Però retorno al que deia abans, és a dir, l'internament, tal com està regulat a la Llei d'enjudiciament civil, és un internament per raó de trastorn psiquiàtric, que vol dir que en casos de tutela de gent gran, de persones que estan en resi-

dències geriàtriques, en l'internament no és necessària una autorització judicial.

Aquest ha estat un tema molt discutit, que no se sabia si sí o si no. De fet, jo penso que és un tema que no està del tot entès, perquè jo continuo rebent de les residències geriàtriques sol·licituds d'autorització judicial, perquè tenen una persona, i: «Quina malaltia té? Quina malaltia psiquiàtrica?» «Ah! No!, és que és l'edat.» Home!, per a això no és necessari una autorització judicial! Per què? Doncs perquè la filosofia de l'internament psiquiàtric és que hi ha una persona que està en un centre tancat i que se li farà un tractament i que algun dia en sortirà, i, per tant, el jutge ha d'anar revisant'ho, cada *x* temps, que són dos mesos.

És clar, amb una persona de la tercera edat que té un Alzheimer difícilment hi haurà una curació, no té sentit. A part, l'internament psiquiàtric és una persona que està en un lloc tancat, del qual no pot sortir. L'internament d'una persona de la tercera edat que està en una residència, si té suficient capacitat podrà sortir a fer una volta, no està en un règim tancat. De fet, la persona està en una residència en un règim de llibertat potser igual que el que tindria a casa seva, perquèestic segur que els familiars li dirien: «Escolti, no surti, que no pot, vostè» o «Surti, perquè pot».

En això, penso que per a l'internament en casos de gent gran no es necessita autorització judicial i tampoc no cal que ho comuniqui la residència. Una altra cosa és la incapacitació que pugui ser necessària perquè hi hagi una problemàtica, perquè s'estiguin aprofitant de la persona o perquè hi hagi un risc.

Ben segur que em deixo un munt de coses, però com que ara hi ha també la intervenció de la companya senyora Soriano, i després teniu vosaltres un torn de preguntes, us deixo la paraula perquè pugueu preguntar el que sigui, que ho respondré encantat.

Moltes gràcies.

Ernest Pascual

Magistrat jutge del Jutjat de Primera Instància n. 59 de Barcelona

ACTE DE CLOENDA

Bona tarda,

Voldria, molt breument, perquè és molt tard i ja ho heu dit tot, limitar-me a agrair als convidats vinguts de l'estranger, representants dels quatre motors d'Europa, l'aportació de les vostres experiències que, sens dubte, per a nosaltres seran de molta utilitat. En segon lloc, també vull agrair al món de la Judicatura i a la Fiscalia, perquè una vegada més ens tornem a trobar. En veure la senyora Soriano he recordat que potser fa dos anys, just en arribar jo a la Direcció General, vam coincidir, al Col·legi de Notaris, amb moltes de les entitats que esteu aquí, que precisament ja vam tractar aquests temes i vam convenir que seria molt útil, tant per a les entitats com per a l'Administració, com també per a totes les parts implicades, que poguéssim anar trobant fòrums on poder reflexionar sobre aquestes qüestions, que, des del punt de vista social, són per a nosaltres altament prioritàries.

Personalment, alhora que vice-presidenta de la Comissió, no puc desprendre'm del barret de directora general de Dret i de Dret civil i, per tant, m'agrada ressaltar que som un país que tenim una gran sort, perquè gaudim d'un Dret civil propi, que crec que combina perfectament el que és el respecte a les institucions alhora amb l'intent de ser modern i ser pioner. En el Dret de família, dintre del Codi de família, aquesta és una realitat que s'observa. Voldria ressaltar un punt que és bàsic, del Codi de família, que és la importància en si mateixa de la família, com a nucli, i com a factor de socialització i solidaritat. I, en aquest sentit, faig absolutament meves les paraules del senyor Pascual quan ha fet referència en l'explicació que ell ha donat.

I vull aprofitar per agrair les entitats que esteu aquí, perquè, realment, quan la família no hi és, on s'ha d'acudir és a vosaltres, i si no fos per vosaltres, realment no podríem actuar. I en l'àmbit del que és la família i la tutela, els principis del Dret català i les seves institucions són molt clars, el principi de la llibertat civil, el consell de tutela i anomenada autotutela, institució que com a Generalitat i com a Govern hem de potenciar. En aquest últim any, de designació de tutors n'hi ha hagut

359, i de designacions d'autotutela, 2.518. Crec que com a Administració tenim ara una obligació i volíem fer algun tipus de campanya informativa, perquè és una institució que jo crec -i coincideixo amb el que s'ha dit- que és molt útil, en ser una eina per ajudar en tots els temes que avui han anat sortint aquí, i que realment no és gaire coneguda encara i que no se'n fa l'ús que se'n podria fer, essent un d'aquests exemples d'ordenament avançat i per tant, és un dels primers deures que jo ja m'apunto abans de sortir d'aquí, no tant com a Comissió, però sí com a Departament de Justícia i Interior, de buscar una promoció dintre del que és el Dret civil d'aquesta institució.

Com he dit, on no arriba la família, han d'arribar les entitats tutelars; he estudiat en el cens de les fundacions quines eren aquelles que per estatuts tenien definida la possibilitat d'exercir les tuteles, i en aquest punt, penso que estem en una previsió estatutària d'unes seixanta entitats, però que realment estiguin exercint tuteles, és a dir, que hagin pogut presentar els comptes i la memòria al protectorat, unes vint-i-dues; per tant, estem dintre de les mil set-centes fundacions que hi ha a Catalunya amb un percentatge molt petit, de l'1,3, i realment és un àmbit, aquest àmbit social, que possiblement també, com a deure número dos, que jo ja apunto, segurament hem de valorar la possibilitat d'incentivar i promocionar les entitats tutelars.

El que passa és que això jo ja entenc que és difícil, jo crec que hem de valorar no només la creació de les entitats que, sense dubte s'ha de fer, sinó també alhora aprofitar-ho per posar a disposició dels ciutadans els recursos socio-sanitaris pertinents.

Per tant, penso que s'ha fet molt, però que encara s'ha de fer molt més. I així dins l'àmbit de la malaltia mental en general, només vull recordar la construcció del nou hospital psiquiàtric penitenciari, que serà un avenç important.

Vull agrair a les entitats que formen part de la Comissió de treball que durant aquests dos anys hem compartit les tasques de redacció del Codi ètic. Ara ho hem d'acabar de perfilar i compartir amb la resta de les entitats.

I això perquè no només aquelles entitats que esteu a la Comissió pugueu estar amb nosaltres treballant en el tema, sinó que tota la resta d'entitats del país siguin conscients de què és el que estem fent, una jornada com aquesta tenia aquest objectiu. Volem un model territorial propi català, distribuït en tot el territori, un model que sigui humà, de proximitat, amb una atenció molt personalitzada al tutelat, perquè, en definitiva, el que ens interessa a tots els que estem aquí és que els tutelats i els incapaços rebin la millor atenció possible, i aquesta millor atenció, sigui una persona gran, sigui un disminuït, sigui un malalt mental, passa, jo entenc, perquè sigui una atenció molt personalitzada i, alhora, que li pugui respondre, tal com faria la família, que és el que dèiem al principi.

Tingueu per segur que nosaltres prenem nota dels suggeriments que se'ns han fet, i que la Comissió encara té molta feina per fer i que intentarem fer-la.

I jo no vull acabar les meves paraules sense agrair, no tan sols a les entitats, sinó a una persona molt en concret, que és el senyor Joan Vallvé, el qual ha liderat durant aquests dos anys el treball de la Comissió, vull aprofitar aquesta tarda per agrair-li la feina, per dir-li que evidentment les administracions tenim les obligacions, però si al capdavant no hi ha persones que com ell creuen en els projectes, la tasca és més difícil.

Vull dir-los que intentarem continuar la tasca, i a més amb la persona que hi haurà al capdavant segur que ho farem, en tot cas, restem a la seva disposició. I en la part que em pertoca com a Protectorat de Fundacions i Registre d'Associacions, vull reiterar que el Departament de Justícia i Interior queda, com sempre, a la seva disposició.

Moltes gràcies

Araceli Vendrell i Gener
*Directora general de Dret i d'Entitats Jurídiques del Departament
de Justícia i Interior de la Generalitat de Catalunya*

NORMATIVA BÀSICA

- Capítols de l'I al IX, del títol VII de la Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de família.
- Reial decret del 6 d'octubre de 1888 del Codi civil: títol X. De la tutela, de la curatela i de la guarda legal dels menors o incapacitats.

Aquest títol X s'ha d'entendre redactat d'acord amb les modificacions dutes a terme per les disposicions següents:

- Llei 13/1983, de 24 d'octubre. Modifica el Codi civil, en matèria de tutela
  - Llei 21/1987, d'11 de novembre. Modifica el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil, en matèria d'adopció i altres formes de protecció de menors
  - Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener. Protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi civil i de la Llei d'enjudiciament civil.
- Capítols I i II del títol VI de la Llei 1/2000, de 7 de gener d'enjudiciament civil.

ANNEXOS

**ANNEX A)
LA COMISSIÓ D'ASSESSORAMENT I SUPERVISIÓ
DE LES PERSONES JURÍDIQUES SENSE
ÀNIM DE LUCRE QUE TINGUIN ATRIBUÏDA
LA TUTELA DE MENORS O INCAPACITATS**

Decret 188/1994, de 28 de juny, de creació de la Comissió d'Assessorament i Supervisió de les persones jurídiques sense ànim de lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o d'incapacitats (DOGC núm. 1930, de 5 d'agost de 1994).

La Llei 39/1991, de 30 de desembre, de la tutela i institucions tutelars, regula de manera autònoma la tutela i les institucions tutelars, i va completar la normativa sobre regles de protecció que ja figuraven a l'ordenament jurídic català. Un dels principis rectors d'aquesta Llei va ser la protecció integral del qui ha de ser sotmès a una institució tutelar, cosa que significa l'atenció eficaç, no sols al seu patrimoni, sinó també a la seva persona.

Segons estableix l'article 19 d'aquesta Llei, poden ser tutores totes les persones que estiguin en el ple exercici dels seus drets civils i no estiguin declarades inhàbils per la llei. També ho poden ser les persones jurídiques dedicades a la protecció de menors i incapacitats que no tinguin ànim de lucre; en aquest cas s'ha de nomenar un protutor estrany a la institució.

Atès que la disposició addicional 1 de la Llei 39/1991, de 30 de desembre, de la tutela i les institucions tutelars, estableix que el Govern de la Generalitat ha de crear un òrgan d'assessorament i supervisió de les persones jurídiques sense ànim de lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o d'incapacitats d'acord amb el que estableix l'article 19.

Atès que els departaments competents en aquesta matèria són el de Benestar i Família, pel que fa a les funcions tutelars en el supòsit dels menors en situació de desemparament i en matèria d'assistència i serveis socials, i el de Justícia, pel que fa al desenvolupament del dret civil català i el registre i control de les persones jurídiques sense ànim de lucre.

A proposta dels consellers de Justícia i Benestar Social, d'acord amb el dictamen de la Comissió Jurídica Assessora i previ acord del Govern,

Decreto:

Article 1

Comissió d'Assessorament i Supervisió

- 1.1. Es crea la Comissió d'Assessorament i Supervisió de les persones jurídiques sense ànim de lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o d'incapacitats, d'acord amb el que estableix l'apartat 1 de la disposició addicional de la Llei 39/1991, de 30 de desembre, de la tutela i institucions tutelars.
- 1.2. El domicili de la Comissió d'Assessorament i Supervisió es fixa en la seu del Departament de Benestar Social.

Article 2

Funcions

Corresponen a la Comissió d'Assessorament i Supervisió, en relació amb les persones jurídiques sense ànim de lucre que exerceixen tutel·les, les funcions següents:

- 2.1. Assessorar i prestar assistència tècnica en qüestions d'administració patrimonial, jurídiques, i de qualsevol altra naturalesa derivades de l'exercici de la funció tutelar.
- 2.2. Supervisar l'exercici de les funcions de tutela encomanades per la llei.
- 2.3. Emetre informes i propostes a l'òrgan judicial competent sobre el nomenament, excusa o remoció com a tutors de persones jurídiques sense ànim de lucre.
- 2.4. Informar l'òrgan judicial de les circumstàncies en les quals es des-

envolupa la tutela i altres aspectes relacionats amb les funcions de la Comissió en aquest àmbit.

- 2.5. Establir i actualitzar el cens de persones jurídiques tutelants en l'àmbit de Catalunya.
- 2.6. Coordinar-se amb l'òrgan judicial i altres institucions i òrgans competents a fi de fer el seguiment de les entitats, en l'exercici de la tutela, com també pel que fa al seu nomenament.
- 2.7. Promoure, quan es consideri necessari, la creació de persones jurídiques sense ànim de lucre per a l'exercici de funcions tutelars en els diferents àmbits territorials.

Article 3

Notificacions

- 3.1. Les persones jurídiques sense ànim de lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o d'incapacitats han de notificar a la Comissió d'Assessorament i Supervisió el seu nomenament i cessament com a tutores en el termini de quinze dies des de l'aprovació de l'inventari inicial i des del rendiment del compte final, respectivament, com s'ha fixat a l'article 1.
- 3.2. Les esmentades persones jurídiques hauran de trametre a la Comissió la documentació i la informació que aquesta reclami i que sigui necessària per a l'exercici de les seves funcions.

Article 4*

Composició

La Comissió d'Assessorament i Supervisió de les Persones Jurídiques

* Redactat d'acord amb el Decret 266/1998, de 6 d'octubre, pel qual es modifica la composició de la Comissió d'Assessorament i Supervisió de les persones jurídiques sense ànim de lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o incapacitats (DOGC núm. 2749, de 22 d'octubre de 1998).

Sense Ànim de Lucre que tinguin atribuïda la tutela de menors o d'incapacitats té la composició següent:

La presidència correspondrà a la persona titular de la Secretaria General de Benestar Social o a la persona que designi.

La vicepresidència correspon a la persona titular de la Secretaria General de Justícia o a la persona que designi.

Vocals:

Dues persones en representació del Departament de Sanitat i Seguretat Social designades pel seu titular.

Dues persones en representació del Departament de Justícia designades pel seu titular.

Dues persones en representació del Departament de Benestar Social designades pel seu titular.

De dues a cinc persones en representació de les persones jurídiques sense ànim de lucre dedicades a l'exercici de la funció tutelar, nomenades pel titular del Departament de Benestar Social.

La Secretaria de la Comissió serà exercida per un funcionari del Departament de Benestar Social, amb veu però sense vot, designat pel titular del mateix Departament.

Article 5

Organització, funcionament i finançament

5.1. La Comissió subjectarà el seu funcionament al règim jurídic previst pels òrgans col·legiats de la Generalitat de Catalunya.

5.2. La Comissió podrà utilitzar mitjans propis o aliens de l'Administració de la Generalitat per a l'exercici de les seves funcions.

5.3. Les despeses que es generin pel funcionament de la Comissió aniran a càrrec del Departament de Benestar Social.

5.4. Els membres de la Comissió generaran percepció de dietes d'acord amb les disposicions que les regulin, sempre que no es tracti de personal al servei de l'Administració de la Generalitat.

Disposició final

Es faculta els consellers de Justícia i Benestar Social per dur a terme les actuacions que siguin necessàries per a l'aplicació i el desplegament d'aquest Decret, que entrarà en vigor al cap de dos mesos de la seva publicació.

Barcelona, 28 de juny de 1994

Jordi Pujol

President de la Generalitat de Catalunya

Antoni Isac i Aguilar

Conseller de Justícia

Irene Rigau i Oliver

Consellera de Benestar Social

ANNEX B) QÜESTIONS BÀSIQUES DE LES ENTITATS TUTELARS

1. Concepte

Es denominen entitats tutelars les persones jurídiques (fundacions, associacions, etc.) que reuneixen els requisits establerts per la legislació vigent i que no tenen ànim de lucre o d'enriquir-se i es dediquen a la cura i la protecció dels incapacitats.

Aquestes entitats poden exercir càrrecs tutelars i presenten la característica que donen una major garantia de seguretat i continuïtat en l'exercici dels càrrecs esmentats de les persones físiques. A més, les que reves-teixen la forma de fundació tenen un control específic per part del Protectorat del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Hi ha a Catalunya unes trenta entitats tutelars registrades com a serveis de tutela al Departament de Benestar i Família; cada una d'elles especialitzades en determinats tipus de persones incapacitades. En el Departament de Justícia hi ha unes seixanta fundacions que tenen atribuïdes entre les seves funcions, la possibilitat de tutelar.

2. Principis d'actuació vers la persona tutelada

Hi ha uns principis bàsics que han de ser respectats en tot moment per les entitats tutelars, pel que fa a la seva relació amb la persona tutelada; són els següents:

– No discriminació

Vers les persones tutelades o que puguin ser-ho i que estiguin incloses dins l'àmbit estatutari o de les finalitats esmentades.

– Globalització

En la cura de les persones tutelades de forma integradora, tant en la vessant personal com en la patrimonial.

– Personalització

En l'exercici de la tutela, desenvolupant-la de forma personalitzada vers el tutelat i transparent respecte de les decisions que afectin l'àrea patrimonial.

3. Criteris de gestió de les entitats tutelars

Per a garantir el seu bon funcionament, les entitats tutelars han d'estructurar la seva gestió d'acord amb els criteris següents:

3.1. Eficàcia i eficiència

Eficàcia, o suficient poder d'obrar i capacitat per dur a terme la finalitat perseguida.

Això es tradueix en eficiència, que suposa una resposta ràpida en la gestió i l'optimització dels recursos, és a dir, qualitat en tot allò que envolta l'actuació vers el tutelat, emprant uns mitjans adients i de cost racional adequat.

3.2. Transparència

Entesa com a mètode aplicable a la gestió de l'entitat tutelar, en especial enfront de terceres persones, sense que per això es traeixi el principi constitucional de dret a la intimitat.

3.3. Organització i mitjans adequats

Organització en la coordinació dels mitjans tècnics i personals. La bona comunicació i l'harmonia d'aquests mitjans esmentats faran que serveixin com a instruments diligents per a assolir les finalitats de l'entitat amb eficàcia i eficiència.

3.4. Compliment dels indicadors de qualitat establerts

Un cop concretats per l'Administració, terceres persones físiques o jurídiques podran inferir, del seu compliment, el grau d'assoliment dels índexs de qualitat que s'espera de l'entitat tutelar.

4. Àrees bàsiques del servei de tutela

La complexitat de les actuacions que comporta la funció tutelar, com també el seu caràcter multidisciplinari, fa necessari descriure les principals funcions dels diferents àmbits professionals: de gerència, social, econòmic, jurídic i administratiu.

Com tota organització, només amb el bon funcionament i la coordinació de tots i cada un d'aquests àmbits quedarà garantida una correcta gestió de la funció no tutelar.

4.1. Gerència

És la persona o equip que dirigeix, coordina i supervisa la resta de les àrees, i vetlla pel seu bon funcionament. És qui assumeix habitualment la tutela en nom de l'entitat davant el jutge i el responsable davant la Junta de Govern o del Patronat. En determinats casos el Patronat pot donar poders notariais a altres persones de l'entitat perquè assumeixin tuteles.

4.2. Àrea social: referent tutelar i auxiliar de tutela

És l'àrea encarregada de l'atenció directa a les persones tutelades, i també de la planificació del seu futur. Les altres àrees (econòmica, jurídica i administrativa) li prestaran el seu suport.

En aquesta àrea treballaran: un assistent social o treballador social i un educador tutelar o auxiliar.

Referent tutelar

Definició: És la persona que du a terme el seguiment dels tutelats mitjançant la coordinació amb els diferents recursos (d'administració, laborals, d'habitatge, de lleure...). Així mateix també és responsable de valorar les necessitats del tutelat i de buscar la solució més adequada segons les característiques del tutelat i la seva situació. També és el responsable de planificar el futur del tutelat, com també de preveure les futures necessitats que puguin sorgir i com donar-los resposta.

Funcions:

- Elaborar el Pla de treball individual per a cada tutelat i valorar la realitat, les necessitats i els objectius que ens marquem per aconseguir i treballar.
- Cercar la màxima informació i documentació necessàries per a cada tutelat.
- Tramitar totes les pensions-ajudes a les quals cada tutelat té dret.
- Recollida inicial de les dades necessàries per a l'inventari judicial.
- Informar dels diferents recursos que afectin el tutelat del qual hem assumit la tutela judicial i del que això significa. Tanmateix, això també ho farà amb la família, si el tutelat hi té relació i amb el mateix tutelat.
- Fer reunions mensuals amb els recursos residencials, els laborals, els de lleure i amb serveis socials, quan aquests hi intervinguin: això seria un cop al mes. Aprofitaran aquestes reunions per veure el tutelat.
- Mantenir reunions periòdiques amb aquelles famílies que tenen relació amb el tutelat per tal de valorar l'evolució de les visites i pactar els calendaris d'aquestes. També és el responsable d'informar la família de tots els canvis en la situació personal del tutelat, sempre que no siguin temes de caràcter confidencial.
- Acompanyar els tutelats a les citacions al jutjat, al forense i a la Fiscalia.
- Acompanyar els tutelats en els canvis de centres.
- Elaborar fitxes de síntesis de reunions per a cada reunió o coordinació que du a terme.
- Fer totes les autoritzacions per a les diferents activitats que el tutelat faci fora del centre i que es considerin positives i terapèutiques per a ell.

- Arxivar en els expedients tota la documentació i correspondència dels seus tutelats.
- Fer tots els informes socials que des dels jutjats, des de qualsevol entitat o des de l'Administració ens sol·liciten dels tutelats.
- Fer reunions periòdiques amb educadors tutelars, la coordinadora i el gerent.
- Elaborar un pressupost anual per a cada tutelat.
- Controlar les despeses del tutelat, segons els seus ingressos i el seu pressupost.
- Responsabilitzar-se del servei cercapersones.
- Donar resposta a les urgències dels enterraments, com també als tràmits pertinents.
- Coordinar i fer el seguiment dels estudiants en pràctiques i el voluntariat.

Auxiliar de tutela

Definició: és la persona que té contacte més directe i regular amb els tutelats; s'encarrega de supervisar la situació actual i els canvis o problemes quotidians del tutelat, és el responsable de traspasar al treballador social tota la informació que rep del tutelat o dels professionals del recurs que visita.

Funcions:

- Fer visites als tutelats: si la situació és estable, fer dues visites al mes. Davant d'una crisi, alteració d'ànim del tutelat, o si aquest està malalt, aquestes visites s'hauran de fer més sovint, tant com la situació del tutelat ho requereixi.
- Fer tots els acompanyaments mèdics.

- Fer els acompanyaments a les revisions de grau, al CRAM i EVO laboral.
- Comprar la roba i els regals (tant d’aniversaris com per Nadal).
- Omplir una fitxa per cada visita feta. També s’ha d’omplir una fitxa sanitària per cada visita mèdica.
- Justificar les despeses fetes en la seva tasca i per cada tutelat.
- Fer reunions periòdiques amb el treballador social per traspasar-se mútuament informació dels tutelats.
- Gestionar el servei de cercapersones, vint-i-quatre hores al dia, incloent-hi festius, per a situacions d’urgències.

4.3. Àrea econòmica

Aquesta àrea porta la gestió econòmica de la fundació i de les persones tutelades.

Funcions:

- Gestionar el pressupost de l’entitat.
- Dur la comptabilitat diària, el control dels impostos i de les subvencions.
- Fer les memòries i llibres de comptabilitat que s’han de presentar obligatòriament al Protectorat de Justícia.
- Fer la gestió administrativa de les donacions.
- Gestió de tresoreria
- Nòmines del personal
- Arxiu i control de tots els documents

Persones tutelades

- Inventari de béns
- Inversió del patrimoni mobiliari
  - Recerca i estudi de la situació del patrimoni en el moment de l'assumpció de la tutela i durant el seu exercici
  - Inversió del patrimoni per a obtenir-ne la màxima rendibilitat
  - Inversió del patrimoni immobiliari
- Recerca i estudi de la situació del patrimoni en el moment de l'assumpció de la tutela i durant el seu exercici.
- Estudi i realització d'obres de condicionament necessàries per a poder treure'n un rendiment:
  - control d'ingressos i despeses,
  - liquidació d'impostos,
  - rendició anual de comptes al jutjat.

4.4. Àrea jurídica

Funcions d'aquesta àrea:

- Assessorar professionals sobre la incapacitació, el testament, les institucions tutelars, l'esterilització, inventaris de rendicions de comptes... mitjançant el telèfon i reunions.
- Fer entrevistes amb familiars per informar dels mateixos temes.
- Facilitar als familiars la tramitació de sol·licitud d'un advocat d'ofici.

- Fer escrits al fiscal per iniciar tràmits d’incapacitació.
- Propostes de càrrecs tutelars: recopilació de les dades, estudi de la situació jurídica i patrimonial i intervenció prèvia a l’assumpció del càrrec quan calgui.
- Informació que, preceptivament, hem de facilitar el jutjat respecte de les particularitats que presenti l’exercici de cadascun dels càrrecs tutelars: evolucions de les situacions personals i de la gestió patrimonial, com també de qualsevol circumstància extraordinària que requereixi la intervenció judicial –especialment mitjançant autoritzacions– o el seu coneixement.
- Contractació dels advocats especialitzats, quan calgui per a la defensa judicial i, fins i tot, extrajudicial dels tutelats davant qualsevol problemàtica legal, i seguiment de les actuacions judicials a la resolució del cas.

Tràmits administratius: investigació i sol·licitud de documentació –especialment a les notaries i els Registres Civil i de la Propietat– per comprovar la inscripció de la declaració d’incapacitat, dipositar els comptes anuals, conèixer la situació patrimonial dels tutelats, formalitzar les transmissions *inter vivos* i les *mortis causa* i inscriure les titularitats actuals dels béns immobles, entre d’altres.

4.5. Àrea administrativa

Aquesta àrea dona suport administratiu a les altres tres. Les seves funcions bàsiques són:

- Preparació d’inventaris judicials de noves tuteles, amb antelació als terminis.
- Reunió quinzenal amb gerència.
- Supervisió i distribució de la tasca dels administratius i de comptabilitat.

- Recollida dels fulls mensuals de tasques i de telèfon.
- Coordinar les agendes dels treballadors socials.
- Supervisar els expedients de pensions i similars que surten de la Fundació i fer-ne el seguiment.
- Despatxar la correspondència.
- Tramitació de pensions
- Tasques pròpiament administratives: respondre el telèfon, arxiu, registre de correspondència, escrits...

ANNEX C) AVALUACIÓ DE LA QUALITAT: INDICADORS

Introducció

La Secretaria de la Família de la Conselleria de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya té com un dels seus objectius la millora de la qualitat dels serveis de les entitats tutelars de Catalunya. Per afavorir aquest propòsit ha promogut un projecte d'avaluació externa de qualitat que avaluï la situació del sector, serveixi d'impuls per a la seva millora i garanteixi un nivell bàsic de qualitat.

Aquest projecte es fonamenta, en una primera fase, en el disseny d'un quadre d'indicadors de qualitat bàsics, realitzat per un grup d'experts format per tècnics i per representants de les diferents organitzacions del sector amb el suport metodològic i tècnic de la Fundació Avedis Donabedian (annex 1).

En una segona etapa es farà una revisió dels indicadors per tal d'avaluar el nivell de qualitat de cadascun dels àmbits inclosos en el projecte i determinar la situació del sector vers la qualitat de l'atenció.

La metodologia utilitzada ha estat la determinació de quatre dimensions bàsiques:

- Atenció a la persona
- Relació, informació i drets dels tutelats
- Coordinació
- Organització i gestió.

De cada dimensió s'han prioritzat àrees rellevants i s'han elaborat indicadors per a cadascuna de les àrees.

El projecte final conté un total de 31 indicadors i 1 de complementari que es mostren a la taula 1.

Els indicadors són instruments de mesura que ens permeten expressar quantitativament aspectes de l'atenció, de l'organització o de la gestió i, alhora, serveixen de guia per avaluar la qualitat o l'adequació de la nostra activitat.

Quan aquests indicadors es mesuren de forma periòdica i sistemàtica, ens donen informació del procés i les seves tendències. Això permet identificar problemes i introduir les modificacions necessàries en el procés per tal d'aconseguir una millora contínua de la qualitat del treball assistencial.

Cada indicador s'acompanya d'una descripció dels aspectes necessaris per al seu desenvolupament, que són:

- **Dimensió:** aspecte genèric que es valora.
- **Àrea rellevant:** aspecte específic que es valora.
- **Criteri:** judici de bona pràctica.
- **Nom de l'indicador:** nom i enunciat de l'aspecte que es vol mesurar.
- **Format / fórmula:** sistema de mesura del criteri. Expressió en forma matemàtica per a la quantificació de l'indicador. Habitualment es tracta d'una fracció amb numerador i denominador, però també es pot expressar com una freqüència absoluta.
- **Definició de termes:** explicitació dels conceptes inclosos en el numerador i el denominador de l'indicador per tal de definir la població referida en cada cas. Pel que fa als indicadors de taxa o proporció, la població del numerador (aquella que compleix les condicions de l'indicador) sempre és una part de la població total del denominador. Per tant, el denominador inclou el nombre total de casos revisats. Es poden revisar la totalitat de casos de l'entitat (població) o només una mostra. En aquest cas, caldrà fer una selecció de casos que sigui representativa del conjunt de la població utilitzant les tècniques de mostreig.

- **Font de dades:** explicació de l'origen de la informació.
- **Estàndard:** especificació del nivell de qualitat desitjat.
- **Comentaris:** descripció d'aclariments si és procedent.

Taula 1. Indicadors de qualitat

Dimensió 1: Atenció a la persona

Aspecte rellevant	Ind.	Criteri específic	Estàndard
Pretutela	1	Les entitats tutelars documentaran i signaran per escrit els compromisos adquirits en acceptar una pretutela.	90%
Pretutela	2	L'entitat tutelar ha de fer una valoració de la persona en situació de pretutela.	90%
Pretutela	3	Les persones en situació de pretutela i les seves famílies tindran, com a mínim, un seguiment semestral per part de l'entitat tutelar.	95%
Valoració de la persona	4	L'entitat tutelar ha de fer una valoració integral completa de la persona incapacitada judicialment.	90%
Pla de treball	5	Tota persona tutelada ha de tenir un pla de treball integral individualitzat actualitzat.	90%
Pla de treball	6	Cada persona tutelada tindrà visites periòdiques de seguiment per part del referent tutelar i de l'auxiliar de tutela.	80%
Pla de treball	7	Els tutelats han de tenir un seguiment mensual del seu pla de treball integral individualitzat.	80%
Seguiment economico-financer	8	Les entitats tutelars han de dur a terme i garantir la correcta administració de béns del tutelat.	100%
Protocols	9	El centre ha de disposar de protocols d'atenció.	100%

Aspecte rellevant	Ind.	Criteri específic	Estàndard
Atenció davant de situacions d'urgència	10	L'entitat tutelar ha de donar resposta a les situacions d'urgència que presentin els tutelats.	100%
Consentiment informat	11	Tota intervenció quirúrgica o procediments de risc han de tenir consentiment informat.	95%
Relacions amb la família	12	S'han de promoure contactes periòdics amb la família per a informar-los sobre l'evolució del tutelat i establir-hi col·laboracions.	60%
Documentació de l'exercici de la tutela	13	L'entitat tutelar ha de tenir un expedient documental complet i organitzat del tutelat.	80%

Dimensió 2: Relació, informació i drets dels tutelats

Aspecte rellevant	Ind.	Criteri específic	Estàndard
Drets dels tutelats	14	La persona tutelada tindrà dret a rebre informació sobre el fet d'estar tutelat.	95%
Drets dels tutelats	15	L'entitat tutelar ha de disposar d'un codi ètic i n'ha de garantir l'aplicació.	100%
Drets dels tutelats	16	L'entitat tutelar disposarà d'un protocol per a preservar la confidencialitat de la informació del tutelat.	100%
Satisfacció dels tutelats	17	L'entitat ha de conèixer i ponderar el grau de satisfacció dels tutelats.	100%
Satisfacció de les organitzacions	18	L'entitat valorarà de forma periòdica el grau de satisfacció de les entitats amb les quals es relaciona per al seguiment del tutelat.	100%
Relacions amb la comunitat	19	La institució tutelar ha de tenir definit un programa de voluntariat.	100%

Dimensió 3: Coordinació

Aspecte rellevant	Ind.	Criteri específic	Estàndard
Relacions amb altres entitats tutelars	20	L'entitat tutelar es coordinarà amb altres entitats tutelars quan hi hagi tuteles de familiars compartides.	95%
Coordinació amb altres sectors	21	L'entitat tutelar s'ha de coordinar amb els diferents sectors que intervenen en la vida de la persona tutelada.	80%

Dimensió 4: Organització i gestió

Aspecte rellevant	Ind.	Criteri específic	Estàndard
Informació entitat tutelar	22	Les entitats tutelars hauran de tenir un programa de difusió de la seva activitat per donar-se a conèixer a la comunitat.	100%
Recursos humans	23	Els membres de l'equip de l'entitat tutelar han de treballar de forma interdisciplinària.	90%
Recursos humans	Indicador complem.	El centre ha de disposar d'una dotació de personal multidisciplinari adequada.	60%
Recursos humans	24	El personal de l'entitat ha de fer formació continuada per mantenir i millorar les competències.	60%
Gestió econòmica de l'entitat	25	L'entitat ha de tenir elaborat un pressupost anual i l'ha de revisar, com a mínim, semestralment.	100%
Gestió econòmica de l'entitat	26	L'entitat tutelar ha de tenir i presentar a l'Administració corresponent la documentació de la gestió dels recursos de l'entitat.	100%

Aspecte rellevant	Ind.	Criteri específic	Estàndard
Gestió de l'entitat tutelar	27	L'entitat tutelar de les persones jurídiques ha de tenir concertada una pòlissa de responsabilitat civil que assegurí els riscos de la mateixa entitat tutelar enfront de tercers.	100%
Gestió de l'entitat tutelar	28	L'entitat tutelar ha de tenir un expedient documental organitzat de l'entitat tutelar.	100%
Gestió de l'entitat tutelar	29	L'entitat tutelar ha de complir les disposicions legals en matèria de confidencialitat de la informació i de protecció de dades.	100%
Obligacions judicials en l'exercici de la tutela	30	Les entitats tutelars deixaran constància de la documentació derivada del compliment estricte de les obligacions que la legislació aplicable estableix respecte a cadascun dels tutelats a càrrec de l'entitat.	80%
Drets dels tutelats	31	L'entitat tutelar ha de tenir assignada una persona de referència des de l'acceptació del càrrec tutelar.	98%

ANNEX D) EXEMPLE DE CODI ÈTIC

1. Codi ètic de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya

La Fundació Malalts Mentals de Catalunya és una Fundació que treballa, des de 1993, per al compliment de la seva missió.

Missió: millora de la qualitat de vida dels malalts mentals, la defensa dels seus drets i la promoció de la seva autonomia personal, en l'àmbit de Catalunya.

Per dur-la a terme realitza, fonamentalment, les tasques de:

- TUTELA DE MALALTS MENTALS
- PISOS TERAPÈUTICS

Per entrar a fer la reflexió sobre l'ètica sembla adequat partir de la que fa Adela Cortina en el llibre *La ética de la sociedad civil*:

«Los ciudadanos somos insustituibles en la construcción de nuestro mundo moral, porque los agentes de moralización, los encargados de formular juicios morales, de incorporarlos y transmitirlos a través de la educación, no son los políticos, ni los personajes del mundo de la imagen, ni los cantantes, ni el clero, ni los intelectuales, sino todas y cada una de las personas que formamos parte de una sociedad. Por eso puede decirse sin temor a errar que la moral cívica o la hacemos las personas de la calle o no se hará.»

En aquest sentit, si l'ètica és el resultat d'un comportament de tots els ciutadans, més ho ha de ser d'aquelles organitzacions que representen interessos col·lectius: les organitzacions no lucratives (ONL).

I, en el cas d'aquelles que tutelem persones incapacitades, aquesta preocupació ètica ha de ser un component essencial del nostre treball amb relació tant als malalts que tutelem com a la societat.

Elements per al Codi ètic de la Fundació

1. Codi ètic intrínsec

Aquest codi està basat en l'ètica de mínims que requereix una societat pluralista: la del respecte pels drets humans bàsics de *llibertat* (dret de la persona a la vida, a pensar i expressar-se lliurement, a participar en la legislació de la comunitat), *d'igualtat* (dret als aliments, habitatge, jubilació, com també els de tipus social i cultural) i de *solidaritat* (dret a néixer en un ambient sa i en pau per aconseguir que tots els homes es realitzin en la seva llibertat).

Concretant ja en el mateix codi de la Fundació, seria:

Fidelitat a la missió: totes les activitats que es desenvolupin han d'estar encaminades a aconseguir la millora de la qualitat de vida dels malalts mentals.

Eficiència-professionalitat: capacitat d'obtenir uns bons resultats en la gestió dels objectius de l'Entitat amb els recursos disponibles i l'equip humà existent. Aconseguir el màxim nivell de disponibilitat i d'atenció als usuaris per part d'aquest.

Imparcialitat i independència professional en l'exercici de l'activitat, d'acord amb allò establert en l'article TERCER dels nostres estatuts, segons el qual la Fundació te caràcter apolític i no confessional.

Organització i mitjans adequats: l'organització ha de disposar dels recursos humans i materials que calen per al bon desenvolupament de la seva tasca.

Austeritat: atès que es parteix d'uns recursos limitats, aquests han de ser administrats des del punt de vista d'obtenir el màxim compliment dels objectius proposats.

No s'ha de confondre austeritat amb treballar amb recursos insuficients. Atès que el més important és aconseguir una bona qualitat en el servei, s'ha de tenir en compte que, malgrat treballar amb criteris

d'austeritat, allò prioritari és aquesta **qualitat en el servei**, que projecta la imatge tècnica de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya.

Transparència: els comptes, el patrimoni i l'administració general de l'Entitat han de ser rigorosos i donats a conèixer regularment als òrgans pertinents (Protectorat, Administració, Fiscalia, etc.), de manera que la societat pugui tenir plenes garanties de la tasca realitzada.

2. Codi ètic respecte dels tutelats

Respecte del malalt mental com a persona: considerant-lo un valor en ell mateix i amb tots els valors que ell tingui. Malgrat la seva incapacitació és un subjecte de drets, que ha d'exercir amb la major amplitud possible, i els tutors han de ser respectuosos, al màxim, en el desenvolupament de la seva personalitat.

Acceptació de la malaltia com a element de normalitat: la Fundació, juntament amb l'equip terapèutic de cadascun dels malalts, ha de ser capaç de treballar per tal de fer assumir a cadascun dels tutelats el fet d'estar malalt com un element més de les seves circumstàncies personals i és a partir d'aquesta acceptació que aquest pot assumir la seva especificitat dins d'un context de normalitat, en una societat que ha d'aprendre a conviure amb «LA DIFERÈNCIA».

Vetllar per la seva autonomia: com a complement d'allò esmentat en els apartats anteriors, la responsabilitat tutelar comporta la sensibilitat imprescindible per potenciar l'autonomia de cadascun dels malalts.

Per aquesta raó, la Fundació Malalts Mentals de Catalunya ha de treballar colze a colze amb els equips terapèutics i posar a disposició dels malalts els elements o recursos necessaris que s'adeqüin més a les seves circumstàncies personals.

Els principis d'actuació es basaran en la:

- *No discriminació:* respecte de les persones tutelades o sotmeses a curatela o altres càrrecs judicials i que estiguin incloses en l'àmbit estatutari de l'Entitat.

- **Globalització:** l'atenció a la persona ha de tenir un caràcter integral, en el qual es tinguin en compte totes les especificitats i tots els àmbits, tant personals com patrimonials.
- **Personalització:** serà condició indispensable l'elaboració d'un programa individual d'intervenció que, des de la situació de partida, consideri els objectius a assolir.
- **Confidencialitat de les dades:** es garanteix la seguretat i confidencialitat de les dades de les persones, que seran tractades només amb la finalitat d'exercir el càrrec tutelar d'aquestes.

3. Codi ètic respecte de l'organització

L'organització de la Fundació es configura en tres nivells diferents, que són:

1. Patronat
2. Equip professional
3. Els voluntaris

3.1. PARTICIPACIÓ I RESPONSABILITAT DELS PATRONS EN LA DEFINICIÓ I L'APLICACIÓ DEL CODI ÈTIC.

El Patronat *ha d'integrar el Codi ètic en la reflexió sobre el compliment de la missió, i també en l'elaboració del Pla estratègic*, que configuren l'eix principal de l'Entitat.

Obtenció de recursos. El Patronat ha de garantir:

- *L'autonomia de l'Entitat:* diversificació en l'obtenció de recursos.
- *La coherència amb les pròpies finalitats:* no es poden obtenir recursos d'empreses o particulars que contradiguin les finalitats fundacionals, o s'hi enfrontin.

- *Els excedents hauran de destinar-se a les activitats que corresponen al compliment dels objectius o finalitats fundacionals.*

El Patronat haurà de projectar la imatge de l'Entitat.

3.2. L'EQUIP PROFESSIONAL I EL CODI ÈTIC

L'equip professional s'ha d'encarregar de la gestió de l'Entitat, basant-se en els següents criteris:

EFICIÈNCIA-PROFESIONALITAT-HUMANITAT. Aquests tres conceptes han de marcar un estil de treball propi de la nostra cultura organitzativa. Pels criteris esmentats en l'ètica intrínseca és bàsic que la nostra organització faci una feina de qualitat amb els recursos disponibles i alhora que tingui en compte que treballa amb persones que tenen una problemàtica afegida per la seva malaltia, per tant, no pot haver-hi una relació d'eficàcia freda i distant, sinó, al contrari, de to humà i d'atenció als objectius proposats i als resultats a obtenir.

CONFIDENCIALITAT. El respecte als drets dels malalts i les seves famílies obliga a mantenir una informació confidencial d'aquells aspectes que afecten les limitacions dels tutelats i, en especial, tot allò que fa referència a la seva malaltia, la seva situació social i el seu patrimoni.

GESTIÓ PARTICIPATIVA I TREBALL D'EQUIP. L'equip professional haurà de col·laborar, en la mesura de les seves atribucions, en la redacció, aplicació i avaluació tant del codi ètic com dels plans de gestió, incorporant-hi els aspectes que sorgeixin de la seva experiència del treball diari.

AUTOAVALUACIÓ. Potenciar en l'equip l'anàlisi i la revisió periòdica de la tasca duta a terme per part de cadascun dels seus membres.

3.3. ELS VOLUNTARIS

La raó de ser dels voluntaris en una organització es basa en la seva *identificació amb la missió o finalitats de l'Entitat*, per tant, la seva col·laboració voluntària s'ha de fonamentar amb un bon nivell:

- d'INFORMACIÓ, de les tasques a desenvolupar,
- de FORMACIÓ adequada al lloc i responsabilitat,
- de SUPORT ORGANITZATIU a la seva col·laboració.

Quant als voluntaris, la seva tasca a la Fundació Malalts Mentals de Catalunya consisteix a fer el seguiment als tutelats i donar-los suport. Això exigeix una especial *sensibilitat i un tracte humà* acurat en la seva relació, i també una actitud de *vetllar per les necessitats* que detectin per posar-ho en coneixement de la resta de l'equip. Cal que els voluntaris mantinguin un determinat nivell de *compromís* amb l'Entitat.

Avaluació i revisió dels principis ètics

La conclusió de tot allò que conforma el codi ètic de la Fundació ha de ser que, si bé és imprescindible que qualsevol entitat no lucrativa disposi d'un codi ètic bàsic per a la realització de la seva tasca fundacional, és molt necessari anar-lo revisant dintre del marc del seu Pla estratègic, *no per adaptar-lo a les pròpies conveniències, sinó per adequar-lo a les noves necessitats socials que vagin sorgint.*

ANNEX D)

2. Codi ètic de la Fundació Catalana Tutelar Aspanias

La Fundació Catalana Tutelar Aspanias (FCTA) treballa des del 1987, per al compliment de la seva missió: tenir cura i protecció, com a tutor, curador o una altra forma jurídica de les persones disminuïdes psíquiques, dins l'àmbit de Catalunya, vetllant perquè els seus drets com a persones siguin respectats i la seva qualitat de vida sigui millorada.

Per dur a terme aquesta missió realitza, fonamentalment, les tasques de:

- TUTELA I CURATELA i altres formes jurídiques de persones disminuïdes psíquiques sense família o amb problemàtica familiar que no els permeti cuidar-se'n, incapacitades per sentència judicial.

En l'actualitat té al voltant d'unes 159 tuteles i curateles i 3 protuteles.

Per entrar a fer una reflexió sobre l'ètica, hem de partir de la base que el comportament ètic dels ciutadans/nes ha de ser el que es desprèn dels drets i de la dignitat de la persona humana.

I en el cas d'una entitat com la nostra, que tutelem persones incapacitades judicialment, aquesta preocupació ètica ha de ser un component essencial del nostre treball amb relació tant a les persones disminuïdes que tutelem com a la societat.

Per a l'elaboració d'aquest Codi ètic, la Fundació s'ha inspirat en estudis de l'American Association on Mental Retardation» i en el Codi ètic de la Fundació Malalts Mentals, entre d'altres.

1. Codi ètic

Aquest codi està basat en l'ètica de mínims que requereix una societat pluralista, d'inspiració cristiana: la del respecte pels drets humans bàsics de llibertat, igualtat i solidaritat.

Que es concreta en:

- **Fidelitat a la missió:** totes les activitats que es desenvolupin han d'estar encaminades a aconseguir la millora de la qualitat de vida dels disminuïts psíquics.
- **Eficiència – professionalitat:** capacitat d'obtenir uns bons resultats en la gestió dels objectius de l'Entitat amb els recursos disponibles i l'equip humà existent; aconseguir el màxim nivell de disponibilitat i d'atenció als usuaris per part d'aquell.
- **Austeritat:** atès que es parteix d'uns recursos limitats, aquests han de ser administrats des del punt de vista d'obtenir el màxim compliment dels objectius proposats.

Austeritat no vol dir treballar amb recursos insuficients, perquè si el més important és aconseguir una bona qualitat, malgrat treballar amb criteris d'austeritat, allò prioritari serà sempre la **qualitat del servei**, que projectarà la imatge tècnica de la FCTA.

- **Transparència:** els comptes, el patrimoni i l'administració general de l'Entitat han de ser rigorosos i complir sempre els principis generals comptables, donant-los a conèixer regularment als òrgans pertinents (Protectorat, Administració, Fiscalia, etc.), de manera que la societat pugui tenir plenes garanties de la tasca realitzada.

2. Codi ètic respecte als tutelats

- **Respecte a les persones amb disminució psíquica:** considerant-les un valor en si mateixes i amb tots els valors que tinguin, ja que, «cada persona amb retard mental és un ésser humà complex amb limitacions intel·lectuals i adaptatives, capacitats i limitacions psicològiques i emocionals, estat físic i de salut, etiologia de la condició i peticions ambientals úniques»; malgrat la seva incapacitació són subjectes de drets, que han d'exercir amb la major amplitud possible, i els tutors han de ser respectuosos al màxim en el desenvolupament de la seva personalitat.

Com a tutors hem d'animar els nostres pupils a realitzar eleccions per si mateixos, fins i tot en aquells aspectes en els quals com a tutors tenim el deure d'intervenir-hi.

És necessari un control judicial que garanteixi el correcte exercici de la tutela i eviti els abusos o violacions dels drets individuals; aquest control ha de ser suficientment flexible per permetre al tutor donar resposta a les necessitats diàries del tutelat de manera efectiva.

S'ha de mantenir la vigilància davant la possible modificació o recuperació de la capacitat, amb independència del que la sentència judicial hagi disposat i de l'obligació de promoure el millor desenvolupament del pupil.

- **Exercici de la tutela:** si bé l'exercici de la tutela constitueix un tot únic, considerem que comprèn dues gran dimensions: **la dimensió personal i la dimensió patrimonial**. Ambdues són importants, però la dimensió patrimonial, és a dir, el conjunt d'activitats relacionades amb l'administració dels béns del tutelat, ha d'estar supeditada a la dimensió personal de l'exercici de la tutela.

2.1. La dimensió personal: per la Fundació Catalana Tutelar Aspatias, sent una persona jurídica, tot i que és especialitzada, la dimensió personal de l'exercici de la tutela adquireix un relleu especial i planteja una atenció permanent. Això es així perquè l'atenció d'una persona incapacitada exigeix, principalment, afecte i atenció personal i és justament la condició impersonal, abstracte i més aviat llunyana d'una fundació, la que comporta dificultats més grans a l'hora d'exercir-la amb proximitat i sensibilitat humana.

2.2. La dimensió patrimonial: forma un tot en l'exercici de la tutela, malgrat que moltes vegades sigui de poca importància no s'ha de descurar la seva eficient, detallada i rigorosa administració. Criteris inspiradors de la dimensió patrimonial de l'exercici de la tutela:

- Totes les operacions i decisions d'administració dels béns s'adoptaran en l'únic i exclusiu benefici de la persona tutelada.

- Els patrimonis de cada persona tutelada, independentment de la seva magnitud, estaran individualitzats i s'administraran de forma personalitzada.
- Es farà partícip el mateix tutelat en les decisions, sempre que la sentència ho permeti, en l'administració dels seus béns, passant gradualment de petites decisions a d'altres de més complexes.

2.3. Els serveis i suports: La Fundació no presta els serveis residencials, laborals, educatius etc., i no ho fa perquè entenem que el millor exercici de la tutela exigeix del tutor la suficient independència per actuar com a usuari informat i exigent vers els serveis que es presten als tutelats. Aquesta independència seria molt difícil d'aconseguir si, com a fundació ens dediquéssim, a més de l'exercici de la tutela, a la prestació dels esmentats serveis, ja que en aquest cas seríem alhora jutge i part, com passa a vegades amb els directors del centres.

Com a fundació optem per ser consumidors dels serveis que presten les entitats públiques o privades. Com a consumidors entenem que la provisió de serveis destinats a les persones amb discapacitat ha d'estar compromesa amb la qualitat, que s'ha d'articular amb una sèrie de principis basats en valors, com ara la inclusió, la individualitat, el respecte, la dignitat, etc. i fonamentar-se, principalment, en la satisfacció dels usuaris i en un compromís de millora continuada.

Entenem que els serveis i suports són de qualitat quan:

- Són dissenyats amb el màxim control i participació per part dels mateixos individus, els seus familiars o tutors.
- Són acceptables per les persones no disminuïdes.
- Són subministrats en llocs on qualsevol persona estaria disposada a utilitzar.
- Són individuals i rellevants vers les necessitats de les persones.
- Canvien quan les necessitats de les persones canvien.

- Ajuden les persones a desenvolupar la màxima independència.
- Respecten la dignitat i la privacitat dels individus.
- Tenen un adequat suport econòmic.

Així, des de la Fundació es treballarà de manera cooperativa amb les diverses institucions i persones que tenen alguna responsabilitat, envers les persones tutelades. Serà necessari establir una comunicació fluida, que es concreti, com a element i eina essencial, en un pla individualitzat de servei.

Concreció del Codi ètic dins de l'organització de la Fundació Catalana Tutelar Aspanias

L'organització de la Fundació Catalana Tutelar Aspanias es configura en tres nivells diferents, que són:

1. Patronat
2. Equip professional
3. Els voluntaris.

3.1. Participació i responsabilitat dels patrons en la definició i l'aplicació del Codi ètic.

El Patronat ha d'integrar el codi ètic en la reflexió sobre la definició i el compliment de la missió, com també en l'elaboració dels plans d'actuació, que configuren l'espina dorsal de l'Entitat.

Obtenció de recursos. El Patronat ha de garantir:

- *L'autonomia de l'Entitat:* diversificació en l'obtenció de recursos.
- *La coherència amb les pròpies finalitats.*
- *Els excedents hauran de destinar-se a les activitats que corresponen al compliment dels objectius o finalitats fundacionals.*

- El Patronat haurà de projectar la imatge de l'Entitat.

3.2. L'equip professional i el Codi ètic

L'equip professional s'ha d'encarregar de la gestió de l'Entitat basant-se en els criteris següents:

EFICIÈNCIA-PROFESSIONALITAT-HUMANITAT. Aquests tres conceptes han de marcar un estil de treball propi de la nostra cultura organitzativa. Pels criteris esmentats en l'ètica intrínseca és bàsic que la nostra Entitat faci una feina de **qualitat** amb els recursos disponibles i alhora que tinguin en compte que treballa amb persones que tenen una problemàtica particular inherent a la seva disminució, per tant, no pot haver-hi una relació d'eficàcia freda i distant, sinó, al contrari, de to humà i d'atenció als objectius proposats i als resultats a obtenir.

CONFIDENCIALITAT. El respecte als drets de les persones disminuïdes i a les famílies que ens han encomanat una tutela futura obliga a mantenir una informació confidencial d'aquells aspectes que afecten les limitacions dels tutelats i, en especial, tot allò que fa referència a la seva disminució, la seva situació social i el seu patrimoni.

GESTIÓ PARTICIPATIVA I TREBALL D'EQUIP. L'equip professional haurà de col·laborar, en la mesura de les seves atribucions, en la redacció, l'aplicació i l'avaluació tant del Codi ètic com dels plans de gestió, incorporant-hi els aspectes que sorgeixin de la seva experiència de treball diari.

AUTOAVALUACIÓ. Potenciar en l'equip l'anàlisi i la revisió periòdica de la tasca duta a terme per part de cadascun dels seus membres.

3.3. Els voluntaris

La raó de ser dels voluntaris en una organització es basa en la seva *identificació amb la missió o les finalitats de l'Entitat*, per tant, la seva col·laboració voluntària s'ha de fomentar amb un bon nivell:

- d'INFORMACIÓ, DE LES TASQUES A DESENVOLUPAR,
- de FORMACIÓ adequada al lloc i responsabilitat,
- de SUPORT ORGANITZATIU a la seva col·laboració.

Quant als voluntaris, la seva tasca en la Fundació Catalana Tutelar Aspanias consisteix a fer el seguiment i el suport als tutelats, a la qual cosa denominem PADRINS. La seva tasca ha de ser un compromís per establir una relació personal individualitzada, càlida i propera amb les persones incapacitades que, de mutu acord, la Fundació els assigni.

La seva actuació es basa en el seu compromís i sensibilitat, vers els drets, interessos i necessitats del tutelat, amb el suport de la Fundació, com si fossin els seus propis.

Aquest compromís i sensibilitat els ha de portar a una implicació activa en tot el que afecta la vida de les persones tutelades, a compartir sentiments i inquietuds, a encoratjar els seus avenços, a promoure les seves capacitats per la presa de decisions, etc., mantenint amb elles una relació de càlid afecte, sense exigir correspondència per part seva.

El manteniment d'aquesta implicació exigeix, d'una banda, tenir programes eficients que garanteixin una adequada supervisió, suport i reconeixement de la decisiva contribució que l'actuació dels Padrins suposa per a la millora de la qualitat de vida de les persones tutelades i, d'altra banda, el compromís dels membres dels òrgans de govern i del personal de la Fundació.

AVALUACIÓ I REVISIÓ DELS PRINCIPIS ÈTICS

Si bé és necessari el Codi ètic bàsic de la Fundació Catalana Tutelar Aspanias per a la realització de la seva tasca fundacional, és molt necessari anar-lo revisant, dins del marc del Pla d'actuació, **per adaptar-lo a les noves necessitats socials que vagin sorgint.**

BIBLIOGRAFIA
I DOCUMENTS D'INTERÈS

- *Ponències i conclusions del Congrés sobre Tutela i Incapacitació*. Diputació de Barcelona, octubre 1999.
- *Curso Aplicación del Derecho Civil*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Dirección General de Acción Social, del Menor y de la Familia.
- *Congreso Tutela Institucional: la protección del incapaz*. Instituto Tutelar de Bizkaia, del 2 al 4 d'octubre de 2002.
- *Tutela de personas adultas. Guía de información y recursos*. Agencia Mediterránea para la tutela de adultos, desembre de 2000.
- Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de família. Quaderns de legislació. Generalitat de Catalunya, 1998.
- *Qüestions bàsiques sobre la incapacitació legal i els serveis de tutela*. Documents de suport del Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya, núm. 5, novembre de 2003.
- *Avaluació externa de la qualitat de les entitats tutelars de Catalunya. Indicadors d'avaluació de qualitat*. Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya, octubre 2002.
- Santos Morón, M. José. *Incapacitados y derechos de la personalidad: tratamientos médicos, honor, intimidad e imagen*. Colección Solidaridad, núm. 15. Fundación ONCE. Escuela Libre Editorial, Madrid 2000.
- Martínez Maroto, Antonio. *Gerontología y Derecho*. Sociedad Española de Geriatria y Gerontología. Editorial Médica Panamericana SA, 2001.
- Nadal i Oller, Narcís. *La incapacitación*. Editorial Bosch SA, 1999.

- García Llerena, Viviana, *El mayor interés en la esfera personal del incapaz*. Fundación Paideria Galiza, 2002.
- *La tutela de las personas mayores incapacitadas*. Junta de Castilla León. Consejería de Sanidad y Bienestar Social, 1998.
- Corominas i Malet, Andreu. *Incapacitació – Tutela de persones amb discapacitat*. Fundació Catalana Tutelar de Disminuïts Psíquics. Fundació Catalana de la Síndrome de Down, 1991.
- *Legislación relativa a la política para la discapacidad: Alemania, Francia, Reino Unido y Suecia*. Documentos 51/99. Real Patronato de Prevención y de Atención a Personas con Minusvalía.
- *L'ingrés no voluntari*. Comitè de Bioètica de Catalunya. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya, juliol 2002.
- Seoane Rodríguez, José Antonio. *Derechos y Retraso Mental – Hacia un estatuto jurídico de la persona con retraso mental*. Fundación Paideia, 1999.
- de Salas Murillo, Sofía. *Responsabilidad civil e incapacidad*. Llibreria Tirant Lo Blanc, València, 2003.

COL·LABORADORS:

Hble. Sr. Joan Vallvé, diputat al Parlament Europeu

Sra. Anna M. Geli, Secretaria de la Família del Departament de Benestar i Família

Sra. Araceli Vendrell, Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques del Departament de Justícia i Interior

Sra. Teresa Joana Balaguer, Advocada en Cap de l'Assessoria Jurídica, Departament de Benestar i Família

Sra. M. José Iglesias, Assessoria Jurídica, Departament de Benestar i Família

Sr. Francesc Patricio, ICASS, Departament de Benestar i Família

Sra. Silvestra Moreno, presidenta de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya

Sra. Anna Grau, gerent de la Fundació Malalts Mentals de Catalunya

Sr. Andreu Coromines, president de la Fundació Catalana Tutelar de Disminuïts Psíquics

Sr. Antoni Rodríguez, gerent de la Fundació Catalana Tutelar de Disminuïts Psíquics

Sr. Pascual Balaña, president de la Fundació Catalana Tutelar ASPA-NIAS

Sr. Josep Tresserres, gerent de la Fundació Catalana Tutelar ASPA-NIAS

Sra. Encarnita Rodríguez, presidenta de la Fundació Nostra Senyora dels Àngels

Sra. Montserrat Millan, jurista de la Fundació Nostra Senyora dels Àngels

Coordinadora de la jornada:

Sra. Àngels Vilaró, Secretaria de la Família, Departament de Benestar i Família